

KASKUJA JÄRVENPÄÄSTÄ

KASKUJA JÄRVENPÄÄSTÄ

Toinen, lisätty painos

Toimittanut Väinö Kyrölä

Järvenpää-seuran julkaisuja n:o 3

ISBN 951-96346-0-6
meder-offset 91 järvenpää

3

Alkusanat

Tärkeintä historiassa
on pari kaskua.
Emerson

Kaskuja, jotka kohdistuvat tiettyyn todelliseen henkilöön tai paikkakuntaan, voi kutsua kulttuurikaskuiksi. Ne ovat historiaa. Silloin kun ne käsittelevät kuuluisaa henkilöä, ne saattavat olla tosia tai kuvitteellisia. Jos ne ovat tosia, ne voivat kertoa ao. henkilöstä, hänen luonteestaan sattuvalla ja mieleen jäävällä tavalla. Jos ne taas ovat mielikuvituksen tuotetta, ne joko pyrkivät havainnollistamaan muuten tunnettua ominaisuutta tai ne kuvaavat ympäristön käsitystä ja suhdetta kuuluisaan henkilöön. On myös otettava huomioon, että on olemassa sanoisiko ajelehtivia anekdootteja, joita sovitetaan milloin kehenkin, mutta tietysti ympäristön käsityksiä noudattaen. Mitä kuuluisampi henkilö, sitä kiihkeämmin häneen takertuu kiertäviä kaskuja. Toisaalta taas anekdootista käy kuuluisuudelle sattunut tapaus, joka tavallisen kansalaisen kohdalla ei olisi kertomisen arvoinen.

Kaskut tavallisista ihmisistä nojaavat yleensä todellisuuteen, mutta pyrkivät korostamaan jotakin erikoisuutta. Useimmiten niiden vaiheilla leijuu ajan henki: Joskus jutun päähenkilö onkin sivullinen ja varsinaisena aiheena on ympäristö, olosuhteet, tavat.

Kevätalvella 1977 Järvenpää-seura järjesti Järvenpäästä ja järvenpääläisiä koskevien kaskujen keruukilpailun. Silloin saatu aineisto muodostaa tämän kokoelman ytimen. Kaskut julkaistaan sellaisinaan tai jonkin verran tyyllisesti tasoitellen. Replikkien murteellisuuksiin ei ole koskettu. Kerääjän nimen lisäksi on maininta »kilp. 1977». Toimittaja on vuosien mittaan merkinnyt muistiin kuulemiaan järvenpääläiskaskuja. Niistä on useinkin säilynyt vain perusidea, joka on kiiireesti

paperille sutaistu. Jälkeenpäin on muistinvaraisesti täydennetty juttuja, yleensä sentään samana päivänä. Kertoja ja aika on mainittu, mikäli ne on tullut merkityksi. Jos lähdeviittoa ei ole, juttu on toimittajan muistin varassa säilynyt. Lisäksi kokoelmaa täydentävät ennen julkaisut anekdootit. Ne on kopioitu sellaisinaan ja lähde on aina mainittu. Näitä ovat varsinkin taiteilijayhdyksuntaa kuvaavat tarinat. Jean Sibelius on omaksuttu niin järvenpääläiseksi, että hänestä on poimittu myös Ainolaa edeltävät anekdootit, muilta vain Järvenpäähän liittyvät.

Kaskut on ryhmitelty aiheen mukaan. Ryhmitys voisi olla toisenkinlainen, moni kappale saattaisi sopia yhtä hyvin johonkin muuhun ryhmään. Joka tapauksessa otsikkojen käyttö parantaa luettavuutta, antaa tekstiin ilmapuutaa. Etsijälle on ehkä enemmän apua kaskuissa esiintyvien henkilöiden luettelosta.

Järvenpään kaskuvarastoa ei suinkaan ole loppuun asti ammennettu, sen huomaa päiväyksistäkin, jotka kertovat viime tingassa mukaan ehtimisestä. Kirjallisuudestakin voisi löytää lisää, mutta tämän kirjan kokoa on pitänyt rajoittaa kustannussyistä. Järvenpääseura kiittää kaikkia niitä, jotka ovat näitä kaskuja kertoneet, samoin taiteilija Marja-Liisa Pitkäranta, jonka luontevat piirrokset elävöittävät kirjan sisältöä, ja Järvenpään kaupunkia, jonka myöntämä avustus on ollut tarpeen tällaisen julkaisu toiminnan aloittamiseen.

Järvenpäässä kesäkuussa 1981

Toimittaja

Vuosikymmen on kulunut kaskukirjme ilmestymisestä. Kun kirjakaupoissa sitä ei enää ollut ja kysyntää tuntui riittävän, Järvenpääseura päätti julkaista toisen painoksen, johon tulisi lisäyksiä. Niinpä v. 1990 järjestettiin tarina- ja kaskukilpailu. Sen tuloksia on mukana merkinnöin «kilp. 1990». Lisäksi on joukossa useita toimittajan «tienohesta tempomia», suullisina kuulemia, painettuihin tapamia.

Järvenpäässä syyskuussa 1991

Se sama

Sibeliusen hautaa ikäänkuin suoja metsältä kappale matalaa kivi-aitaa. Rouva Sibeliuksella, joka talon raha-asiat hoiti, ei ollut pennin pyörylää, kun professori tilasi miehen kiviaitaa tekemään. (Erkki Kolehmainen 31.10.1953)

Rahahuolissa Sibeliuksella pääsee joskus hirtehisuumori valloilleen: »Tähtitiede on kylläkin paras keino rahahuolia vastaan... 2.000 valovuotta! 2.000 markkaa maksettava pankkiin...» (Karl Ekman: Jean Sibelius, II p. siv. 186)

Ennen I maailmansotaa Harald Tuomi asui Sibeliusen naapurissa ja joutui silloin tällöin toimittamaan jotakin pientä. Sibelius oli aina hyvin avokätinen ja korvasi pienetkin palvelukset.

Kerran Ainolaan tuli vieraita, ja heidän autonsa pyörä juuttui ojan reunaan niin, ettei auto päässyt liikkeelle. Kertojaa pyydettiin apuun. Työntämällä auto saatiinkin pois hankalasta paikasta. Seuraavana päivänä Sibelius kysyi, oliko hänen vaimonsa huomannut maksaa avusta. Kertoja sanoi, ettei niin pieni apu mitään palkkaa tarvinnut, mutta Sibelius antoi rahaa, »oliko se nyt kaks markkaa, kun isän kuukausipalkka oli yli 20 markkaa». (Harald Tuomi kertonut ollessaan Yhteiskoulun vahtimestari II maailmansodan jälkeen.)

Seppä Yrjö Vuori, jonka paja oli 1930-luvulla Myllytien varressa vastapäätä Tuppurin (ent.) rautakauppaa, ajoi usein Sibeliusen asemalta Ainolaan. Sibelius tuli vifteitä vähän liikuttuneena. Maksu oli 25 penniä, mutta kerran Sibelius antoi markan. Aino Sibelius esteli, että se oli heidän viimeinen rahansa. Sibelius lohdutti, että ennen he kuin »tuo poika» hankkivat markan. (Juho Kiiskilä v. 1980)

Jean Sibelius

Raha-asioita

Sibeliusen Berliinissä opiskelun ajalta Karl Ekman kertoo, että kun kotoa ei ollutkaan saapunut rahalahetystä, Sibelius ja Henriques (tanskalainen säveltäjä) keksivät yksinkertaisen tavan vaikeuksien poistamiseksi. He menivät erääseen varieteeseen, esittelivät itsensä johtajalle kuuluisina taitureina Tanskasta ja Suomesta ja tarjoutuivat esiintymään vierailijoina. Molemmat kuuluisuudet saivatkin esiintyä, menestys oli loistava, heille suoritettiin 50 hopeamarkkaa palkkiona ja tarjottiin kahden viikon sitoumusta »ruhtinaallisiin» palkkioin. Tarjous oli viekoitteleva, mutta siihen ei ollut pakko suostua, sillä apu tuli kotimaasta vakuutetun kirjeen muodossa. (Karl Ekman: Jean Sibelius, II p. siv. 87)

Tulevan Ainolansa irrottamiseksi Järvenpään kartanon tiluksista hänen oli suoritettava kokonaista 600 kultamarkkaa, mikä oli tavaton summa varattomalle säveltäjälle. Tosin samoina aikoina kerrottiin kaskua »Valse tristestä», joka Sibeliusen olisi täytynyt myydä sadasta markasta kustantajalleen. Ja kaskusta paisui kertomus, jonka mukaisesti kustantaja sittemmin tuli miljoonäriksi saman sävellyksen voimalla, perustaan näillä rahoilla suuren konserttitoimiston. (Antti Halonen: Taiteen juhlaa ja arkea siv. 40)

Sibelius oli menossa Helsinkiin. Aino käski ostaa sieltä pari kiloa voita, kun se on siellä 50 penniä halvempaa. Sibelius muisti, osti ja lähetti Kämpin juoksupojan viemään sitä Ainolaan. (Erkki Kolehmainen 1.11.1981)

Kerran kuumana kesäpäivänä Sibelius asemalta tullessaan poikkesi Jokivuoren kahvilaan juomaan jotakin virvoketta (tai ottamaan vichy-pullon), mutta kuinka ollakaan, hänellä ei sattunut olemaan rahaa mukanaan. Niinpä hän tarjoutui kirjoittamaan 15 pennin shekin. Jokivuori tietysti torjui sellaisen, saisihan hän rahan myöhemminkin. Mutta jälkepäin hän usein pahoitteli: olisihan tuo paperi ollut monin verroin arvokkaampi kuin minkään valtakunnan 15 penniä. (Koulujen kauppala siv. 137)

Toisen version mukaan Sibelius kirjoitti 25 pennin shekin. Oli joko liian myöhä lauaintaina tai sunnuntai, pankit kiinni, mutta maanantaina Jokivuori kävi muuttamassa shekin rahaksi. Myöhemmin hän pahoitteli, ettei ollut säästänyt harvinaista paperia. Senhän olisi voinut varustaa raameilla ja panna seinälle. (Vilho Laiho 2.5.1977)

Tämän toimittaja kysyi prof. Sibeliukselta (31.10.1953) jutun todenperäisyyttä. Hän ei pitänyt sitä uskottavana, sillä hän ei koskaan itse hakenut vichyvettänsä.

Toisella kertaa säveltäjällä sattui olemaan pientä rahaa. Kun hän matkusti, asemamiehet auttoivat häntä matkalaukkujen vaunuun nostamisessa ja saivat myös hyvän palkkion, tavallisesti 25 penniä. Kerran tällaisessa tilanteessa rouva Sibelius kiitettään valitti, ettei hänellä ollut pientä rahaa mukanaan. »Minulla on», sanoi professori ja ojensi hölmistyneelle auttajalle kaksimarkkasen. Se oli siihen aikaan miehen päiväpalkka. (Koulujen kauppala siv. 137)

Tämän toimittajan tiedusteltua edellä olevan kaskun uskottavuutta (31.10.1953) professori sanoi, ettei hän muistanut. Sitten hän lisäsi, että niitä juttuja kulkee monenlaisia. Niinpä — hän kertoi — äskettäin Armas Järnefelt kertoi hänelle nuoruusaikojen Saksan matkasta, kuinka Sibelius olisi ollut jossain tilanteessa rahaton, mennyt ulos ja myynyt päällystäckkinsä, ja taas oli rahaa. Tällaista tapausta professori ei sanonut muistavansa.

Persialaisen prinssin kanssa naimisiin joutunut Elsa Lindberg oli nuoruudessaan toiminut Helsingissä sanomalehden reporterina. Kun hän kerran ennen joulua seiso kukkakaupan edessä, kulki Sibelius ohi. Nähdessään uhkean neidon hän pysähtyi kiittelemään tämän erästä kirjoitusta, jota hän piti niin innoittavana, että hän olisi voinut vaikka säveltää sen. Sitten hän jatkoi tehden liikkeen ikkunaa kohti: »Kaikki nämä kukat kuuluvat teille.»

Sitten säveltäjä painui kauppaan, mutta palasikin sieltä hetken kuluttua kädessään vain yksi ruusu. Antaessaan tämän neitoselle hän virkkoi: »Mikä vahinko, mutta minulla ei ollut enempää rahaa mukani.» (Tauno Karilas: Taiteellista väkeä siv. 201)

Jean Sibelius oli konsertoimassa Kööpenhaminassa. Häntä juhliittiin siellä kovasti ja hän sai vastaanottaa lukemattomia kutsuja. Niinpä hän sitten tahtoi jollakin lailla hyvittää ystäväillensä isäntänsä. Hän järjesti hotelliinsa pidot kahdellekymmenelle vierasalleen.

Seuraavana aamuna tuotiin Sibeliukselle lasku. Siinä oli varsin kunnioitettava loppusumma eikä maestrolla ollut kukkarossaan muuta kuin 40 kruunua. Mutta hän ei hätkähtänyt. Hän pyysi kynän ja kirjoitti: »Jean Sibelius. Finska staten betalar.» Hän ojensi laskun takaisin edeskäyväille ja antoi tälle juomarahoiksi juuri nuo 40 kruunua, jotka hän oli löytänyt kukkarostaan. (Tauno Karilas: Taiteellista väkeä siv. 160)

Jean Sibelius matkusti kerran vaimonsa ja kahden tyttärensä seurassa Pietarin kautta Pariisiin. Pietarin asemalla hän osti ensimmäisen luokan lipun perheelleen. Lipunmyyjä tuijotti ensin jonkin aikaa ihmeissään matkustavaista, hosui aikansa ja työnsi sitten säveltäjälle puolilahan lipun, joka oli ties kuinka kauan odotellut ostajaansa.

Myöhemmin Sibelius sai kuulla, että tsaarinaikaisen Venäjän rautateillä matkustettiin yleensä mahdollisimman halvoin matkalipuun, mutta matkalla työnnettiin junailijan kouraan pienoisia juomarahoja, joiden voimalla hankittiin ne mukavuudet, josta ei haluttu maksaa täyttä hintaa. Kuulipa Sibelius sellaisitakin, että muuan suomalainen insinööri oli matkustanut halki Venäjän Krimiltä Pietariin tällä tavoin kokeilumielessä pelkällä — laiturilipulla! (Tauno Karilas: Taiteellista väkeä siv. 178)

Ali-Pertin Tauno Sarkio ei saanut kotitoista rahaa, kun isä (agr. Sarkio) oli pihi. Ennen sotia siinä 1930-luvun puolimaissa Aaro Noso oli usein tapaamassa Taunoa. Kerran Tauno kysyi: »Mistä saataisiin rahaa?» Sitten hän huomasi: »Tuossa on iso kalkkuna, minä lyön pään poikki, mene tarjoamaan sitä Sibeliukselle, saadaan vähän tupakkarahaa.» Noso meni.

- Sibelius käveli pihassa, nautti luonnosta.
- Päivää.
 - Päivää.
 - Ostaako professori kalkkunan?
 - Mitä se maksaa?
 - Viisitoista markkaa.
 - En minä niin kallista.
 - Mitä professori maksaisi?
 - Kolme markkaa.
- Tinkimisen jälkeen Noso sai kuutisen markkaa. (Aaro Noso 5.5.1980)

Olin ottanut viisikymmenluvun puolivälissä kansakoulun kolmannella luokalla koulusta myytäväksi kevätmerkkejä ja tein myyntistrategiaani. Oli päästävä sellaiseen paikkaan, missä oli paljon ihmisiä yhtä aikaa koolla. Päädyin Kotitalousopettajaopistoon, mutta kierrettyäni koko kerroksen en ollut saanut myydä kuin pari merkkiä. Eiväthän oppilaat vähillä rahoillaan halunneet ostaa niitä.

Oli muutettava suunnitelmaa, oli myytävä merkkejä sellaisille, joilla oli rahaa. Tiesin lähistöllä erään, jolla oli, ja pian olin Ainolan portilla. En aluksi uskaltanut mennä portista, mutta kun ajattelin, että ihminen Sibeliuskin vain on, niin rohkaisin mieleni. Keittiöstä sain keittäjän tueksi ja turvaksi, ja niin tiedustelimme säveltäjämestari, ostaisiko hän merkkejäni.

- Paljonko sinulla niitä on?
- Vastasin niitä olevan parisenkymmentä.
- Hyvä on, minä otan ne kaikki.

Seuraavana keväänä tilasin opettajaltani merkkejä rohkeasti neljäkymmentä kappaletta. Saatuaani ne menin oitis Ainolaan. Jälleen Sibelius tiedusteli merkkien määrää, ja ilmeisesti muistaessaan, että edellisenä vuonna niitä oli ollut vain puolet tarjoamastani määrästä, hän ei suostunut lypsettäväkseni, vaan osti puolet merkeistäni. (Tuomo Nieminen kilp. 1977)

Sikarit ja ruoka

Sibelius teki säännöllisen kävelymatkan klo 14 peltotietään isolle maantielle asti. Kertojan poika lakaisi tiet puhtaaksi, ja niiden piti olla kunnossa klo 12.

Sikareista Sibelius jätti toisen puolen polttamatta, ja kertoja sai loppuista hyvää tupakkaa-apua. (Harald Tuomi kertonut Yhteiskoulun vahtimestarina ollessaan.)

Simo Aro oli koulusta päästyään Järvenpään Radiossa apupoikana, häntä kun radiot kiinnostivat. Eräänä päivänä, kun omistaja oli Helsingissä käymässä, liikkeeseen tuli puhelu Sibeliukselta. Tämän radio oli epäkunnossa, ja illalla Englannissa esitettäisiin hänen teoksensa, hän tahtoi kuunnella sitä. Liikkeessä oli vielä juoksupoika, hän jäi liikettä hoitamaan, kun Aro lähti Ainolaan. Hän löysi vian ja sai radion toimimaan. Sibelius tarjosi hänelle sikarin. Simo pisti sen puseronsa taskuun ja palattuaan liikkeeseen näytti juoksupojalle, syytti ja rupeki polttamaan. Myöhemmin hän harmitteli, ettei säästänyt sikaria. (Vilho Laiho 2.5.1977, kuullut Simo Arolta.)

Unkarilaissyntyinen pianisti Andor Földes oli kerran päivällisillä Sibeliuksen luona tämän kodissa Järvenpään Ainolassa. Kahvin aikana tarjosi Sibelius Földesille kalliin Havanna-sikarin, jonka tämä otti vastaan huomauttaen: »Minä en polta, mutta pidän tämän sikarin rakkaana muistona.»

Sibelius otti sikarin takaisin ja sanoi: »Suokaa anteeksi, mutta siinä tapauksessa annan teille mieluummin hiukan halvemman sikarin.»

Keväällä 1917 olivat ruokatavarat Helsingissä säännöstelyn alaisia ja alkoholia ei saanut lainkaan. Sibelius tapasi kadulla porilaisen arkkitehdin Torkel Nordmanin, joka kertoi, että hänellä oli salkussaan useita pulloja mainiota ainetta. Molemmat laittautuivat heti erään toisen arkkitehdin kotiin pitämään pientä juhlaa. Kun oli nautittu lainhalainen kala- ja makaroni-illallinen, Sibelius sanoi, ettei hän ollut maistanut lihaa miesmuistiin, ja Nordman lupasi lähettää hänelle Porista savustetun lampaanreiden. Pääpulmana oli, miten naamioida

pakettin sisältö, jotta nälkäiset postivirkailijat eivät joutuisi kiusaukseen. Arkkitehti käytti oivallista sotajuontoa merkitsemällä pakettiin, että se sisälsi »viulun professori Sibeliukselle«. Kahden kuukauden mentyä Nordman sai säveltäjältä »Fridolins därskapin» käsikirjoituksen »terveisin ja kiittäen herkullisesta viulusta». (Harold E. Johnson: Jean Sibelius siv. 178)

Sodan aikana elintarvikkeet olivat kortilla. Kerran Karjanhoitokoulun johtaja Laina Vehanen vei Sibeliukselle maitoa ja kehaisi: »Tämä koetilan maito on neljäprosenttista.» Siihen Sibelius ilmeisesti leikkilään: »Jaa, onkos maidossakin prosentteja?» (Anna-Kaisa Mähönen 19.3.1981, kuullut Laina Vehaselta)

Erään kerran oli rouva Sibeliuksen ollessa poissa vävy Jussi Jalas ilmoittanut tuovansa tervehdyskäynnille kuuluisan venäläisen pianistin. Helmi Vainikainen hätäytyi, mitä nyt tarjotaan vieraalle ja meni kysymään professorilta. Tämä oli nauranut iloisesti ja sanonut: »Tietysti pannukakkua ja mansikkahilloa, neiti hän on itse kuin mansikka.»

Professorin suuri herkuu oli kinuskikakku. Sitä oli aina varastossa. Ittateensä kanssa hän sitä aina halusi. Tämän lisäksi hän nautti viski-grogin. Maailman hienoin yhdistelmä, oli hänellä tapanasanoa, jos joku ihmetteli, sopiko kakkukin grogin kanssa. (Sirkka Holma: Tuusulan Rantatie Pekka Halosen aikaan siv. 160)

Sirkka Holma kertoi Ruth Sibeliuksen kertoneen, että heillä ei ollut leipää, mutta oli nälkä. Ruth (tai joku lapsista) ehdotti, että lainattaisiin naapurista, mutta Aino ei hyväksynyt.

Sitten tulikin isä kotiin kantaen kahta täysinäistä kassia. Lapset iloitsivat, että saadaan ruokaa, mutta toinen kassi oli täynnä ostereita, toinen viinipulloja. (Sirkka Holma 11.12.1990)

Seurustelua

Sibelius tarkastelee taiteilijoita, heidän erikoisuuksiaan ja pikku-maisuuksiaan täynnä huumorintajuista ymmärtämystä. Eräänä päi-

vänä hän sanoi: »On niin vaikeata seurustella taiteilijoiden kanssa! Täytyy valita liikemies, jos tahtoo keskustella, sillä taiteilijat puhuvat vain rahasta.» (Bengt von Törne: Sibelius siv. 87)

Keskusteltiin, olisiko Sibelius halunnut lapsikseen poikia. Rouva Sibelius: »Eiköhän ollut kohtalon tarkoitus, että saimme vain tyttäriä. Miehekseni on kyllä ollut aivan tarpeeksi poikaa.» (Santeri Levas: Jean Sibelius ja hänen Ainolansa siv. 71)

Kun rouva Sibelius oli paljon Helsingissä, joutui Margareta eli Piiu olemaan paljon papan kanssa kotona. Hän on kertonut tästä ajasta. — Kun hän tuli naapuriin, häisi hän aina papan sikarilta, ja kun hän tuli naapurista, häisi hän navetalle. Pappa ei tästä pitänyt ja oli sanonut, pitääkö hänen aina olla siellä lehmien kanssa. Niin hän oli vastannut ponnekkaasti: »Kyllä.» (Katri Wasenius kilp. 1990)

Juhani Aho oli kova kalastaja. Aholassa kuivattiin kalaa naruissa pihamaalla, ja niistä lähti aikamoinen haju. Kerran olivat Sibeliuset menossa vieraisille Aholaan, mutta professori päivitteli, olikohan siellä taas kalankuivaus meneillään. Aino Kari ajoi pyörällä tiedustelumatkalle ja palasi kertomaan, että kyllä sinne voi mennä, ei ole kalanaruja pihassa. (Sirkka Holma: Tuusulan Rantatie Pekka Halosen aikaan siv. 160)

Sibelius ja Paasikivi muistelivat kouluajoja Hämeenlinnassa. Sibelius oli Paasikiveä viitisen vuotta vanhempi, joten luokkatovereita he eivät olleet. Paasikivi elikkä Hellstenin Juho Kusti, kuten toverit sanoivat, oli elämänsä jossakin vaiheessa ollut laulunopettajana Lahden Kansanopistossa.

— Sinusta ei tullut juristia, sanoi Paasikivi Sibeliukselle.
— Sinusta taas ei tullut laulunopettajaa, sanoi Sibelius vuorostaan.
— Menivät elämänurast ristiin. Sinusta tuli juristi ja minä jouduin musiikin pariin, arveli Sibelius. (Sirkka Holma: Tuusulan Rantatie Pekka Halosen aikaan siv. 161)

Kerran pyrki Jean Sibeliuksen puheille kaksi tyyppiä, joista toinen oli tanakka, toinen pitkä huikelo. Palvelustyttö, joka avasi oven, hyräili Finlandian nuotilla, ettei maestro ollut sisällä ja tiedusteli herroilta, ketkä hän saisi ilmoittaa.

Silloin loihe lyhyempi noista kahdesta laulamaan samalla nuotilla: »Tämäpä herra tässä on Suomen Schubertti eli toisin sanoen Kajanuksen Ruupertti. Mitä minuun tulee, oon Eino Leino vaan, hauskin poika, mi täällä tunnetaan.» (Tauno Karilas: Taiteellista väkeä siv. 206)

Joulukuussa 1923 oli Antti Favén käymästä Jean Sibeliuksen luona. Odottamatta ilmestyi Eino Leinokin sinne. Sibelius ihastui kovin vierailusta ja tahtoi tarjota ystävilleen jotakin hyvää. Sibelius kutsui Favénin syrjempään ja kysyi tältä, uskaltaisiko hän tarjota pienen akvaviittiryypyn runoilijalle. Hän pelkäsi nimittäin sitä, että Leino päästyään alkuun ei kykenisikään pysyttelemään kohtuuden rajoissa, ja hän silloin isäntänä joutuisi vaikeaan välikäteen. No, eihän yksi ryyppy sentään saisi mitään pahaa aikaan, tuumi Favén.

Niinpä sitten istuivat pöytään nämä kolme taiteilijaa ynnä Ainolan ystävällinen emäntä. Sibelius avasi pullon, kaatoi ryyppyt kaikille ja laseja kilisteltiin. Sitten painoi Sibelius mielenosoituksellisesti korkin syvälle pullon suulle. Seurustelu jatkui. Eino Leino keskusteli rouva Sibeliuksen kanssa rattaosasti. Aivan kuin ohimennen runoilija pisti kätensä liivintaskuun, otti sieltä pienen pullon, kaatoi lasiinsa helmeilevää nestettä ja sujautti putelin takaisin piilopaikkaan. Hetken kuluttua uusiutui taikatempu. Seuraavan kerran täytyi lasi toisen liivintaskun pullosta. Koko ajan hän keskusteli hyvin henkevästi ja oli erikoisen huomaavainen talon haltijarta kohtaan. Kun rintataskujen lähteet olivat ehtyneet, luulivat toiset, että runoilijan varastot olivat tyyten loppumassa, mutta silloin painuikin tämän käsi aivan odottamatta takataskuun, josta ilmestyi uusi pullo ja — klunk-klunk-klunk — lasi täyttyi jälleen! (Tauno Karilas: Taiteellista väkeä siv. 44)

Monet jutut, jotka käsittelevät Sibeliuksen käyntejä Kämpin suositussa ravintolassa, olivat erityisen huvittavia osoituksena legendan kas-

vusta. Muuankin, joka tuntui alkuperäiseltä versiolta ja on peräisin tämän vuosisadan ensimmäiseltä kymmenluvulta, kertoo miten Sibelius otti osaa useita tunteja kestäneisiin juominkeihin. Kapellimestari Kajanus lähti seurasta johtamaan sinfoniakonserttia, ja hänen palatesaan Sibelius virkahi: »Kaijus, kylläpä sinä viivyt kauan pesuhuoneessa!» Myöhemmät versiot antoivat Kajanuksen käväistä Pietarissa. Muuan kirjoittaja korvasi Kajanuksen Bruno Walterilla ja pesuhuone muuttui Tukholmaks. Säveltäjän kuoleman jälkeen eräs newyorkilainen pakinoitsija osoitti ammattilahjakkauttaan kertomalla tuon jutun »aikakirjojen pispämpänä illanviettona», jossa Kajanuksen korvasi muuan Hollywoodin filmitähti, joka käväisi edestakaisin Lontoossa — lentoteitse! (Harold E. Johnson: Jean Sibelius siv. 10)

Jean Sibelius, Robert Kajanus ja Eino Leino olivat tulleet Kämppiin eräänä perjantai-iltona, ja heidän istuntonsa venyi tavallista pitemmäksi, ei kuitenkaan Kajanuksen osalta, jonka täytyi kesken lähteä seurasta, koska hänellä oli Pietarissa konsertti. Kun hän oli suoriutunut konsertista loistavasti, hän palasi maanantaina takaisin ja painui jälleen Kämppiin, jossa hänen perjantainen seuransa samoilla istuimilla ratkoi syntyjä syviä. Heti Kajanuksen saavuttua Eino Leino laushti: »Tuo Kajanus on vasta levoton sielu, kun yhtenänsä ravaa noissa ovissa!» (Tauno Karilas: Suuri kaskukirja, II p. siv. 484)

Armas Järnefelt vietti kesää 1898 Pitkäpaadessa, Virolahden ulko-saaristossa, kun Sibelius odottamatta ilmestyi sinne.

— Mikä sinut on tänne lennättänyt? kysyttiin häneltä.
— Elämämme on riippuvainen pikkuasioista, vastasi hän. — Olin Kotkassa ja sain pähäni mennä Suursaareen. Kauppias Penttilä oli pyytänyt minua vieraakseen. Tulin siis hänen luokseen saareen, mutta pakenin seuravana päivänä.
— Kiittämättömyyttä!
— Olkoon mitä tahansa, mutta Penttilän pojat olivat ostaneet Kotkasta huuliharput. Te tunnette minut, se ei ole minun musiikkiani, ja nyt minä olen jonkin aikaa täällä. (Tauno Karilas: Suuri kaskukirja, II p. siv. 472)

Kävelyllä

Järvenpäässä oli vuosisadan alkuvuosina vain muutama talo, mm. asemalle mennessä vain yksi rakennus. Oli tullut ulkomaalainen vieras, ja Sibelius näytti heille kylää. Tuli sade, ja silloin mentiin Jokivuoren majaan. Siellä istuttiin sateen suojassa ja juotiin »värjättyä vettä». Sibelius huvitti tilanteen koomillisuus, kun ajatteli sitä vierasmaalalaisen kannalta. (Jean Sibelius 31.10.1953)

Sillanpää muistelee, että kerran maantiellä kävellessä tuli vastaan rataskuorma, josta leyhki vastaleivotun rukiisen leivän haju. Sibelius sanoi silloin: »Aina kun tunnen tuoreen leivän hajun, niin minun mieleeni tulee — äiti.»

Toisella kävelykerralla siinä Rääkylän ja Suvirannan sikolätin välillä Sibelius sanoi äsken lukiensa Svedenborgia, joka väitti että... että... girig — »sahne» ehätti sanomaan hänen puolisonsa — niin, ahne ihminen häisee rotalta. (Eino Palola: Runoja, värejä, sävelleitä siv. 67)

Usko Siimes oli Ainolassa hakkaamassa puita. Prof Sibelius tuli siihen, löi Siimestä olkapäälle ja sanoi: »Katsokaa, tuolla on sininen satu!» Siimes katsoi: »Missä?» Sibelius: »Tuolla noin.» Siimes näki osoitetussa suunnassa kaksi karjanhoitokoulun poikaa sinisissä vaatteissaan. Hän jäi pohtimaan, oliko satua se, että pojat olivat karjanhoitajina. (Eino Kämäräinen 28.1.1964)

Ainolan metsän läpi johtaa polku metsäniemekkeeseen, »Temppeleihin», missä oli oksista sommiteltu nojatuoli. Se oli Sibeliuksen mieli-paikoja, mutta nykyään hän ei mielellään kävele ulkona, vaan keksii erilaisia syitä voidakseen laiminlyödä päivittäisen kävelynsä ulkona. (Erkki Kolehmainen 31.10.1953)

Siinä se Sibelius käveli, katseli meidän touhnamme, kun mittailimme tulevan Teriojan aluetta, ja pysähtyi aidan viereen. Kun hän kuuli, että minä olen terijokelaisia, hän sanoi: »Älkää vain laskeko tänne hanurinsoitajia!» (Emil Nikkanen 10.6.1986)

Ammuskelua

Säveltäjä Heino Kaski kävi kerran kieltoalakiikana vierailulla Sibeliuksen luona Ainolassa. Kun oli vaihdettu kuulumiset ja keskustelun tuli pieni tauko, nousi Sibelius ylös, otti seinältä pistoolin, avasi ikkunan ja ampui kaksi laukausta ilmaan.

Kaski hättähti tästä kovin ja kyysi hermostuneena, mikä hänen isäntänsä mielessä oikein liikkui, koska hän menetteli tuolla tavalla. Mutta maestro kehotti virkaveljeään rauhoittumaan ja istuutumaan jälleen paikalleen.

Hetken kuluttua avautui ovi ja palvelijat tori herroille — kaksi kovaa teetä. (Tauno Karilas: Taiteellista väkeä siv. 31)

Hänestä (Sibeliukselta) kerrotaan apokryfista juttua, että hänellä olisi ollut tapana lähteä ulos ja ampua metsästyskiväärillään yllä lentäviä viholliskoneita. Mutta se on totta, että hän kävele metsissä, jotka ovat aina olleet hänen ystävänsä ja joiden äänillehän on aina kallistanut korvansa kuten Jeanne d'Arc ennen häntä ja partituureihinsa kirjoittanut niiden ennustukset. (Olin Downes: Sibelius siv. 178, kirjoitettu 8.12.1940)

Sibelius kertoo tarinoitsijan ilolla ystävästään amerikkalaisista, jotka ovat joskus kuulleet, että hän oli nuoruudessaan innokas metsämiemies: »Niinpä he ovat antaneet selostuksissaan ymmärtää, että minulla on aina ampuma-ase taskussani, ja heti kun alan kaivata kahvia, pamautan revolverillani pari laukausta työhuoneeni kattoon!» (Antti Halonen: Taitteen juhlaa ja arkea siv. 198)

Säveltäminen

Eräs nuori säveltäjä oli kertojan kanssa v. 1944 Sibeliuksen vieraana Ainolassa. Keskustelun aiheet vaihtelivat. Mutta sitten saivat mestarin kasvat kauniin, aivan isoisällisen lempeän ilmeen, kun hän kääntyi nuoreen virkaveljeensä: »Te herrat X, te varmaan sävellette hyvin ahkerasti?» »Kyllä minä olen koettanut tehdä sitä joka päivä», kuului kaino vastaus.

Tutut kurtut ilmestyivät mestarin otsalle. »Niin, toiset tekevät sitä joka päivä, toiset silloin kun on pakko.» (Martti Similä: Sibeliana siv. 51)

Hermojen herkkyyks kuuluu Jean Sibeliuksen luonnekuvaan, sen voi päätellä hänen otsansa syvästä ajatusryppästä. Muuan lääkäri kysyi häneltä kerran Kööpenhaminassa: »Ettekö ole kovin onneton, kun olette noin herkkähermoinen?» »Enhän toki», vastasi Sibelius, »olenhan taiteilija!» (Tauno Karilas: Taiteellista väkeä siv. 30)

Jääkärimarssin säveltämisestä Sibelius on kertonut Karl Ekmanille: »Otin runon ja lupasin säveltää siihen musiikin, menin sitten asemalle ja astuin Järvenpäähän menevään junaan.»

»Junassa istuin kahden tyypiltään epämääräisen venäläisen upseerin välissä. Kun avasin salkkuni ottaakseni esille kustannusopimuksen, jota aion tarkastella, tuli paperi, jolle jääkärimarssin sanat oli kirjoitettu, sen mukana ja putosi lattialle. Kumarruin nopeasti, otin sen lattialta ja pistin sen takaisin salkkuun. Huomasin, että molemmat upseerit tarkoin seuraisivat liikkeitäni, ilmeisesti ihmetellen, mitä niin kaikin mokomin halusin salata heidän katseiltaan. He eivät sekaantuneet asiaan sen enempää, mutta luulen, että minun olisi helposti voinut käydä huonosti. Venäjän valtiovaltahan ei ollut vielä päästänyt meitä käsistään, ja Venäjä oli edelleen sodassa Saksaa vastaan.» (Karl Ekman: Jean Sibelius, II p. siv. 231)

Santeri Levas kirjoittaa Ida Ekmanin olleen omana aikanaan Sibeliuksen yksinlaulujen taitavin tulkitsija; sävelsipä Sibelius kokonaisia sarjojakin nimenomaan Ida Ekmanin ääntä varten. Hän sai mestarin

uudet sävellykset aina viime tingassa, vaikka ne oli luvattu hänelle viikkoja, kenties kuukausiakin aikaisemmin. Svarta rosor. Men min fägel märks dock icke ja Bollspelet vid Trianon painettiin ohjelmaan, ennen kuin laulajat oli niitä edes nähnytään. Erään ihanimpia sävellyksiään, På verandan vid havet, Sibelius toi hengästyneenä asemalle, missä Ida Ekman, joka oli lähdössä konserttimatkalle, odotti häntä sydän kurkussa ja minuutteja laskien. (Santeri Levas: Järvenpään mestari siv. 239)

Käydessään Helsingin Musiikkiopistoa joutui Otto Kotilainen Sibeliuksen oppilaaksi. Hän kuului pieneen suomenkielisten oppilaitten ylimääräiseen teorialuokkaan, jossa oli pari neitostakin. Tunti alkoi, kun sisään syöksähti pitkä, solakka, sähköväläimäinen ja tuuheatukkainen opettaja. Hän tervehti, istui tuolilleen, nousi kohta, syytyi sikarin ja sanoi neitosille: »Siellä ulkona on niin kaunista. Ehkä haluaisitte raittiissa ilmassa kävellä ja katsella kaupunkia.»

Neitosten poistuttua hän jatkoi: »On synty, että nuoret neitokset täällä tupakan savussa kadottavat kauniin maalaispunan poskiltaan.» Hän hymyili veitikkamaisesti ja alkoi tutkiskella Kotilaisen taitoja yleisessä musiikkiopissa. Äkkiä hän sieppasi flygelin kannen auki, painoi pedalia ja löi jonkin matalan sävelen. Ja sitten molemmat kuuntelevat hartaana. »Minä olen joskus maalla ollessani kuullut yläsävelet ruispelosta pientareella loikoessani», virkkoi Sibelius. »Soitatteko huilua?» Kun toinen vastasi kielävästi, opettaja jatkoi: »Se valehtelee ja kuta korkeammalle se nousee, sitä enemmän se valehtelee, »höitää», josta se nimikin johtuu.» (Tauno Karilas: Taiteellista väkeä siv. 115; alkup. O.Kotilainen: Aulos 1925)

Sibelius oli kerran viettämässä iltaa hyvän ystävänsä A.V.Koskimiehen eli Valduksen kanssa Kaisaniemen ravintolassa. Valduksella oli erikoinen halu ja taipumus puheiden pitoon, ja niinpä hän nytikin yht'äkkiä nousi pystyyn ja alkoi puhua, vaikk'ei läsnä ollut muita kuin Sibelius. Mies oli tähän aikaan tulisesti rakastunut, suu siis puhui sydämen kyllyydestä. Rakastettu oli neiti Ilta Bergröth, josta sitten myöhemmin tuli Valduksen puoliso.

Puheen innokkaasti jatkuessa Sibelius pyytää edeskävältä paperia, piirtää siihen viivaston lyijykynällä, pyöryttää nuottiavaimen alkuun, ottaa pohjaksi puheentäjänsä runon, ja näin syntyy tuossa tuokiossa laulu, joka omistetaan Ilta-kaunottarelle. Laulun nimi on siis oikeastaan omistuskirjoitus, mistä seikasta kaikki eivät ole tietoisia. »Illalle»-lauluhelmen saksaksi käännetty nimi on esim. »An den Abend».

Sävellyksen kantapainos, tuo Kaisaniemessä aikoinaan tarjoiljalta saatu paperiarikki, on yhäti tallella. (Tauno Karilas: Taiteellista väkeä siv. 139)

Nuori Heikki Klemetti oli kuullut Sibeliuksen hyvästä lauluäänestä puhuttavan. V. 1894 hän kuuli Orkesterikoulua käydessään säveltäjä-mestarin kesken kenraalibasson opetuksen haltioituneena puhkeavan lauluun.

Mutta kuorolaulumme uranuurtaja sai uteliaisuutensa tyydytetyksi vielä kouriintuntuvammin joitakin aikoja myöhemmin jouduttuaan eräässä juhlassa laulupöytään Sibeliuksen viereen. Viritettiin senaikaisien ylioppilajuhlien vetonumero »Sjungom studenten». Silloinpa siihen iskee kiinni myös säveltäjäkuuluisuus. Hänellä on normaali ensibasso, ja sitä ääntä hän laulaakin sujuvasti.

— Oletko ollut Y.L:ssä? kysyy Klemetti vierustoveriltaan laulun loputtua.

- En.
 - Oletko muissa kuoroissa?
 - En koskaan.
 - Mistäs tiesit?
 - Minä arvasin kuinka se menee.
- (Tauno Karilas: Taiteellista väkeä siv. 37)

Lapset elivät omaa elämäänsä Ainolan alueella ja leikkivät paljon ulkona. Isä teki aina työtä ja hänen säveltäessään kodissa ei saanut kuulua mitään sellaisia ääniä, jotka vaikeuttivat hänen työtään. Laulaa ja viheltää ei saanut ollenkaan. Jos joku huusi talon vanhinta tytärtä siten, että syntyi kaksi erikorkuista ääntä, niin sellainen intervalli saattoi jo särkeä mestarin sävelkuviot. (Santeri Levas: Jean Sibelius ja hänen Ainolansa siv. 71)

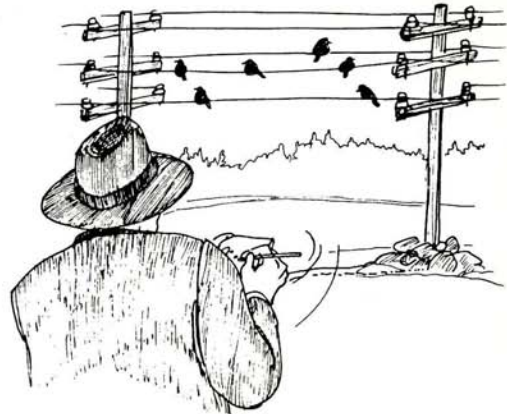
Sibeliuksen Ainolassa oli remontti. Maalari pani tappettua seinään ja vihelteli mitä vihelteli. Säveltäjä tuli kohta huoneeseen ja alkoi kiskoa tapetteja seiniltä. Maalarin ihmetellessä Sibelius sanoi maalarin viheltelyn aiheuttavan hänen sävellystyönsä samanlaisen vahingon kuin hänen repimisensä maalarin työlle. Sitten ei enää viheltely, tapiseerattiin vain. Ja mestari sävelsi rauhassa. (Värisilmä, joulukuu 1973)

Kun Asikanius oli töissä Sibeliuksella ja veti ruosteista naulaa puusta, sanoi Sibelius: »Odottakaa, minä haen instrumentit ja sävellän sen äänen.» (Annikki Vanhapelto kilp. 1977, kuullut Pirkko Asikaniukselta v. 1950)

Kun Riihiä tilkitti Ainolan seinää ja koputteli tilkenuijalla, Sibelius tuli alas ja pyysi jatkamaan koputtelua. Riihiä otti tilkkeitä pois ja koputteli niitä uudelleen rakoon. Sibelius kiitti oikein kädestä pitäen. (Olli Sampola 5.2.1985)

Orkesterin johtaminen

Sibelius ei koskaan antanut kenenkään olla läsnä harjoittaessaan orkesteria. Kajanuksen oli sen tähden tapana pyytää vahtimestaria päästämään hänet sisään parvekkeelle kauan ennen Sibeliuksen saapumista. Hän pysyi siellä näkymättömänä koko harjoituksen ajan ja tuli esille piilopaikastaan vasta ollessaan aivan varma siitä, että Sibelius jo oli lähtenyt. Eräänä päivänä hän laskeuduttuaan alas portaita kuitenkin tapasi Sibeliuksen eteisaulassa. Molemmat katselivat toisiaan jonkin aikaa, ja sitten Sibelius moitti ystävänsä siitä, että tämä oli turvautunut sotajuoneen. Mutta hänen kasvonsa vetäytyivät hymyyn, kun Kajanus selitti asian hänelle. »Sinähän tiedät,» Kajanus sanoi, »että minun on esitettävä tämä sävellys sinun jälkeksi. Tahdon, että tulkitantani on mahdollisimman yhtäpitävä omasi kanssa, ja tämä on ainoa keino ensikäden tietojen hankkimiseen.» (Bengt von Törne: Sibelius siv. 9)

Sibeliuksen nuorimmat tyttäret olivat paljon meillä, kun heillä ei ollut samanikäistä seuraa. He viihtyivät hyvin, kun meillä oli noita eläimiä. Kerran oli meillä kasvamassa vasikka, ja Heidi oli kysynyt isältäni, eikö hän saisi sitä. Isä oli luvannut, ja Heidi oli tuumannut, että lehmä sopii heille niin hyvin, kun se ei laula. Seuraavana aamuna Heidi tuli vasikkaa hakemaan silloista puotinaria mukanaan. Tiedossani ei ole, millä tavalla isä selvisi asiasta. (Katri Wasenius kilp. 1990)

Finlandian synnystä kerrotaan, että kun Sibelius oli kävelyllä, hän huomasi tien vieren viidellä puhelinlangalla lintuja. Hän otti esille kynän ja tupakkalaatikon ja piirsi näkemänsä tyhjälle pohjakannelle. Laatikon yläkannessa oli sana Finlandia. (Kaija Mäkelä 30.10.1980)

Sibelius tuli kuulemaan, kun harjoitin hänen Toista sinfoniaansa. Valitettavasti minulla ei sinä päivänä ollut kolmatta trumpettia, koska soittaja oli sairastunut. Jonkin aikaa Sibelius yritti kuunnella, mutta tuli yhä rauhattomammaksi. Sitten hän äkkiä nousi, tuli luokseni ja sanoi: »Ole ystävällinen ja suo anteeksi, että lähdän heti. Kuulen ainoastaan puuttuvan trumpetin enkä voi kestää sitä kauempaa!» (Bengt von Törne: Sibelius siv. 14)

Sibelius oli iloinen jokaisesta harjoituksista huomaamastaan hyvästä suorituksesta. ... Eräänä päivänä harjoittaessaan orkesteria hän pani merkille toisen viulun konserttimestarin soiton erinomaisen täsmällisyyden. ... Hän ei tällöin voinut olla yhä kiinteämmin katsele-matta miestä, joka tuotti hänelle niin suurta mielihyvää. Soittaja raukka... luuli, että jotakin hänen soitossaan oli hullusti. Eikä hän suinkaan ilostunut, kun Sibelius keskeytti orkesterin ja osoitti tahtipui-kollaan häntä kaikille muille soittajille. Mutta sitten hän hämmästykseseen kuuli mestarin sanovan: »Soitatte tosiaankin oikein hyvin! Halusin vain keskeyttää orkesterin sanoakseni teille tämän.» (Bengt von Törne: Sibelius siv. 15)

Maine

Eräänä talvisena päivänä vuosisadan vaihteessa Sibelius ilmestyi yllättäen Järvenpäähän ja uskoi huolensa Juhani Aholle. Hänen täytyi päästä pois Helsingistä. Hän tarvitsi toisenlaisen ympäristön ja ennen kaikkea työrauhaa. Helsinki tukahduttaa sävelen...

Aholan Pekka valjastettiin reen eteen ja suunta otettiin suoraan jään yli Vanhaankylään. Vanhakylä oli ennenkin aututtanut asuntopulassa, ja sieltä käsin Eero Järnefeltkin oli nähnyt tulevan Suvirantansa järven-selän yli.

Vanhaankylän ohjekset olivat jo siirtyneet äidin käsistä tyttärelle. Sibeliuksen asunnonhakumatka päättyi jokseenkin oven suuhun. — Ihminen, joka on ollut mallina sellaisessa taulussa kuin Akseli Gallénin Symposion, ei ikinä pääse Vanhaankylän asukkaaksi!

Vanhankylän Anni-täti oli vankkojen periaatteiden ihminen; ja Symposiumissa oli pullo kumollaan, vieläpä alaston nainen. Tosin naapurien hyvät rouvat yrittivät hellävaroen selvittää Anni Äströmille, ettei Sibelius suinkaan ollut kaatanut taulussa näkyvää pulloa. Asetelmanhan oli järjestänyt taidemaalari itse. Ja alaston nainen oli varmaan vain jokin vertauskuva.

»Ei ole tarpeellista maalata tyhjiäkään pulloja!» Anni-täti selitti asiallisesti. »Ennen kuin pullot tyhjennetään ja kaadetaan, ne ovat ensin pystyssä, ja ne on avattava. Noiden miesten kasvoista kyllä näkee, mitä on tapahtunut...» (Antti Halonen: Taiteen juhlaa ja arkea siv. 31)

Vuosiatamme alussa joutui Jean Sibelius puolisoineen viettämään kesää eräällä Pohjois-Karjalan paikkakunnalla. Sikäläinen nuorisoseura puuhasi iltamia, ja sen puheenjohtaja tuli pyytämään jo silloin kuuluisuuden saavuttanutta säveltäjää ohjelmansuorittajaksi. Sibelius kuitenkin kieltäytyi huomauttaen, että hän tahtoi viettää kesälomansa rauhassa. Mutta pyytäjää oli itsepintainen, eikä säveltäjän auttanut muuta kuin suostua lopulta.

Kun säveltäjä sitten saapui nuorisoseurantalolle, kääntyi hänen katseensa seinälle ripustettuun isoon pahvilevyyn, johon oli ohjelma tekstattu. Hän etsi siitä nimeään ja lopulta löysikin. Aivan ohjelman loppuun oli ripustettu: TANSSIMUSIIKISTA HUOLEHTII JEAN SIBELIUS. (Tauno Karilas: Taiteellista väkeä siv. 207)

Vuosia sitten Sibelius meni kerran pankkiin näyttämään vekseliä. Virkailija otti vastaan mestarin ojentaman paperin ja silmäili sitä sangen epäilevästi. Hetken perästä hän kohautti olkapäitään ja virkkoi: »Valitettavasti emme tunne tätä nimeä!» (Bengt von Törne: Sibelius, alkup. v. 1937, siv. 7)

Jean Sibelius meni kerran nuorena ollessaan esittämään vekseliä Pohjoismaiden Yhdyspankin johtajalle Cronstedtille. Katseltuaan tovin pitkän paperin nimiä tämä virkkoi: »Tässä on kovin huonoja nimiä, ei mene läpi...» Sibelius silloin tulistui ja sanoi: »Suomessa on vain yksi huono nimi ja se on Cronstedt!» (Tauno Karilas: Suuri kaskukirja, II p. siv. 784)

Arvostelu

Sibelius tiedusteli, oliko kyseessä sävellys, ja myönnettyäni hän huomautti: »Minulla on ollut toisinaan onnettomia kokemuksia nuorista säveltäjistä, jotka ovat näyttäneet minulle partituurejaan.» Hänen katseensa puhui pohjaton surumielisyys. »Hetki kun sanon jotakin heidän sävellyksistään, he tulevat pahalle tuulelle. Eikä heidän ole lainkaan vaikeata saada minua vakuuttuneeksi siitä, että ovat täysin oikeassa ja minä täysin väärässä, jos uskallan vähimmänsäkään määriin arvostella heidän teoksiaan.» (Bengt von Törne: Sibelius siv. 17)

Wettenhovi-Aspa oli sangen monipuolinen herra. Kerran hän koetti onneaan säveltäjänäkin. Hän oli saanut valmiiksi surumarssin ja pyysi vanhaa ystäväänsä Sibeliusla lausumaan siitä arvostelunsa. Kämpin pianohuoneessa Aspa sitten soitti luomuksensa. Oman selostuksensa mukaan hän oli tuossa tilaisuudessa aika lailla hermostunut, joten esitys meni huonosti. Kun viimeiset sävelet olivat lakanneet kuulomasta, kääntyi hän säveltäjämestarin puoleen ja kysyi: »No, mitä sinä pidit surumarssistani?» Sibelius huokaisi syvään ja vastasi: »Jaa-a, kyllä se oli surullista!» (Tauno Karilas: Taiteellista väkeä siv. 48)

Iloisessa seurassa on Sibeliuksella tapana singota ajatushyppäyksiä ja hupaisia paradokseja, joista jokainen saa hyvän naurunaiheen eikä suinkaan vähimmin hän itse. Näihin päähänpistoihin sisältyi silti monesti enemmän kuin hetken iloittelua.

Kerran hänen mieleensä juolahti ruveta ennustamaan erälle läsnäolevalle ammattioverilleen kesken kaiken: »Kun N.N. täyttää kuusikymmentä vuotta, alkaa hän kirjoittaa sinfonioja.»

Tuo taiteilija, joka ei edes koskaan ollut ajatellut taidetuotannossaan viljellä sellaisia muotoja, nauroi muiden tavoin makeasti tuolle mielijohteelle. Tosiasia kumminkin on, että juuri sama mies kuusikymmenvuotispäivänään esitti ensimmäisen kerran juuri valmistuneen ensimmäisen sinfoniansa.

Kuinka saattoi Sibelius sen ennustaa? Se päikähti kai hänen päähänsä intuitiivista tietä eikä hän maltanut olla tuomatta sitä julki. (Tauno Karilas: Taiteellista väkeä siv. 109)

Tukholman erään säveltäjäkongressin jälkeen joutui Sibelius ravintolan erikoishuoneeseen jatkoille. Illan isännät olivat kutsuneet vieraiden sulostuttajiksi kaupungin kermaan kuuluvia nuoria rouvia. Jostakin syystä ei seurustelu päässyt oikein vauhtiin mestarin ja hänen viehättävän vierustoverinsa kesken. Auttaakseen asiaa muuan ruotsalaisista isännistä virkkoi Sibeliuksen vieressä istuvalle rouvalle: »Mahdatko tietääkään kenen vieressä oikein istut? Tämä setä tässä on Suomen suurin taiteilija!» Silloin rouva silmäisi hurmioituneena Sibeliusla ja huokaisi ääni väristen: »Voi, onko se todella setä Topelius!» (Tauno Karilas: Taiteellista väkeä siv. 48)

Sibeliuksen sinfonisen runon »Yöllinen ratsastus ja auringonnousu» ensiesitystä seurasi tavanmukainen istunto Catanissa, jossa yleisesti ihmeteltiin mestarin taitoa saada niin yksinkertaisin keinoin syntymään niin suuri vaikutus. Kajanus sanoi siihen: »Neron ei tarvitse muuta kuin kerran kumauttaa rumpua, niin sekin on jo jotakin.» (Tauno Karilas: Taiteellista väkeä siv. 74)

Professori Christian Sibeliukselta tiedusteli joku vähemmän tahdikas sielu, oliko tämä Jean Sibeliuksen veli. Mihin professori vastasi: »Kyllä. Ja hän on minun veljeni.» (Tauno Karilas: Suuri kaskukirja, II p. siv. 166)

Sibeliuksen tultua maailmankuuluksi monet häneen pintapuolisesti tutustuneet henkilöt kertovat olleensa hänen ystäviään. Niinpä eräät naiset, joita Sibelius joskus nuoruudessaan on muutaman kerran tanssittanut, muistavat vanhoilla päivillensä säveltäjän olleen heihin kovin ihastuneen.

»Minulle ilmaantuu nykyään tuon tuostakin nuoruudenrakastetuja, joista en itse tähän saakka ole mitään tietänyt», hän kerran virkkahti. »Mitä vanhemmaksi *minä* tulen, sitä useampia heitä ilmaantuu, ja mitä vanhemmaksi *he* käyvät, sitä enemmän olen heitä rakastanut.» (Tauno Karilas: Taiteellista väkeä siv. 31)

Sibeliuksen Järvenpään kotiin Ainolaan on tavallisen kuolevaisen vaikea päästä. Kerran sinne pääsi neljä muusikkoa, ja päivällisten jälkeen punaviinilasin vaiheilta kapellimestari Erik Cronvall piti mestarille pienen ylistyspuheen hänen laulustaan »Mustat orkideat». Puheen loputtua isäntä sanoi kuin ohimennen: »Niin, ovathan ne orkideatkin kauniita kukkia, melkein yhtä kauniita kuin ruusut.»

Laulun nimi on näet »Mustat ruusut». (Tauno Karilas: Suuri kaskukirja, II p. siv. 469)

Kerran eräässä seurassa, jossa Sibelius oli mukana, keskusteltiin taidekilpailuista. Hetken sananvaihtoa kuunneltuaan maestro loihe lausumaan: »Minä en usko taidekilpailuihin. Tähän mennessä voidaan tuskin osoittaa ainoatakaan tällaista kilpailua, joka olisi synnyttänyt jotakin ainutlaatuista ja erityisesti säilynyttä. Tulokset eivät vastaa kilpailujen aiheuttamaa hälyä. Tämä koskee yhtä hyvin kirjallisia kuin muitakin taidekilpailuja.»

Jatkoksi Sibelius kertoo muistelun omasta elämästään. Hän oli vain kerran elämässään ottanut osaa sävellyskilpailuun. Ensimmäisen palkinnon sai silloin Emil Genetz sävellyksensä »Hakkapeliitta», jonka sanat oli sepittänyt hänen veljensä Arvi Jännes. Sibelius sai toisen palkinnon »Rakastava»-sarjallaan! (Tauno Karilas: Taiteellista väkeä siv. 145)

»Älkää koskaan välittäkö siitä, mitä arvostelijat sanovat», hän (Sibelius) jatkoi ja käsitteli sen jälkeen laajalti samaa aihetta. Kun uskalsin huomauttaa, että heidän artikkelinsa saattoivat toisinaan olla suurimerkityksellisiä, hän keskeytti minut heti. »Muistakaa», hän sanoi, »ettei muistopatsasta ole koskaan pystytetty arvostelijan kunniaksi.» (Bengt von Törne: Sibelius siv. 22)

Eräs niistä monista säveltäjänaluista, jotka lähettelevät Ainolaan kokeilujaan, tiedusteli kerran suoraan, luuliko Sibelius hänellä olevan mahdollisuuksia säveltäjänä.

— Jos sellaista saattaa kysyä, niin on varmaan turha yrittää, virkkoi mestari kirjeen luettuana. (Santeri Levas: Jean Sibelius ja hänen Ainolansa siv. 45)

Jean Sibelius oli ollut joskus nuoruudessaan matkalla Karjalassa ja joutui yöpymään Korpiselälle eräeseen mökkiin. Sielläpäin, niin kuin tiedämme, paperoidaan seinät vanhoilla sanomalehdillä. Illan hämytyessä kävi vieras penkille nukkumaan, ja kun nuori mestari aamulla aukaisi silmänsä, oli hänellä seinässä ihan nenänsä edessä oikein huono arvostelu — hänestä itsestään. (Martti Similä: Sibeliana siv. 44, kertanut Sibelius)

Jean Sibelius käveli kerran erään ulkomaalaisen ystävänsä kanssa koivumetsässä huvilansa lähellä. He ihailivat metsän kauneutta, taivaan sineä ja kuuntelivat pikkulintujen viserrystä, jotka ylistivät kirkailla äänillään luonnon suloutta. Aivan odottamatta lensi iso varis korkeimman koivun latvaan. Se oli lihava ja musta ja huusi yksinkertaisesti: »Kraa, kraa.» »Tuossa on arvostelu», huomautti Sibelius vierailleen. (Tauno Karilas: Taiteellista väkeä siv. 194)

Keski-Uusimaan toimittaja Jyri Leiwo julkaisi elokuussa 1953 lehdessään pakinan »Sibelius ja eräs mr. Smith». Siihen oli poimittu Daily Expressistä ja Le Matinistä lainauksia, joiden kirjoittajat eivät ymmärtäneet Sibeliuksen musiikkia ja halusivat kertoa siitä muillekin: »Lukuunottamatta Skandinaviaa, Iso-Britanniaa ja Yhdysvaltoja Sibeliuksen musiikilla ei ole juuri mitään asemaa muualla.» Varmemmaksi vakuudeksi: »Sibelius — maailman huonoin säveltäjä.»

— Asuin siihen aikaan Helsingissä ja tulin seuraavana päivänä vapaa-aikanani vilkaisemaan toimituksen postia ja vastasin puhelimeen, muistelee Jyri Leiwo. — Siellä oli Sibeliuksen tytär Eva, joka antoi parikymmentä minuuttia tulla korvat täyteen sitä, kuinka voi olla mahdollista, että professori Sibeliuksen kotiseudulla on töissä toimittaja, joka ei ymmärrä musiikista mitään ja vielä ilkeää tunnustaa sen. . . .

— Kun selvisin puhelusta, kuulin puhelimen soivan myös päätoimittajan huoneessa. »Onko toimittaja Leiwo tavattavissa? Täällä professori Sibelius. Olen ollut hyvin pahoillani lehden tämpäpäiväisestä kirjoituksesta. Ehkä Eva jo soittikin. Kuulkaa, tulkkaa tänne Ainolaan, otan Teidät vastaan.»

Kapellimestari Martti Similä oli v. 1941 käymässä Sibeliuksen luona mukanaan lahjapaketteja tuova amerikkalainen sanomalehtimies. Juteltiin kaikesta taivaan ja maan välillä, kaikesta, mikä vain ei häiskähtäisi haastattelulta. Vieras kysäisi kuitenkin viimein: »Kuinka maestro arvelee, mitä kuluu talvisota on vaikuttanut Suomen kansaan?» Siihen tuli vastaus, joka sibeliusmaisuuksensa on jäänyt pysyvästi mieleeni.

— Ei yhtään mitään.

Otsa vetäytyi kuuluisiin kurttuihin, kun hän jatkoi:

— Mikäli minä Suomen kansan historiaa tunnen, on sillä viimeisen kuudensadan vuoden aikana ollut keskimäärin joka kahdeskymmenesviides vuosi sota — miten tämä olisi enää mitään vaikuttanut. (Martti Similä: Sibeliana siv. 42)

Sibelius on ollut kiinnostunut historiasta. Kun hänen 85-vuotispäivänään toinen innokas historian harrastaja, entinen koulutoveri, presidentti Paasikivi tuli häntä onnittelemaan, meni minuuttiohjelma sekaisin ja jono alkoi kasvaa. Joku rohkeni painaa korvansa avaimenreikään kuullakseen, miten asiat edistivät. Selvisihän se ja hän saattoi ilmoittaa odottaville: »Kyllä kestää, he ovat vasta Vilhelm Valloittajassa.»

Konservatiivisuus

Jean Sibelius oli eräeseen aikaan vankka konservatiivi eikä hyväksynyt naisten tunkeutumista miesten hallitsemiin ammatteihin, mikä ilmiö oli meillä erikoisesti havaittavissa vuosisadan vaihteessa. Keranpä hän joutui erään toimiston luokalla mielikarvaudekseen selvittämään asiaansa naisvirkaillalle. Siinä lomassa hän ärähti seuralaiselleen: »Joka paikkaan nuo pahukset tunkeutuvatkin. Kaipa ne vielä joskus partanikin ajavat!» (Tauno Karilas: Suuri kaskukirja, II p. siv. 758)

— Vilkaisin verkkareihini ja koripallotossuihini ja kirosin. Vaatteet olivat kotona Helsingissä. Seuraavana päivänä tulin Keravalle hyvin pukeutuneena ja valmiina menemään Ainolaan. Soitin. Puhelimesta oli joku sisäkkö, joka kävi kysymässä. Tuloksena oli, että ei anna aihetta enää. (Keski-Uusimaa 21.11.1988, Jyri Leiwo)

Historian harrastus

Sattui niin, että Sibelius oli äskettäin lukenut huomattavan historiallisen teoksen, jonka aihe erikoisesti kiinnosti häntä. Vastapäätä häntä rautatievaunussa istui eräs mies, ja he rupesivat juttelemaan. Hetken kuluttua Sibelius huomasi, että hänen matkatoverinsa oli tunnettu ruotsalainen historioitsija, ja sen tähden hän johdatti keskustelun kirjaan, jonka oli lukenut. Seurasi pitkä keskustelu, joka antoi Sibeliukselle tilaisuuden selitellä omia katsantokantojaan tuosta aiheesta. Matkatoveri näytti kuuntelevan häntä erittäin kiinnostuneena. Matkan lopussa Sibelius ojensi käyntikorttinsa. Hänen keskustelutoverinsa, joka oli luullut viettäneensä päivän erään virkaveljensä kanssa, huomasi nyt suureksi hämmästykseksensä nauttineensa Pohjoismaiden suurimman säveltäjän seurasta, vaikkei koko päivänä ollut puhuttu sanaakaan musiikista. (Bengt von Törne: Sibelius siv. 38)

Kevätalvi 1904 oli Sibeliukselle uurastuksen ja jännityksen aikaa, sillä Ainola oli saatava rakennetuksi, mutta oli silloin maassa yleisempääkin jännitystä kun seurattiin Venäjän ja Japanin välistä sotaa. Sibelius kirjoitti ystävälleen Carpelanille mm: »Mitä sinä sanot sodasta. Viralliset raportit! Japanilla on 23 sotalaivaa, ja Bobbanin (Bobrikovin) mukaan on 40 tuhatta. Sic itur ad gehennam!» (Erik Tawaststjerna: Jean Sibelius III siv. 11)

Sibeliusista voi sanoa konservatiiviseksi, sillä monissa käytännön asioissa hän ei pitänyt vaihtelusta. Hän käytti aina samaa parturia. (Lieneekö vuosisadan alkupuolen Järvenpäässä ollut valinnan varaa?) Remonteissa hänelle kelpasi vain Alarik Oksanen, kun oli tarvis maalarina. (Kalle Valasma)

Kun kauppalanlääkäri Vilho Laine-Ylijoki Sibeliuksen sairaasta halusi kutsua kollegan neuvotteluun, potilas sanoi: »Ei, minä luotan tohtoriin.» (Vilho Laine-Ylijoki)

Vuoden 1950 presidentinvaaleissa prof. Sibelius meni kansalaisvelvollisuuttaan suorittamaan Harjulan kansakoululle. Toki hänet tunnettiin, mutta kuinka ollakaan, hänen nimeään ei löytynyt vaaliluettelosta. Sibelius tuumi: »Kyllä minulle kelpaa sama presidentti kuin muillekin.» Kaipa hän sentään ajatteli entistä koulutoveriaan Paasikiveä, joka tuli valituksi. (Yrjö Ruuskanen v. 1968, kuullut vaalilautakunnan puheenjohtajalta Kalle Huhdalta.)

Sibeliukselle tarjottiin televisiota ostettavaksi, mutta professori ei ottanut; sitä vastoin palvelija neiti Kari osti. Ainakin rouva Sibelius kävi hänen luonaan televisiota katsomassa. (Erkki Koivukangas v. 1977)

Hienotunteisuus

(Sibelius kertoo:) »Tapsin Brahmsin Wienissä. Hän tarjosi aina ihmisille sikareja, mutta ennen kuin tapsin hänet, minulle kerrottiin, ettei ollut tarkoitus, että niitä otettaisiin.» (Bengt von Törne: Sibelius siv. 55)

Haluaisinkertoa kaskun, jonka kuulin Sibeliukselta. Muuan filantrooppi vaimoineen oli kutsunut hänet joksikin ajaksi luokseen, ja Sibeliukselle oli edeltäpäin kerrottu hänen isäntäväkensä syvästi surevan sitä, ettei heillä ollut lapsia. Eräänä päivänä he kysyivät vieraaltaan, oliko tällä itsellään lapsia. Sibelius ajatteli, että hän kenties havoittaisi heidän mieltään, jos avoimesti kertoisi viidestä tyttärestään, ja vastasi siksi: »Ei, minulla ei ole lapsia.» Mutta rakastettava isäntä

halusikin tietää enemmän hänen omaistaan, ja Sibelius kävi yhä levottomammaksi. Hän koetti vastata mahdollisimman valtioviisaasti, mutta unohtikin yhtäkkiä osansa ja mainitsi vahingossa vanhimman tyttärensä. Seurasi hetken hämmästyntyn hiljaisuus, jonka jälkeen emäntä kohteliaasti pyysi Sibeliusta kertomaan jotakin ainoasta tyttärestään. Hän kertoi ja hetken kuluttua huomaamattaan vertasi tätä nuorempaan sisarensa. Filantrooppi ja hänen vaimonsa vaihtoivat silmäyksen eivätkä oikein tienneet, miten suhtautua asiaan. Heidän kuuluisa vieraansa katsoi heihin silloin murtuneena ja -tunnusti nöyrästi, että hänellä oli vielä kolme muuta tytärtä. (Bengt von Törne: Sibelius siv. 94)

Wienissä opiskelun ajalta Sibelius on kertonut Karl Ekmanille vierailuistaan kuuluisan laulajattaren Pauline Luccan salongeissa.

»Niinpä kerran tein itseni syyppäksi pahaan rikkomukseen. Luccan vieraiden joukossa oli Reussin prinsessa, äärettömän hieno nainen, keisari Vilhelmin serkku, jos oikein muistan. Yrittäessäni osoittaa huomaavaisuutta tein sen rikoksen etikettiä vastaan, että tarjosin hänelle tuolia, vaikkei minua vielä ollut esitelty prinsessalle, se oli hirvittävä virhe, jonka johdosta hätäntyneenä paikalle rientänyt Filip Forsen, ainoa maanmieheni loistavassa seurueessa, antoi minulle ystävällistä ojennusta.» (Karl Ekman: Jean Sibelius, II p. siv. 103)

Sibelius on kertonut Karl Ekmanille runoilija Karl August Tavaststjernan käynistä.

»Minulle oli suuri hetki se, kun hän seuraavana vuonna kävi luonamme ensimmäisessä kodissamme nykyisen Kalevankadun varrella. Salin pöydällä oli kappale hänen runokokoelmaansa »Dikter i väntan». Kirjaa oli paljon pidetty, siinä oli selviä merkkejä siitä, että sitä oli ahkerasti luettu. Tavaststjerna huomasi sen. Hän tuli hyvin liikutetuksi ja katsoi minua melkein vaivautuneesti, silmissään kostea kiilto. Hän sanoi vain: »Tämä on paras arvostelu, minkä voin saada!» (Karl Ekman: Jean Sibelius, II p. siv. 108)

Aino Kari oli tullut Kansanopiston käytyään hoitamaan Ainolaan nuorimpia tyttäriä Margaretaa ja Heidiä. Työtä tehdessään hän hyräili

Jussi Snellmanin ja Ruth Sibeliuksen vihkimispäivä oli joko rovasti Wegeliuksella tai asianomaisilla väärin, sillä kun he tulivat pappilaan, siellä oli suursiivous käynnissä. Ainoa kunnossa oleva huone oli tyttöjen, joten vihkiminen tapahtui siellä, ja Wegeliuksen tyttäret kurkkivat oven raossa. (Wegeliuksen tytär kertonut ystäväälleen ja tämä 17.4.1977 Seurakuntaopiston kirjastossa, kun tri Tyyni Tuulio kertoi Aino Sibeliukselta.)

Porissa pidettiin aikoinaan orkesteria yllä anniskelytyön voittovaroilla. Kun Jean Sibelius kävi tuolloin kaupungissa, lausui hän toivomuksen, että kaupungissa juotaisiin vahvasti, jotta orkesterikin pysyisi kauan pystyssä. (Tauno Karilas: Taiteellista väkeä siv. 31)

Kutomoa hoitamaan v. 1925 tulivat ins. Cooper ja pietarilainen Brondin, joka oli taiteilijakin. Hän maalasi (valokuvanko mukaan?) kolme Sibeliuksen kuvaa Järvenpään kartanossa Favénin toimeksiantosta. Tällä oli siellä ateljeeri ja huone, missä hän tappoi aikaa mm. Eino Leinon kanssa. Kun Favén sai Brondinin taulut, hän repi ne ja maalasi sitten omansa. (Koulujen kauppala siv. 127)

Muistan erikoisesti säveltäjämestari Jean Sibeliuksen. Kerran hajamielinen säveltäjämestari tuli viime hetkellä Jokelan asemalle, työnty suoraa lipunmyyjän huoneeseen ja työnsi lippuja myyvän virkailijan Emil Ylimyksen syrjään. Hän pisti päänsä luukulle ja hikkaisi odotushuoneen puolelle: »Piljetti Järvenpäähän!» Kohtelias virkailija ojensi lipun hämmentyneelle Sibeliukselle, joka anteksi pyytäen sanoi: »Jaa-a, taisinkin tulla väärälle puolelle.» (Keski-Uusimaa 22.11.1974, asemapäällikkö E.A.Silander)

Sibelius tuli asemalle kengännauhat auki. Hän meni Lehtosen kauppaan ja pyysi, olisiko kauppias hyvä ja solmisi hänen kengännauhansa, kun hän ei osaa tehdä solmua. Lehtonen otti kengännauhat pois ja pani ne niinkuin piti. Sibelius ihmetteli, että osaa laittaa ihan samalla tavalla. (Eva Vuorio-Nieminen 27.4.1986)

Kansanopistossa oppimiaan lauluja. Hän ei vielä tiennyt Ainolassa vallitsevasta hiljaisuudesta säveltäjän työskennellessä. Sibelius koputti seinään ja Aino pelästyi kovin siitä. Hetken kuluttua säveltäjä ilmestyi keittiöön ja sanoi: »Sitä vartenhan minä koputin, kun Aino laulaa niin kauniisti, että minä jään kuuntelemaan ja työni keskeytyy.» (Sirkka Holma: Tuusulan Rantatie Pekka Halosen aikaan siv. 158)

Ilman otsikkoo

Kun Eva (Sibelius) oli valinnut aviopuolisokseen Kallio-Kuninkalasta varatuomari Arvi Paloheimon, kosimaan tulleele sulhaselle kerrotaan säveltäjämestarin sanoneen, että hän on luullut sulhasten tulevan kaukaa eikä naapurin aidan takaa.

Niin tyttäret jokainen vuorollaan avioituivat, Eva 1913 ja Ruth kolme vuotta myöhemmin Kansallisteatterin näyttelijän Jussi Snellmanin kanssa. Kun Katarinakin, jota Kaisuksi kutsuttiin, oli löytynyt puolisokseen pankinjohtaja Eero Ilveksen, arveli Sibelius väyviästään:

»Eva fick en vis man,
Kaisu fick en rik man,
Ruth fick bara en snell man.»

Sitten alettiin kuulla huhuja, että Margaretakin oli alkanut istuskella kahvilassa, ja Sibelius ihmettelemään: »Eikö hän saa kotona kahvia?» Siellä kahvilassa soitti Blomstedtin Jussi ansaitakseen opintorahoja, ja häneen Margareta oli ihastunut. Tuleva appiukko arveli, että hyvä kun osaa soittaa....

Heidi vihittiin Jussi Blomstedtin veljen, arkkitehti Aulis Blomstedtin kanssa v. 1932. Tällöin isä arveli, että Heidi taisi saada kotona tarpeeksi musiikista, Aulishan ei tunne yhtään nuottia. (Sirkka Holma: Tuusulan Rantatie Pekka Halosen aikaan siv. 153)

Jouduin jostain syystä Ainolaan sodan aikana, jolloin siellä olivat Ruth ja Jussi ja Aino kotona. He kutoivat ahkerasti rintamalle. Sibelius ihmetteli, että Ruth, vaikka on taitelijä, kun se tällä tavalla tekee puikoilla, ja yhtäkkiä siitä on tullut sukka. (Eva Vuorio-Nieminen 27.4.1986)

Asuessaan keravalaisessa Mattilan talossa Sibelius tapasi eräänä päivänä maantiellä reusien kulkurin, joka jostain syystä kiinnosti mestaria. Sibelius kutsui kulkurin asuntoonsa, jossa tämä syötettiin ja vaatettiin samanlaisiin vaatteisiin kuin mestarillakin yleensä oli päällä; saipa tämä vielä päähänsä lierihatun.

Huipputyöväinen kulkuri jatkoi matkaansa uusissa vaatteissaan. Talossa Sibelius kutsui myhäillen vaimonsa maantielle katsovan ikkunan ääreen tuumaten tälle: »Katsopa tuolla menee Sibelius.» (Keski-Uusimaa 25.5.1988, Kari Muukkonen)

Kun Lepola oli jo siirtynyt Suomen Kirkon Säätiön haltuun, oli pehtorina Hyvinkään Pienviljelijäopiston käynyt Jaakko Järvinen. Tilan valvojana toimi hänen entinen opettajansa tohtori Niinivaara. Tämä oli professori Sibeliuksen koulutoveri Hämeenlinnan ajoilta. Kerran Sibelius oli soittanut hänelle, että Lepolan ladon katto on ikävän näköinen, kun hän katselee sitä ikkunasta, se pitäisi ainakin maalata punaiseksi. Niinivaara oli sanonut, että kattelee mettään päin. Järviselle hän oli nauranut, että jos tuo vanha viulunsoittaja vielä kronaa, niin vedä sinne näkyvä osa kattoa punaiseksi. (Sirkka Holma: Tuusulan Rantatie Pekka Halosen aikaan siv. 203)

Vilho Sirén ja Paavo Laaksonen asuivat Tuomalassa ja kävivät Tuomalan vanhaa koulua, Notkoa. Opettajana oli Mandi Korhonen. Molempain poikain kotona oli omenapuita. Heidän tietoonsa oli tullut Ainolan hyvät omenalaadut. Vilho oli käynyt koemaistajana edellisenä syksynä ja lupasi lähteä leittariksi Paavolle. Syyskuu oli sesonkiaikaa. Suunnitelma oli seuraava: kotimatkalta kun lähdetään, poiketaan metsätielle ja suorinta tietä puutarhaan, ettei tytöt näe; ne kantelee opettajalle, tulee vielä sitä... lopun arvaatte.

Seikkailu alkoi, Vilho edellä, Paavo arkailen perässä. Rohkeus alkoi pettää, mutta sisu oli kumminkin jäljellä. Vilho otti suoran suuntauksen sitä puuta kohden, missä tiesi paremman makuisia omenia olevan. Paavolla oli huono tuuri, sillä piikkilanka-aitaa alittaessa koulu-reppu oli tarttunut aitaan. Paavo oli koettanut kuiskata Vilholle, että tule jelpaamaan, mutta Vilho oli niin syventynyt siihen luottohommaan, ettei ollut katsonut taakseen eikä tiennyt, kuinka vakava tilanne Paavolla oli. Vilho hiipi sitä puuta kohden, mikä oli hänestä parasta laadultaan.

Hiljaista oli ympärillä, ei ketään näkynyt. Jonkun verran jännitti kuitenkin. Vilho otti puun alta omenan, maistoi, hyvän makuinen, laittoi muutamia taskuunsa ja aikoi ottaa puusta omenia, ojensi kätensä oksaan. Silloin aika läheltä kuului komennus: »Top! Sama sortti puussa ja maassa, eikä piisaa mikä maassa on.» Vilho katsoi sivullensa. Siinä Maestro oli parinkymmenen metrin päässä hänestä ja imi sikarista sellaiset hermosavut. Vilho ei jäänyt keskustelemaan, vaan lähti juoksemaan samaan suuntaan, mistä oli tullutkin, ja ajatteli: »Hopsis jalat, joutukaa!»

Siellähän Paavo oli jo päässyt omin avuin pois. Tosin koululaulun päällinen oli repeytynyt rikki. Vilho pahoitteli, että kun on nuhaa, ei kannata mennä täältä omenia hakemaan. (Oskar Nieminen kilp. 1990)

Olin v. 1939 viranteossa Järvenpään asemalla sähköttäjänä ja junanlähettäjänä. Vuoroni juuri alettua ja edellisen lopetellessa lennätinkone alkoi suoltaa pitkää sähköä, jonka osoitteena oli prof. Jean Sibelius, Ainola, Järvenpää. Sähke sisälsi Helsingissä vierailijan kapellimestarin kunnioittavan tervehdyksen säveltäjämestariellemme ja maininnan, että illan ohjelmassa esitetään myös Sibeliuksen sinfonia.

— Olisi kiva lukea tämä itselleni Sibeliukselle, kuulisin hänen äänensä, sanoin virkatoverilleni Tauno Vuorisalolle.

— Kyllä se käy, olen usein lukenut. Ainahan ne lähettävät, konsertoivatpa Helsingissä tai vaikka Amerikassa.

Soitin Ainolaan, vastaaja oli Aino Sibelius. Selitin asian ja pyysin professoria puhelimeen. Kotvan kuluttua hän tuli, esittäytyi, ja minä tankkasin läpi koko pitkän sähkeen. Mestari sanoi lähettävänsä noutamaan sen ja kiitelti moneen kertaan: »Saan kiittää, saan kiittää.»

Aho oli kerran Pekka Halosen kanssa hiihtänyt Keravalle postia hakemaan. Junassa tuli Helsinkiin päin menossa ollen Ahon vanha ystävä ja kirjailijatoveri Kalle Kajander. Tämä ehdotti, että molemmat toiset lähtisivät hänen mukaansa Helsinkiin. Mikäpä siinä. Aho ja Halonen panivat sukset säilöön ja nousivat junaan. Helsingissä mentiin tietysti tuttuun Kämppiin syömään illallista. Mutta kuinka olikaan, niin näitä saapasjalkaisia, naapukkapäisiä herroja ei päästettykään sisään, etenkin kun kellään ei ollut kovaa kaulusta. Nuo kolme edustavaa herraa saivat heakea ruokansa mistä saivat. Tapauksesta joku kirjoitti ivallisen pakinan Päivälehteen, ja Kämpistä tuli sittemmin nöyrä anteeksipyyntö. (Eino Palola: Runoja, värejä, säveleitä siv. 86)

Juhani Aho innostui kerran houkuttelevaan Eero Järnefeltin toverikseen etelään aina Tuusulasta asti, olihan tämä annekin seurannut hänen jälkiään Suomen maisemat ristiin rastiin. Aho heittäytyi lyyrilliseksi ja ylisteli taivaan värejä ja varsinkin chiantipullojen ihanuutta. Silloin Eero Järnefelt lavasti Suvirannan saunan verannalle yhdessä kirjailija Kalle Kajanderin kanssa oman Italiansa chiantipulloineen, ja Aholle lähetettiin vastaukseksi kotoisten tunnelmien täyttämä kuvaus.

Aho luopui tällä kertaa yrityksistä saada itselleen seuraa etelään — näkyivät viihtyvän liian hyvin kotipuolella.

Mutta toisella kertaa, Ahon saatua matkatoverikseen Kalle Kajanderin, päätettiin kiihdyttää Pekka Halosessa matkakuumetta. Hänelle lähetettiin taivaallisia kuvauksia Italiasta ja jälleen ylistettiin chiantin punaista kimallusta. Kun tulosta vain ei näkynyt, lähetettiin lopuksi närkästyntynyt kortti Settignanosta ja houkuttelevaan maisemaan kirjoitettiin kysymys: Mitä h-tiä siinä siellä vetelehdit, kun et jouda miesten joukkoon?

Kortti kulki Tuusulaan Pietarin kautta ja sai postileimäkseen 24.XI 1903.

Ahoa rangastiin rauhattomuudesta. Pekka Halonen kutsui saunatoverit koolle ja maailmanmatkailijalle lähetettiin yhteisesti niin mehevä löylynottokuvaus Halosenniimestä, että Aho, joka oli aikonut jäädä pitkäksi aikaa etelään, ei voinut vastustaa lumousta, vaan palasi suorinta tietä Tuusulaan — savusaunan tuoksut sieraimissaan. (Antti Halonen: Taiteen juhlaa ja arkea siv. 228)

Meille riitti pitkään hupia kiitoksesta, jonka muunnsimme muotoon: »Jean kiittää, Jean kiittää.» (Urho Ranta, Kansanvakuuus n:o 1/1984)

Muita taiteilijayhdyskunnasta

Juhani Aho

Juhani Ahossa syntyi ajatus Tuusulaan muuttamisesta Hausjärvellä, jossa hän tutustui tohtori Gösta Enckelliin. Tosin tohtori Enckelin anoppi (rouva Ehrström) kirjoitti tyttäreilleen epäilynsä, voisiko huvilaa lainkaan vuokrata niin tuntemattomalle kirjailijalle kuin Aho. (Antti Halonen: Taiteen juhlaa ja arkea siv. 26)

Aho osti hevosen Holmin ukolta. Hän rakensi sille tallin oikein lähelle taloa, oman ikkunasensa kohdalle, että näkisi sen aina, kun tahtoi, ja kuulis, mitä se hommaa. Olisipa tainnut tuoda sen sisäänkin, jos rouva olisi sallinut. Niin rakas se hänelle oli, vaikka se sitten yöllä välistä häntä häiritsikin. (Eino Palola: Runoja, värejä, säveleitä siv. 87)

Juhani Aho hankki hevosen, joka kyllä oli hauska ja säyseä elukka, mutta erikoisen laiska, ja sillä Aho sitten rupesi kulkemaan aseman ja Aholan väliä. . . . Mutta hevosele tuli ikävä yksin, ja niinpä Aho hankki sille toveriksi pugin. Sekin asui tallissa, ja se juoksi hyvin usein hevosen mukana kyytiretkillä. . . . Seuraava karjanlisäys oli kukko. . . . Keväällä täytyi sen toveriksi hankkia kana, joka pian rupesi munimaan ja yritteli hautoakin. Siinä se kuitenkin käyttäytyi kovin kömpelösti, niin että nuori kukko. . . . rupesi sitä opettamaan. Se ajoi kömpelön kanan pois pesästä, nousi siihen itse ja näytti, kuinka siinä oli maattava. Käski kanan paikoilleen, tuuppi ja asetteli sitä, kotkotteli ja neuvoi, ja niinpä kana lopulta oppikin hautomisen taidon. (Eino Palola: Runoja, värejä, säveleitä siv. 54)

Saunan voimakkaasta viehätyksestä professori Järnefelt kertoi, että kun Juhani Aho v. 1903 lähti ulkomaille ja aikoi viipyä siellä liian kauan, niin Tuusulaan jääneet toverit eräänä saunailtana ottivat valokuvan saunamatkasta ja lähettivät sen Aholle Pariisiin kysyen, eikä tämä sentään ollut aivan toista kuin kaikki suurkaupungin ihanuudet. Aho ei voinut vastustaa savun ja tuoreen vihdan tuoksua, joka kuvan saavutusta nousi hänen sieraimiinsa keskellä Pariisissa, vaan palasi suorinta tietä takaisin. (Eino Palola: Runoja, värejä, säveleitä siv. 17)

Juhani Aho, kun hän oli luomistuulellaan, ajatteli toestaan aina. Hänellä oli mukanaan pieniä lappuja, joille hän metsässä kävellessään, kalassa ollessaan tai hiihdellessään merkitsi vaikutelmansa ja mielijohteensa.

Kerran sattui niin, kertoi rouva Aho, että kirjailijalta hänen ollessaan hiihtelemässä poikansa Antin kanssa nuo muistinpanolaput olivat unohtuneet kotiin. Ei ollut muuta neuvoa kuin kirjoittaa mieleen valahtanut kohta lumeen. Se suoritettiin suksisauvalla, ja seuraavana päivänä Antti-poika sai mennä kopioimaan kirjoituksen ja tuomaan sen isälleen. Sää olikin ollut siksi suopea, että kallisarvoinen kirjoitus oli hyvin säilynyt hangen pinnalla. (Eino Palola: Runoja, värejä, säveleitä siv. 56)

Ahon kalansaaliista oli palvelijattarilla paljon vaivaa. Mitä ei heti syöty tai annettu naapureille, se suolattiin tai kuivattiin. Kuivatun kalan haju tuntui koko talossa ja sen ympäristössä. Yleensä kalat kuivattiin pihalla. Ne kiinnitettiin puiden väleihin kiristettyihin naruihin. Sibelius ei sietänyt tuota hajua. Kun hän oli lähdeässä Ahon luo kylään, palvelijatar lähetettiin etukään vakoilemaan, ja hän toi sitten tiedon, oliko kalaa kuivumassa. Kun Aholan palvelijattaret kävivät tapaamassa virkasiskojaan Sibeliuksen Ainolassa, he pelkäsivät vievänsä sinne tuon kalanhajun ja huusivat jo kaukaa tien mutkasta Ainolan työille, että he alkaisivat tuulettaa keittiötään jo etukäteen, ettei kalanhaju pääsisi tarttumaan sinnekin. (Veijo Meri: Tuusulan rantatie siv. 24)

Juhani Ahon 100-vuotismuistelussa perheen monivuotinen palvelija Hilma Vainikainen kertoi kirjailijan evästä.
— Aholle pit aena olla paljon evästä, kun se lähti sinne Helsinkiin raamattukomiteaan. Pit olla kaks paria vooleepiä, ja se oli opetella vallan maenion puremisen taionni, niin että se juttelj ja purj yhtä aekoo. (Helsingin Sanomat 11.9.1961)

Järnefeltit

Eero Järnefelt kertoi Tuusulassa iloisenä kaskuna, kuinka hän oli tavannut eräitä nuoria helsinkiläisiä taidemaalareita, jotka antoivat ymmärtää kuuluvansa »jo moderneihin».

— Sitäkö tarkoittatte, että te ette osaa piirtää? oli Järnefelt kysynyt.
Toiset vähän paikkailivat selitystään ja sanoivat tarkoittavansa sitä, että he kuuluivat nuoriin.
— Tehän olette kuulleet niihin niin kauan, että voisitte jo vähitellen ryhtyä vanhenemaan, oli Järnefeltin hyvää tarkoittava vastaus. (Antti Halonen: Taiteen juhlaa ja arkea siv. 88)

Eero Järnefelt oli huomattavan pitkälle kehittynyt pianisti, jonka tavanomaisena vierustoverina nelikätisissä esityksissä oli Kaisa Sibelius. Järnefelt laski eräät tahtiosat väärin. Hän kääntyi kohteliaasti Kaisan puoleen ja huomautti: »Kaisa, sinä et taaskaan laske oikein!» Kaisa, joka tunnetusti luki nuotteja paremmin kuin muut, lupasi yhtä kohteliaasti tehdä parannuksen ja sanoi: »Yritetään uudestaan!» (Antti Halonen: Taiteen juhlaa ja arkea siv. 77)

Eero Järnefelt kertoi Vaseniuksen isännälle asemalta ajettaessa: »Nyt se Schauman ampui Bobrikoffin.» Siihen Vaseniuksen isäntä: »Onko niillä kauankin ollu kääntä?» (Erkki Kolehmainen kuullut Eero Järnefeltiltä, 22.12.1978)

Kasimir Järnefelt oli itsekseinen, sellainen... (kertoja kohotti ylähuultaan). Hänessä oli jotain hemmoteltua. Kasimir ja Arvid olivat lähinnä äidin poikia, kun taas Eero, Armas ja Aino olivat enemmän isälle läheisiä. Heissä herätti närkästystä, kun Vanhempieni romaani antoi heidän mielestään Aleksanderista (isästä) väärän kuvan. (Laura Kolehmainen 18.1.1958)

Sibeliuksen päiväkävelyt ulottuivat aikoinaan ohi Ristinummen tienhaaran aina Pellinojalle asti. Laura Kolehmainen länko Saurén oli kerran mukana kävelemässä Pellinojalle, missä oli rummun rautakaitteet, ja sanoi: »Här har jag gnidit min rumpa sen hedenhös.» (= täällä olen hieronut pylläni muinaisista ajoista. Laura Kolehmainen 19.10.1979)

Otto Hjelt

Arkkiatri Hjelt ei yleensä ottanut potilaita vastaan kotonaan Lepolassa. Kerran naapuritalon renki löi vetoa, että arkkiatri ottaisi hänet hoitoonsa. Isäntäväki sanoi, ettei ota. Renki kuitenkin meni Lepolaan ja sanoi, että hänessä on »kotipranska» (ranskantauti eli kuppa). Hjelt, joka taisteli voimakkaasti uhkaavasti leviäviä sukupuolitauteja vastaan, otti rengin heti tutkittavakseen. Vähän ajan kuluttua hän ajoi rengin tiehensä ja huusi vihastuneena: »Sinä hävytön ihminen, ei sinussa ole franskan tauti, mene heti tiehesi!» (Sirkka Holma: Tuusulan Rantatie Pekka Halosen aikaan siv. 202)

Arkkiatri Otto Hjelt ei pitänyt Erkköä runoilijan näköisenä.
— Olisitpa nähnyt Leinin, siinä oli runoilijaa kerrakseen, aina henki päällä, tarkoitan viinan henki. (Veijo Meri: Tuusulan rantatie siv. 18)

F.E.Sillanpää oli nuoruudessaan ollut Suvirannassa mallina. Professori Järnefelt kertoi tuolta ajalta tarinan.

Hän itse oli silloin lihavahko ja Sillanpää taas se laiha poika, joka maalauksessa esiintyy. Kerran kesken istunnon Sillanpää oli pitkään katsellut mestaria ja huomauttanut taiteilijan vatsaa tarkoittaen: »Tuollaista minulle ei milloinkaan tule.» (Eino Palotie: Runoja, värejä, säveleitä siv. 60)

Kotiväestäni olivat kaikki muut vuorollaan mallina professori Järnefeltillä paitsi sisareni Ines. Kerran oltiin puimassa riihessä ja Ines oli riihivaatteissa. Professori olisi halunnut maalata hänet siinä puuhassa, mutta Ines kieltäytyi ja professori suuttui.

Ruth Snellman on myös kertonut professorin eli enonsa suuttuneen, kun Ruth ei halunnut olla hänen mallinaan. (Katri Wasenius kilp. 1990)

Professori Järnefelt näki kerran pappin kylvävän siementä peltoon. Hän oli pysähtynyt ja tuumannut, että onpas hauskanäköistä puuhaa. Hän tahtoi itsekin koettaa, mutta hän puristi sormensa kiinni, niin että siemenet valuivat vain yhteen riviin. Pappa neuvoi pitämään sormet huolimattomasti erillään, että siemenet valuvat riitien välistä. Tähän oli Järnefelt vastannut, ettei hän osaa tehdä mitään huolimattomasti. (Katri Wasenius kilp. 1990)

Eero Järnefeltin tytär Laura kertoi lapsuudestaan: »Piirtäminen oli meillä niin tavallista, että aina tarvittiin kyniä. Niitä pyydettiin äidiltä ja hänellä oli. Kun hän jossakin näki vapaan lyijykynän, hän pisti sen nutturaansa kuin hiusneulan. (Laura Kolehmainen 8.3.1979)

Aino Sibeliuksen äiti Elisabeth Järnefelt asui parina kesänä paikansa Kasperin kanssa täällä lähellä. Ensimmäisenä kesänä he asuivat setäni huvilassa, toinen setäni asui naapurihuvilassa. Eräänä päivänä kenraalska oli tullut pyytämään, että joku tulisi syyttämään heidän hellaansa tulen, kun hän ei itse osannut. (Katri Wasenius kilp. 1990)

E.N.Setälä

Valtioneuvos Setälän sivuharrastuksista Toimelassa oli maanviljelys tärkein. Hän katseli usein ikkunasta puutarhaansa ja tiluksiaan ja saattoi silloin sanoa: »Minussa on niin paljon perittyä maalaishenkeä, että tahdon, niinkuin maamies ainakin, omistaa sen maan, minkä näen ikkunastani.»

Puisto Toimelan ympärillä pyrki vuosi vuodelta yhä tihenemään, ja tilanhoitaja esitti usein sen harventamista ehdottaen milloin minkin puun kaatamista. Professori tuli itse katsomaan ja sanoi tavallisesti: »Annetaan sen vielä olla vähän aikaa.» Myöhemmin tilanhoitaja palasi asiaan. Silloin saattoi vastaus kuulua: »No, jätetään se vielä syksyyn.» (Eino Palola: Runoja, värejä, säveleitä siv. 126)

Toimelassa Setälän apulaisena toiminut Eila Haimi kertoi Marjatta Kurenniemelle talon pässistä.

— Eräänä aamuna professori oli tavanmukaisella aamukierroksellaan puutarhassa. Pässä seistä jököteli siinä tien reunassa. — Hyvää päivää, hyvää päivää, tervehtii professori kohteliaasti pässiä ja taputtelee sen niskaa. Pässä vain mulkoilee. Sitten professori kääntyy jatkaakseen kävelyään, mutta samassa pässi puksuttaa häntä polvitaipeseen, niin että professori on hetken aikaa vähemmän professorimaisessa asennossa. Minä pakenen hienotunteisesti puun taakse nauramaan, sillä nauramatta en, häpeä sanoa, voinut olla. Mutta professorin ystävyys pässiä kohtaan ei tästä suinkaan kärsinyt. (Koulujen kauppa siv. 28)

Toimelan piha muistutti joskus oikeata eläintarhaa, sillä Setälä oli suuri eläintenystävä. Hänen sioilleenkin piti laittaa uimaranta, ja se sijoitettiin aivan Toimelan uimahuoneen viereen. Niinpä siinä vesi oli pitkin kesää sennäköistä, että talon emäntä uskalsi mennä uimaan vasta syksyllä, jolloin sikojen kylpykausi oli loppunut.

Talon kuopus Ursula kesytti rottaa. Se oli saatu loukusta elävänä, ja nyt sille tahdottiin vaihteeksi opettaa kunnollisia tapoja. Rotta kesyyntyikin pian ja alkoi syödä kädestä. Ennen pitkää se alistui jopa sivistyksen oikkuihin ja antoi pestä ja harjata itseään. Sen päälle pantiin hajuvettä ja kaulaan silkkinauha ja sitä työnnettiin nukkevaunuissa

ympäri pihaa silkkipatjoihin pakattuna. (Antti Halonen: Taiteen juhlaa ja arkea siv. 193)

Varsinkin silloin kun E.N.Setälä oli ulkoministerinä, velvollisuudet vetivät häntä yhtä mittaa pääkaupunkiin, ja näiden yleisten kiireitten aikana Järvenpään junien aikataulu ei aina tahtonut täsmätä hänen omien puuhiensa kanssa. Juna läheni jo Järvenpään asemaa, kun Setälä vielä istui työhuoneessaan tieteelliseen pähkinään pureutuneena. Ja kun matkaakin oli Toimelasta asemalle pari kilometriä, piti lennättää sana asemapäällikölle, että tämä antaisi junan odottaa... Noustuaan junaan hän istahti paikalleen kuin olisi ollut kotonaan ja syventyi käsikirjoituksiinsa, jotka hän hetkeäkään hukkaamatta levitti polvilleen. (Antti Halonen: Taiteen juhlaa ja arkea siv. 114)

Eino Palolan piti kerran viran puolesta soittaa valtioneuvos E.N.Setälälle kello puoli kahdeksan aamulla jonkin tärkeän asian vuoksi, jonka Setälä silloisena ulkoministerinä tiesi.

— Pyysin anteeksi, että häiritsin niin aikaisin, mutta ulkoministeri vastasi: »Ei tämä ole ollenkaan aikaista. Tulin juuri uimasta.» Silloin oli lokakuu eikä aamu ollut suinkaan lämmin. (Eino Palola: Runoja, värejä, säveleitä siv. 119)

Nämäkin

Niskan tatteripariskunta vietti kesälänsä pienessä mökissä järven rannalla. Taloudellisia ihmisiä he keräsivät puut kahvipannun alle, mistä saivat. Aarno Niska oli itse innostunut käpyjen poimimiseen, joita hän kävi noukkimassa uimahousuihinsa Linnamäen puistosta. Koska oli lämmin kesä, hän ei muita vaatteita tarvinnutkaan. Niihin verhoutuneena hän liikkui maantielläkin kuin kotonaan ja siirtyi huomaamatta Linnamäen portista sisään. Ida Hjelt tuli puistossa vastaan, ja koska Linnamäki oli hänen, hän käski luovuttaa kävyt pois. Aarno Niska totteli, ja kävyt putosivat polulle. Mutta sitä ennen putosivat myös uimahousut, joihin Niska oli käpynsä kerännyt. (Antti Halonen: Taiteen juhlaa ja arkea siv. 109)

Tilly Soldanilla (Juhani Ahon käly) oli yhtä mittaa asioimista Helsingissä, mutta hänen palatessaan harvat junat pysähtyivät Ristinummella. Käytännön naisena hän oli keksinyt omat menetelmänsä hyötyä

aikakauden kulkuneuvoista. Saapuessaan Kakarasaaren kohdalle hän vetäisi hätäjarrua. Eikä hän tyytynyt vetämään vain kerran tai kahdesti. Hän vetäisi joka kerta Helsingistä palatessaan, ja aina juna pysähtyi kittisten ja vonkuen juuri portin kohdalle. (Antti Halonen: Taiteen juhlaa ja arkea siv. 113)

Tuohon aikaan akateeminen etiketti vaati, että anomusta sijaiskanslerille jätettäessä oli oltava pitkään mustaan takkiin pukeutuneena. Kerran (1919) olin — tulkoon huvin vuoksi mainituksi — kiipeilissä, kun anomus piti jättää, mutta juhlaaateet olivat maalla. Lainasin pitkän takin ja raitahousut ystäväiltäni, maist. O.V.Louhivuorelta. Kiittäessäni lainasta saatoin nauraan ilmoittaa puvun sopineen hyvin, koska herra sijaiskansleri, silloin jo Edvard Hjelt, sanoi minulle, maalaispojalle, »go da!» ja tuppassi puhumaan ruotsia, tosin onnistumatta jatkaa. Hän kuului kyllä nimellisesti suomenmielisiin, mutta vastaanottoilmoituksessakin oli ensi sijalla ruotsi. (Lauri Kettunen: Tieteen matkamiehenä siv. 268. Kettusen koti oli tuolloin Tuusulassa.)

Hauska naapuri oli neiti Holmin mielestä Emil Nervander, joka eli lähellä, yksinäisenä, hiukan ihmisarkana erakkona eikä juuri liikkunut missään. Varsinkaan hän ei tahtonut tulla kosketuksiin naisväen kanssa, ja hän kävi Aholassa vain silloin, kun tiesi rouvan olevan poissa.

— Sitä suurempi oli ihmettelyni, kun Nervander eräänä päivänä ilmestyi meille kovin iloisena ja reippaana. Hän kertoi saaneensa jostakin kirjastaan huikean suuren palkkion, kokonaista 2.000 markkaa, ja väitti nyt olevansa rikas mies. Yht'äkkiä hän heittäytyi eteeni polvilleen ja kysyi innostuneesti: »Neiti Holm, ettekö tehdo tulla vaimokseni?» Vastasin: »Olisi paljon parempi, kun ostaisitte konin.» Nervander soitti heti Aholle ja kysyi: »Eikös ruveta kilpailemaan ajurin ammatissa?»

Siihen se hevosen osto kuitenkin jäi. Nervander muutti sittemmin pois Hausjärvelle ja tuli vieläkin yksinäisemmäksi. Kerrotaan, että hän oli sinne saavuttuaan tehnyt frakistaan variksenpelättimen, koska arveli, ettei enää milloinkaan tarvitsisi sitä pukua. (Eino Palola: Runoja, värejä, säveleitä siv. 88; vrt. Koulujen kauppala siv. 132)

Kartanoiden vaiheilta

Naapuruutta

Vanhankylän kartanon sotaneuvos Nybergin ja Järvenpään kartanon patruuna Grään välinen tierahti ratkesi lopulta Nybergin voitoksi, mutta Grää vastapainoksi luovutti tietä varten maata niin läheltä järven rantaa, että tien teko oli hankalaa ja tie keväisin suorastaan hengenvaarallinen. Kun Åströmistä tuli Vanhankylän omistaja, Grää siirsi Nybergiä kohtaan tuntemansa nurjamielisyyden ainakin osittain uuteen omistajaan.

Kerran tuli Järvenpään kartanosta poikanen, joka toi kapteenille näin kuuluvan kirjeen:

»Järvenpää, 18 7/4 55.

Paras veli! Voitko lainata minulle vähän nuuskaa, omani on lopussa jne.» Vastaus kuului:

»Paras veli! Tässä saat pyytämäsi nuuskan jne.

P.S. Minä kylvän tänään.»

Oli huhtikuun alku ja märkää ja kurjaa, mutta Grää raivostui kuullessaan, että Vanhassakylässä jo kylvetään. Hän kiroili ja huusi voudilleen ja lähetti väkensä äestämään. Järvenpään pellot olivat saviset, eikä niitä tietenkään saatu kuntoon, mutta Vanhankylän kapteeni käveli Myllykalliolla ja nauroi näytelmälle täyttä kurkkua. Hän näet kylvi lavohin! (Esther Hjelt-Cajanus: Vanhankylän kapteeniska ja Anni-täti siv. 37)

Järvenpään kartanon vuokraaja kapteeni Nykopp ei ollut ihmisistä parhaita, ja varsinkin vaimo sai kärsiä hänen komentelustaan. Sofie Nykopp kuului kapteeniska Åströmin nuoruudenystäviin. Kerran kapteeniska ja eräs hänen ystävättärensä leipoivat Sofian päiväksi hienon rinkiän, ja varhain nimipäivän aamuna lähetettiin Vanhankylän sisäkkö viemään rinkiä tarjottimella Järvenpään kartanoon monin

terveisin ja onnentoivotuksin. Portailla hän kohtasi kapteeni Nykop-pin.

»Mikäs tämä on?» hän kysyi.
»Vanhankylän kapteeni lähetti tämän ja paljon terveisiä kapteeni Nykoppille.»

»Hyvä, hyvä», Nykopp sanoi. »Kyllä minä vien terveiset perille.» Ja hän otti tarjottimen.

Aamupäivällä Minna vieraineen lähti Järvenpään kartanoon onnittelemaan. Sofie-ystävä tosin ilostui, mutta näytti olevan hämillään.

»Anteeksi nyt, että minun täytyy tarjota teille vain korppuja kahvin kanssa, mutta en ole leiponut tänä päiväksi.»

»No mutta eikö sisäkköni tuonut tänne aamulla rinkiä, jonka lähetin?» kapteeni kysyi ihmeissään.

»En ole nähnyt mitään rinkiä», Sofie sanoi. Ovi Nykoppin huoneeseen oli raollaan, ja sieltä kuului tämän ääni:

»Kyllä se rinkiä on minun laatikossani, mutta älkää luulko, että te saatte sitä maistella.» (Esther Hjelt-Cajanus: Vanhankylän kapteeni ja Anni-titi siv. 38)

Järvenpään kartanossa

Tuusulan Säästöpankki perustettiin v. 1875. Sen hallituksen ensimmäiseksi puheenjohtajaksi tuli kunnallisneuvos Alexander Ehrström, Järvenpään kartanon omistaja. Kovin ottein hän opetti alustalaisensa ja palvelusväkensä säästämään. Niinpä kun vuotuisen palkanmaksupäivä tuli, oli jokaisen esitettävä kunnallisneuvokselle perusteltu suunnitelma tulevalle rahankäytölle. Ellei hän sitä hyväksynyt, vietin palkka säästöpankkiin.

Niinpä kerrankin kartanon pienelle pükatytölle Ida Vilhelmiina Karlssonille jätettiin hänen kuuden markan suuruisesta vuosipalkastaan kokonainen marka käteen karttuunisen pyhähamekankaan ostoon. »Ida kun alkaa olla jo naimaissa», myönteli kunnallisneuvos.

Järvenpään kartanon omistaja (1922) forsmestari A.W.Wester-marck antoi ajo-oorteria kuskille Knut Tevalinille: »Teen pikavisiitin Helsingissä, kymmenellä junalla menen ja neljällä junalla tulen takaperin.» (K.Tevalin)

Maanviljelysneuvos Bjarne Westermarck asui vielä v. 1927 perheineen Aholassa. Kyytipokoana oli Oskar Nieminen, joka hoiti erinäisiä tehtäviä, mm. kävi ostoksilla kauppoissa. Elvi-rouva ja keittäjä Tyne olivat yhdessä laatineet ostoslistan. Osku sai listan mukaansa, kun lähti Aleks Virtasen ruokatarvakauppaan. Tyne oli alkanut tarkastella maustehyllyjä ja huomasi, että kardemumma puuttuu. Hän meni ruokasaliin huomauttamaan siitä rouvalle. Siellä oli myös herra aamukahvilla. Rouva sanoi, että hän soittaa kauppias Virtaselle, että laittaa Oskun mukaan myös kardemummaa. Bjarne sanoi: »Nyt muistan, että minulla on asiaa kauppias Virtaselle.» Rouva siihen: »No, sinähän selvität samalla tämän kardemumma-asian.» Määrästä ei ollut puhetta.

Osku meni Virtasen kauppaan, antoi listan Aleks Virtaselle. Kauppias sanoi, että maanviljelysneuvos soitti vähän aiemmin, että kardemumma oli jäänyt siitä ostoslistasta. Kauppias oli kysynyt, paljonko laitetaan sitä kardemummaa. Bjarne oli sanonut: »Laittakaa noin pari kiloa.» Kauppias sanoi, ettei hänellä tainnut olla niin paljon varastossa-kaan, kun tämä on sellaista maustetta, jota ostetaan pienissä erissä. »No laittakaa sen verran kuin olette aiemminkin laittanut.» Niin kauppias punnitsi 75 grammaa. (Oskari Nieminen kilp. 1990)

Johanista eli Jannesta tuli Jean, kun hän sai nuorena ylioppilaana setänsä jälkeen jättämät käyntikortit, joissa oli nimi Jean Sibelius.

Samantapaista perintöä on akateemikko Nils Westermarckin etunimi. Tuusulan kappalainen käydessään Järvenpään kartanossa päätti kastaa perheen esiköisen ja kysyi nimeä. Isoisä muisti: »Meillähan on pitšafti isän jäljiltä. Siitä voisi olla hyötyä.» Sinettileimasimessa oli alkukirjaimet N. Chr. W. Niin tuli perheen esikoisesta isoisan isän kaima. (Ekman: Jean Sibelius ja Kartanoitten katveessa siv. 33)

Samassa tilaisuudessa suostui kartanon nuorten neitien kotiopettajatar neiti Aspegren lähettämään vain markan pankkiin ja ilmoitti suuren tuhlavaisuutensa syyksi uuden päivänvarjon ja hansikkaitten hankinnan. Kunnallisneuvos ilmoitti kuivasti, että opetus sujui erinomaisesti vanhan päivänvarjon avulla ja paljain käsin. Tähän neiti puolestaan tokaisi, että kyllä kai täällä Järvenpäässä, mutta on otettava huomioon, että hän opettaa osan vuotta de la Chapellen nuoria neitiosia Saaren kartanossa Mäntsälässä, ja siellä on oltava säätynsä mukaan puettu.

Tähän kunnallisneuvos tiuskasi: »Minä olen aina sanonut, että synti ja turmelus tulee Mäntsälästä.» (Kaarina Kari, Hymyä ei säästetä 1962, eripainos Säästöpankki-lehdestä)

Tuusulan Säästöpankin hallitukseen kuului pankin alkutaipaleella Gustavelundin kartanon omistaja, kenraali Reinhold Ehrnroth. Kenraali, tunnettu hevoskasvattaja, tapasi tulla hallituksen kokouksiin upealla parivaljakolla. Kokoukset pidettiin tavallisesti Järvenpään kartanossa kunnallisneuvos Ehrströmin luona. Heti sisään päästyään kenraali alkoi pidellä kaksin käsin vatsaansa ja valitella: »Herre Gud, hur de' biter i min mage.» Kunnallisneuvoksen oli paranneltava vieraansa vaivaa konjakilla.

Mutta kunnallisneuvos oli tarkka ja säästäväinen mies, ja kun kenraalin vatsakipu uusiutu joka käynnillä, hän alkoi uumoilla taudin-kohtauksissa piilevän vain hyvin keksityn konjakkipullon verotustavan. Niinpä hän kerran taas pankkimiehiä odotellessaan sanoi palvelustyölle: »Jos kenraalin vatsaan nykyin koskee ja minä käsen Idan hakea pullon, niin Ida tuo riikapsalmaa, se on parasta vatsalääkettä.»

Niin myös tapahtui. Kenraali katseli pulloa, Idaa ja kunnallisneuvosta, jonka taholta ei asiantilaa tullut minkäänlaista korjausta.

Kunnallisneuvoksen suureksi hämmästykseksi kenraali otti pullon, pisti sen taskuun ja kiitteli: »Mistä ihmeestä tuli vielä, että hevosiani on lyöttymää, sen hoitoon tämä on erinomaista.»

Riikapsalmani paransi varmaan sekä isännän että hevosen. Tämän jälkeen ei ainakaan vatsakivusta enää keskusteltu hallituksen kokouksissa. (Kaarina Kari, Hymyä ei säästetä 1962, eripainos Säästöpankki-lehdestä)

Vuoden 1917 levottomuuksien yhteydessä syntyi tavallaan tragikoominen tilanne. Lakkolaiskulkue, suurimmaksi osaksi ulkokuntalaisia, tuli marssien punaiset liput ja nauhat etunenässä. Kulkue kiersi mielenosoituksellisesti Seutulan päärakennuksen, jossa me asumme. Me pojat emme kyllin ymmärtäneet tilanteen vakavuutta, vaan muutta mutkitta liityimme kulkueeseen kantaan ja heiluttaen kahta brittiläistä pienoislippua, jotka isosetämme Edvard Westermarck oli lahjoittanut meille jollakin käynnillään luonamme. Sen täytyi tinki tehdä perin kummallinen vaikutus mielenosoittajiin, kun tilanomistajan omat pojat, tosin vain neljän ja kuuden vuoden ikään ehtineet, osallistuivat mielenosoitukseen omaa isäänsä vastaan. (Nils Westermarck, Kartanoitten katveessa siv. 38)

Vuoden 1919 presidentinvaali synnytti kiivaita kiistoja. Vastakkain olivat valkoisen armeijan päällikkö, valtionhoitaja Carl Gustaf Mannerheim ja lakimies, korkeimman hallinto-oikeuden presidentti Kaarlo Juho Ståhlberg. Akateemikko Nils Westermarck muistelee.

— Kummallista kyllä minäkin kahdeksanvuotiaana sekaannuin peliin. Isoisä piti jyrkästi Mannerheimin puolta, isäni Ståhlbergin. Perinteisiin kuului, että perheet kokoontuivat joka sunnuntai yhteisille päivällisille, ja silloin tietysti ei ollut mahdollista välttää keskustelussa tulossa olevaa presidentinvaalia. Isä ja isoisä puolustivat innokkaasti, etten sanoisi kiivaasti erilaisia mielipiteitä. Minutkin kahdeksanvuotias pojanjolppi vedettiin mukaan, ja tulin keskusteluun näin kuuluvalla pikkuvanhalta lausunolla: »Ståhlberg on mitätön.» Mutta kas silloin muuten maltillisen isäni sappi kuohahti. Hän nousi tuoiltaan ja antoi minulle kajahtavan korvapustin. Päivällistunnelma kävi vähän vaimaksi. Siitä lähtien olen pitänyt tietyn etäisyyden poliittiseen sitoutumiseen. (Nils Westermarck 8.2.1983)

Professori Nils Westermarckin äiti oli hyvin musikaalinen ja niin oletettiin poikienkin olevan. Kerran pyysimme Nisseä soittamaan pianoa. Vastaus oli: »En minä osaa. Vaikka en minä tiedä, kun en ole koskaan koettanut.» (Veijo Kokkonen kilp. 1977)

Vanhassakylässä

Syksyisin kun Vanhankylän muonamiehille jaettiin silakkanelikot, oli kartanon maitokuski niitä tuotuaan sanonut: »Siinä on niitä silmiä, jonka voimalla näkee tehdä pimeyden töitä, että ensi vuonna riittää ristiäisiä.» (Lempi Ahvenoja kilp. 1977)

Vanhankylän muonamiehen vaimo Luumanska oli viemässä miehelleen pelolle ruokaa, kun pyörremyrsky sieppasi hänet eväineen ja lennätti Lonkkerin korpeen puolen peninkulman päähän, mistä hän harhaili ihmisten ilmoille. Siitä tuli uhkaus: »Pian lennät kun Luumanska Lonkkerin korpeen.» (Lempi Ahvenoja kilp. 1977)

Kun Vanhankylän vanha päärakennus 1920-luvulla purettiin, löytyi keittiön lattian alta ihmisen luuranko. Syytettiin mm. sotaneuvos Nybergiä, joka oli vapaamurari. Näiden salaiset seremoniat ovat panneet yhteisen kansan mielikuvituksen liikkeelle.

— Kerran, niin oli vanha Lomanska kertonut, oli ollut vieraita talossa, seitsemän herraa kukin hevosiineen ja rekineen. Kukaan ei tiennyt, mitä herrat puuhasivat, sillä palvelijat eivät saaneet olla läsnä edes aterialla lukuunottamatta vanhaa pehtori Åströmiä. Mutta kun keskiyön hetki koitti, ajoi yhtä monta ruumisarkkua pihalta, mutta mitään kuskeja ei näkynyt. Hevosien kaviot tuskin koskettivat maata, eikä kuulunut ääntäkään, kun kummituskulke ajoi pois. (Paul Nyberg: Herrar och herrgårdar siv. 170)

Muonamiehen kodissa oli ruokaa niukalti. Kerran lapset olivat jääneet kotona nälkäisiksi, kun vanhemmat lähtivät työhön. Orressa oli leipiä. Lapset olivat rukoilleet, että enkeli antaisi leivän, ja orresta oli pudonnut leipä. (Vieno Enroth 24.4.1978)

Vanhankylän kartanoon tuli vappuna 1916 rengiksi Oskari Ruisniemi Ikaalisista, oikein tummatukkainen ja ruskeasilmäinen, keväällä niin rusketunut, että täydesti mustalaisen kesälomalle tuurasi. Kun hän ensimmäisenä aamuna meni tallille työmääräystä vastaanotta-

Parin päivän kuluttua tuli tohtorille tieto tulla nostamaan rahat sioista. Siellä kerääntyi iso raati tohtorin ympärille, kun hän meni rahoja nostamaan. Sinne tuli myös vaakamestari, joka huomautti, että sikojen suolet olivat niin täynnä jauhomössöä, että taurastajien oli vaikea tyhjentää sikojen sisuksia. »Mittatappio oli suuri siitä erästä. Kuinka te selitätte tämän?» Tohtori vastasi: »Me ruokita sika reerusti. Mine saa sakko, jos sika kuole huono ruoka. Ollaan nyt fiftififti.» (Oskari Nieminen kilp. 1990, kertonut Einar Saajakari)

Kapteenska Åström

Isoäiti (kapteenska Åström) ja Aino-sisareni (Hjelt) lähtivät vierasiin ruustinna Aspegrenin luo, joka asui Saksan talossa. Aspegrenin mummo näytti jostakin syystä ottaneen käynnin vastaan sekavin tuntein. Kun vieraat olivat riisuneet päällysvaatteensa ja puhelleet hetken, ruustinna kysyi: »Ette suinkaan tahdo kahvia, kyllä minä keitän teille, jos tahdotte.»

Isoäiti vastasi heti paikalla: »Tietysti meidän pitää saada kahvia. Et kai luule, että olemme ajaneet näin pitkän matkan emmekä tahdo kahvia.»

Kun Aspegrenin mummo oli mennyt keittiöön, Isoäiti sanoi: »Kylläpä hän kysyi tyhmästi! Olisi sanonut: 'Kai te juotte vähän kahvia' niin minä olisin vastannut: 'Voi älä viitsi vaivautua!'» (Esther Hjelt-Cajanus: Vanhankylän kapteenska ja Anni-täti siv. 73)

Rukiinleikkuaan aikaan v. 1884 Malminkylän (Nummenkylän) pataljoona majuri Neovuksen johdolla oli marssilla Tuusulanjärven ympäri. Varusmestari ja kokki oli lähetetty Pajjalaan valmistelemaan levähdyspaikkaa ja lainaamaan patoja (kenttäkeittiöitä ei ollut). Kun pataljoona ehti Vanhankylän kartanon kohdalle, lähetit tulivat vastaan ja ilmoittivat, ettei leiripaikkaa ollut myönnetty padoista puhumattakaan.

Asevelvollisten joukossa oli muutamia maistereita, jotka olivat olleet täysihoidossa Vanhassakylässä. Mentiin kapteenskan puheille, ja niin löytyi levähdyspaikka, löytyi perunapatoja, kapteenska otti

maan, Reini-niminen mies kysyi, mistä hän oli tullut. Oskari vastasi »Ikaalisista», mutta vähän juonikas Reini oli kuulevinaan väärin: »Vai Italiasta, sitä minä vähän arvelin.» (Oskari Nieminen kilp. 1977, kertonut Einar Saajakari)

— Ei mitään niin komeeta oo kun Vanhankylän hevoset ja naiset, oli Vanhankylän tallimiehen Oskari Ruisniemen tapana sanoa. (Toivo Kallio 7.1.1981)

Kun maailmansodan aikana Anni Åströmin sisaret Hanna Fraser ja Lilli Luukkonen alkoivat hoitaa Vanhankylän kartanoa, he ottivat työhön metsänhoitajan, ja tämä kielsi muonamiehiä pitämästä lehmää. Sanottiin, että metsänhoitaja luuli lehmiä lyövän hännällään puut vinoon, mutta suoria ne ovat aina olleet Vanhankylän puut. (Vieno Enroth 24.4.1978)

Vanhankylän kartanon omisti vv. 1919-29 eläinlääkäri Karl Eklund, pehtoorina oli Otto Weckström, lyhennys Vekki. Suunnilleen kaikki kartanon teuraat tohtori myi Karjakeskukselle. Eräänä syksynä hän möi kolme hevosta sinne. Tohtori ei ollut tyytyväinen tilitykseen. »Pärkkele sinä skojari», hän sanoi vaakamestarille, »mine näyttä kuka sano viime sana.»

Tuli sitten Karjakeskukseen 200 sian ruhon tilaus. Kysyivät tohtorilta, onko hänellä ei kovin isoja sikoja.

— Kuinka suuri parttia?

— Noin 50 kappaletta.

— Se passa kyllä. Lähettäisin kello kaks iltapäivällä.

1920-luvulla tilittiin elopainon mukaan. Tohtori sanoi, että hän lähtee puolilta päivin kotiin. »Kaikki on kunnon sikojen luovuttamista varten». Tärkein asia oli valistaa sikalan hoitajaa. Tohtori ja Vekki menivät sikojen hoitajan tykö. Tohtori selitti: »Kun nyt on sen sortin arpeet, työ, nyt heti sine erotta 50 kappalet, partti sika ja anta riski portsuuna nämä sika, niin pian kuin sine vaan ehdit. Kello kaks tule piilit hakema sika.» Siat punnittiin ja pantiin autoihin. Niin alkoi sikojen viimeinen automatka.

mukaansa pari reipasta palvelijataria ja nostettiin tynnyrillinen uusia perunoita maasta. »Miltä uudet perunat maistuvat ilman voita?» Esther sai antaa pojille pytyllisen voita. Mutta kun sotilas vei voin varusmestariin, tämä luuli hänen varastaneen sen, ja perunat syötiin ilman voita.

Selvisihän asia, mutta vasta seuraavana päivänä pojat saivat voin. Kiitokseksi he tulivat leikkaamaan ruista, ja kapteenska puolestaan tarjosi heille kahvia, 90 litraa sitä keitettiin. Lopuksi pyörähdeltiin haitarin tahdissa. Kun sotapojat lähtivät Porilaisen marssia laulaen, talon pojat ampuivat vanhalla tykillä Myllykalliolta kunnialaukauksia. (Esther Hjelt-Cajanus: Vanhankylän kapteenska ja Anni-täti siv. 128)

Eräänä sunnuntaina olivat kansakoulunopettajattaret tapansa mukaan kokoontuneet Vanhaankylään vapaapäivää viettämään. Seurue istui ruokasalissa, ja keskustelu koski tavanomaista aihetta: miehiä ja heidän huonouttaan. Isoäiti (kapteenska Åström) kuuli avoimesta ovesta makuuhuoneeseen kaiken, mitä sanottiin. Kun keskustelu oli ehtinyt kiehumapisteeseensä, korotti Isoäiti äänensä ja sanoi: »Kuulkaas, nyt minä sanon niinkuin Sipoon ukko: menkää naimisiin, tytöt, niin tulette järkiinne.» (Esther Hjelt-Cajanus: Vanhankylän kapteenska ja Anni-täti siv. 73)

Kroon mummo, joka asui vanhuuden päiviään Haarajoella ja oli nuoruudessaan ollut teijana (karjapiikana) Järvenpään kartanossa, kertoi, että kartanon vanha rouva sanoi nuorelle kartanon omistajan lapselle, joka meni köyhän kanssa naimisiin: »Kyllä Jumalal on rikkautta, kun teillä vaan on rakkautta.» (Sylvia Toponen kilp. 1977)

Vanhankylän kartanon valtiin kapteenska Åström puhui huonosti suomea. Kerran hänen tyttärensä Anni oli ottanut ilman äitinsä lupaa tarvitsemaansa työhön kartanon tallimiehen ja hevosen. Hevonen kulki ympyrää, ns. vandrinkia nostaen kaivosta vettä, jota Anni tarvitsi puutarhan kasteluun. Samaan aikaan olisi kapteenska tarvinnut tallimestä toiseen työhön ja huusi vimmastuneena tallimiehelle: »Mitä varten neiti Anni otti minun miestäni, olisi saanut itse itselleen ottaa

miestä, jonka läpi veten laskee.» (Eevi Allisto kilp. 1977, kuullut äidiltään Olga Malmilta)

Vanhankylän kapteenska oli suorapuheinen ja miestäminen. Oli yks kevät ja ankara rehupula. Torpparit ja pienviljelijät joutuivat kovaan rehupulaan. Kun Vanhankylän kartanosta oli totuttu saamaan, niin sinne sitten ajettiin. Kapteenskalla oli sellainen tapa, että kun hän kiihtyi, niin hän raaputti oikeata kuvettaan. Kun taas tuli mies, joka kysyi, saisko pahoja, niin Kapteenska suuttui ja kuvettaan raaputtaen sanoi: »Tää on yks piru paikka, yks mene, toinen tule, mistä minä kaikille antaa.» (Kalle Valtavuori 31.8.1981)

Anni Åström

Taiteilijasiirtolan lapset olivat innokkaita näyttelemään. Kerran piti esittää »Seitsemän veljestä», jossa neiti Åströmillä oli lukkarin tärkeä osa. Odoteltiin, odoteltiin: lukkaria ei vain kuulunut. Rouva Aho, joka tavallisesti toimi kuiskaajana, aikoi juuri itse ruveta lukkariksi, kun neiti Åström äkkiä saapuikin hengästytneenä ja palavissaan. Syy myöhästymiseen oli se, että häneltä oli, näin keskellä talvea, lehmä karannut metsään ja hänen oli täytynt mennä sitä hakemaan. Yllättä-neistä vastuksista huolimatta hän esitti lukkarin osan hyvin. (Eino Palola: Runoja, värejä, säveleitä siv. 58)

Esther Hjeltillä oli korvien kohdalla itsepäisesti törröttävät hiustupsut, jotka hän kerran serkkunsa Sylvi Hjeltin kehoituksesta kiersi papiljoteille. Anni Åström sattui juuri sinä iltana tulemaan ja nähtyään papiljotit antoi aika läksytyksen: kun Jumala on luonut tukan suoraksi, oli väärin koettaa saada sitä kiharaksi.

— Myönsin syntyni silloin, Esther Hjelt kertoo, mutta lankesin kuitenkin myöhemmin kampaajan houkutuksiin. Mutta niin vahva oli Anni-tädin ripityksen vaikutus, että hänen edessään aina häpesin käherrettyjä korvatupsujani, kunnes tädin 75-vuotispäivillä suureksi ihmeekseni huomasin, että hän itse oli kähertänyt tupsunsa. Vasta silloin tunsin saaneeni täyden synninpäästön. (Esther Hjelt-Cajanus: Vanhankylän kapteenska ja Anni-täti siv. 108)

Anni Åström toimi kotolaisena mm. professori Otto Engströmin perheessä, silloin kun tämä matkusti rouvineen ulkomaille. Engströmin pikkutyöt olivat päättäneet, että heidän piti saada lintupaistia joka päivä vanhempiensa poissa ollessa. Kun Anni-täti oli sijaisena, he eräänä päivänä saivatkin lammaspaiastia. »Mitä lintua tämä on?» he kysyivät. »Oinaslintua», vastasi Anni-täti. — Sepä oli hyvää lintua, lapset arvelivat, sitä he mielellään söivät joka päivä. Lintua kuin lintua. Anni-täti ajatteli, ja päivällislintupaistia vaihdeltiin varojen ja tilaisuuden mukaan. (Esther Hjelt-Cajanus: Vanhankylän kapteenska ja Anni-täti siv. 122)

Kerran Råbackassa oli lehmä sairaana. Anni-neiti haettiin hätään. — Anni-neiti tuli sinne navetalle. Ei muuta kun lehmän ajo ylös siitä, sonnat otti kouraans ja utareihin, kun lehmäs oli utaretulehdus, rappasi lämpösel sonnal ja sitten lampaannahka pantiin päälle. Isävainaa sano vielä, että »ota nyt toi fröökkinä takki kätees», kun se otti takin pois päältänsä, kun se tuli sinne navetalle. »Paskan fröökkinä minä olen», sano... Niin lehmä parani, aamulla oli utareet sulat. (Lyyli Syrjälä, Kartanoitten katveessa siv. 86)

Viime sotien jälkeen Anni Åströmin terveys alkoi horjua. Lääkäri oli kieltänyt häneltä kitkemisen puutarhassa, koska hänen ei ollut hyvä kulkea etukumarassa. Mutta Annipa levitti huivin maahan kukkapenkkin viereen, laskutui makaamaan huiville ja alkoi kitkeä. »Koska en saa seisoa etukumarassa ja kitkeä puutarhaani, saan kai tehdä sitä makuulla», hän sanoi. (Esther Hjelt-Cajanus: Vanhankylän kapteenska ja Anni-täti siv. 176)

Ammattiväkeä

Kaupanteossa

Kauppias Vihtori Lehtonen ei halunnut myydä »eijoota». Kun joku kysyi jotakin, mitä kaupassa ei ollut, hän sanoi: »Ei ole nyt, mutta poika on asemalta hakemassa.» (Pekka Åberg 30.10.1980)

Kauppias Vihtori Lehtosella oli v. 1928 käsikäyttöinen bensiinipumppu. Se oli ruotsalaista valmistetta, ja siinä luki: Palo ja räjähdysvarma. Bensiinilaitos Maxks. (Oskari Nieminen kilp. 1977)

Puistotie 96:ssa oli Daniel Kinasella sekatarvakauppa. Kun Tanu kuoli, leski Eedit meni avioon sipoolaisen Hjalmar Lindströmin kanssa. He jatkoivat kauppatouhua. Heillä oli myös kanala. Eedit hoiteli kauppa ja Hjalmar kanoja. Kun heillä oli erimielisyyksiä, Eedit ei ottanut oman kanalan tuotteita kauppaan, vaan haki rakennusmestari Tamminsen rouvalta kananmunia. Kerrankin Hjalmar valitteli: »Meide Eedit ei kelpa minu monat, vaan hän hake Tamminen monat.» (Oskari Nieminen kilp. 1977, kertonut Arvi Heino)

Sodan jälkeen Hjalmar Lindströmillä ei ollut enää Puistotien varrella kauppa vaan kahvila. Hän piti keväällä remontin. Tarpeet olivat osaksi korvikkeita, etenkin maalit. Lattiat oli sivelty tervapitoisella maalilla, joka oli huonoa kuivumaan, mutta kyllä pinta külsi. Asiakkaalle hän selitti: »Ei se on lattiamaa, vaan se on tärva, tärva on parimpi kon maali. Tule pihassa katso, mine smörja aita myös, kyllä skriba voi hyvin smörja, mutta se valkokerki, se on paha sudda.» (Oskari Nieminen kilp. 1977, kertonut Kalle Sandberg)

— Se on slut, sanoi ruotsinkielinen Ömanska kaupassa, kun lihat loppuivat.

— Luut vain tiskillä, suomensivat kaupasta tulevat. (Ossi Nyberg kilp. 1977)

Vastapäätä Jokivuoren leipomo- ja kahvilaliikettä sijaitti Juurikkalan kauppa (nykyisin Ahomaa-Sokos). Myymälän alapuolella kellarissa oli varasto. Edellisenä päivänä joku kaupan väestä oli käynyt kellarissa täyttämässä asiakkaan astian siirapilla ja unohtanut tynnörin hanan auki. Kertoessaan aamukäyntiään kellarissa kauppias persoonalliseen tapanaan nenäänsä puhuen selitti: »Aamulla kun menin kellariin, tuli siirappi vastaan.» (Pekka Åberg, kuullut isältään Einar Åbergilta, joka oli leipuri ja setänsä Vilho Jokivuoren palveluksessa 40 vuotta.)

Eetu Liukkonen oli Perhelän johtajana vuosina 1919-23. Yksityiskauppias A.W. Anttonen oli lähinaapurissa. Eräänä syyspäivänä Eetu tuli konttorista kaupan puolelle ja lausui aika reippaasti, vähän nenäänsä tuhisten: »Mitä tämä on, kun kakarat huutaa pitkin mäkiä, että ryssästä saa taskulampun pattereita kahdella markalla kappale. Mitäs niistä meillä on kiskottu?» Tytöt sanoivat: »Sama hinta täällä on ollut.» Eetu: »Ei varmaankaan, eiköhän lasten suusta kuulla parhaiten totuus.» (Oskari Nieminen kilp. 1977, kertonut Heikki Haavisto)

Apellani, Perhelän toimitusjohtajalla Jussi Purohalla oli tapana sanoa, kun hän lähti keväisin Perhelän myymäläkokouksiin, että täytyy tästä lähtä niitä luontaisetuja saamaan. Siellä kokouksissa johtajaa aina haukuttiin. (Veijo Kokkonen kilp. 1977)

Isäni kauppias Heikki Kokkonen, joka oli muuttanut Järvenpäähän kauppiaksi v. 1926, oli joskus nopeaotteinen päätöksissään. Kerran eräs mies oli ostamassa rukkasia ja piti niitten hintaa kalliina ja sanoi kaupanteon olevan kiskomista. Isäni nykäisi rukkaset ostajalta kädestä ja sanoi, että se oli kiskomista, ja pani rukkaset takaisin hyllyyn. (Veijo Kokkonen kilp. 1977)

Kerran isäni Heikki Kokkonen teki saapaskauppaa. Asiakas tinkasi hintaa ja sanoi Perhelästä saavansa halvemmalla. Isä pani saappaat pois ja käski mennä ostamaan Perhelästä. Ostaja sanoi, että hän sitten-

kin ne saappaat ostaa. Mutta isäni vastasi, että hänpä niitä ei myy, ja asiakkaan oli sillä kertaa poistuttava ilman saappaita. Seuraavana aamuna tehtiin saapaskaupat täydessä sovussa. (Veijo Kokkonen kilp. 1977)

Siemenkauppaan tuli aikanaan määräys, että siemenpusseissa piti olla viimeinen myyntipäivä. Tämä oli uutta isälleni, kauppias Heikki Kokkoselle, ja niinpä sementarkastuslaitoksen tarkastaja huomautti puuttuvista päivämääristä. Seuraus oli, että isäni ilmoitti, että tämän jälkeen meillä ei myydä piimän siementäkään. (Veijo Kokkonen kilp. 1977)

Oli sotakesä. Maksoin ostoksiani Kauppayhtiössä, kun lomalla ollut Seutulan työmies tuli sisään ja kirosi: »Hitleri on tullut hulluks. Tässä ootetaan sota loppumaan, mutta se on taas hyökännyt uuteen maahan ja sota sen kun leviiä.» Kauppias Heikki Kokkonen teki paperille laskua tavarostani siirtäen paketit paperin toiselta puolelta toiselle puolelle ja loihe lausumaan: »Oottakoaha pojat, eiköpä tuo jo saa vuoje peästä ole lakannu riehumasta.» (Lempi Ahvenoja kilp. 1977)

Kirvesmies Leo Simosella oli ollut perheneuvottelu, niitähän sattuu jokaisessa onnellisessa perheessä. Vaimo Kaisa oli sanonut: »Voisit joskus kukkia tai pienen lahjan tuoda, niin se olisi yllätys.» Jonkin ajan kuluttua tuli kulkukauppias Lauri Jokinen Simoselle. Niin Leo kysyi: »Olisiko sinulla miesten väärpunttisia alushousuja, että saataisiin tuolle Kaisalle sopivat?» (Oskari Nieminen kilp. 1977, kertonut Teppo Aalto)

Insinööri Nils Dahlin irtaimisto Vanhankyläntien varrella oli huotokupalla syksyllä 1930. Meklarina toimi Matti Uusitalo. Jokusilla taisi olla lämmikettä, kun meklarin lähetyillä leijaili Hennessyn tuoksua. Huutamassa olivat myös Nurmen Kusta ja Mustajärvi. Kun tuli myytäväksi hevonen, tarjouksia alkoi sataa vilkkaasti; tulipa Nurmelta ja Mustajärveltä samansuuruinen tarjous. Matti hihkaisi nopeasti: »Musta Kusta ja Nurmijärvi, erottakaa huutonne!» (Oskari Nieminen kilp. 1977, kertomus Kalle Nisu)

Vaari oli pitänyt huotokauppaa ja palasi kotiin kukka mukanaan. Äiti ihmetteli, miksi hän toi kukkia, kun niitä oli ennestäänkin niin paljon. Vaari selitti, että se oli huono huotokauppa, eivät saaneet juuri mitään rahaa, ei hän voinut ottaa niiltä palkkaa, hän otti vain tämän kukkasen, kun se ei mennyt kaupaksi. (Helvi Uusitalo 19.10.1981)

Tapasin yhden, joka oli myymässä siellä Vaarin kaupassa. Hänellä oli pitkä lista niistä, jotka olivat velkaa. Hän näytti sitä listaa Vaarille. Vaari sanoi: »Poltetaan se lista, ei niitä kannata säilyttää, kun ei ole saatu.» Myyjää harmitti, kun hän tiesi, että velkaisten joukossa oli hyvin maksukykyisiä. (Helvi Uusitalo 19.10.1981)

Lepistön Matti asui Järvenpäässä vastapäätä Invaa ja oli siellä rakennustöissä. Siinä viittä vaille seitsemän aamulla Matti tuli säännöllisesti töihin, kun muutamat tulivat jo ennen puolta seitsemää. Kerran Matti tuli puoli seitsemältä, ja kaverit ihmettelivät: »Mikä sinun nyt on, oletko unissasi lähtenyt kävelemään näin aikaisin?» Matti selittelmään: »Ostin illalla taskukellon Pohjanmaan pojalta.» Kaverit heti väittämään, että ne ovat kovia pettämään sellaiset Pohjanmaan pojat. Matti alkoi puolustella omankirkkoisia: »Ei se yhtään valehellu, kun sanoi: osta Matti siitä kello, ei se kauan tuntia hilipase.» (Oskari Nieminen kilp. 1977, kertonut Eetu Mattson)

Hammaslääkäri Kalervo Sarkio kertoi siihen aikaan, kun hedelmiä oli sotien jälkeen vaikea saada, kysyneensä kauppias Erkki Tynkky-seltä, oliko tuoreita hedelmiä. Palveluulttiin kauppiaan vastaus kuului: »Ei ole tällä kertaa muita hedelmiä kuin suolakurkkuja.» (Veijo Kokkonen kilp. 1977)

Siihen aikaan kun maalaiset vielä viljalti toivat tuotteitansa Järvenpään torille, käänteli muuan rouva melkein koko hiivaleipäkuorman etsiesään mieleistään. Rouva Alma Tammisto katseli aikansa, mutta kun käänteleväminen vain jatkui, hän kiivahti: »Älkää ny niit kaikkia siunakko!» (Kaisa Laine kilp. 1977)

Alma Tammistolla oli nuorena tapana käydä kaupassa kolme neljä kertaa päivässä koko lapsikatraansa kanssa. Niinpä hänet usein näki siellä. Kerran hän ihmetteli, miten rouva Hallenbergillä oli aikaa siihen ja siihen, jolloin tämä kiukkuisesti tokaisi: »Niinhän te ittekin ootte aina maantien pääl niinko vosikka.» (Kaisa Laine kilp. 1977)

Yrjö Virralla oli paja Myllytien varrella vastapäätä nyk. Tuppurin liikettä. Sodan jälkeen ei Järvenpäässä ollut vielä Alkon kauppa. Kerran maanantaina sepällä oli huono olo. Sattuipa kuten usein ennenkin ajomies Väinö Paju, jota sanoivat Yrjön pussiksi, poikkeamaan pajaan, kaiketi samanlaisissa vaivoissa kuin Yrjö. Oli oikein heinäkuinen helle. Yrjö heti toimittamaan Väinöä asialle: »Kuule Väiski, ensin apteekkiin, tässä on tyhjä pullo, tuot muurahaispriitä, influenssamikstuuraa ja rautaluosta, sitten takaisin tullessa Lintulasta pilseriä ja makkaraa. Näillä on kiire.» Paju lähti reippaasti apteekkiin. Siellä oli vieras, vasta muutaman päivän ollut lomittaja, joka ei vielä tuntenut maanantiaamun erikoisasiakkaita. Hän kuunteli hymyisin asiakkaan toiveistan ja kysyi: »Tulevatko nämä vilustumislääkkeet teille itsellenne?» Paju: »Ei tuu, ne tulee seppä Yrjölle.» Neiti: »Nämä varmaan ovat niitä sepän kokeilitarpeita.» Paju: »Ei oo vielä kaikki tarpeet, pilserner pittää vielä hakkee kaupasta.» (Oskari Nieminen kilp. 1977, kertonut Felix Eloranta)

Viljo Väisänen oli kaupassa ja pyysi kahdella markalla makkaraa. Punnitessaan myyjä kysyi: »Saako olla vähän yli?» Väisänen myönsi. »Se on sitten 2 mk 20 p», sanoi myyjä pakettia antaessaan. »Minähän pyysin kahdella markalla makkaraa», sanoi Väisänen ja lisäsi: »Kyllä sitä saa olla vaikka kuinka paljon, mutta enempää minä en maksa kuin kaksi markkaa.» (Kaisa Laine kilp. 1977)

Hevosella ja autolla

— Juu, otetaan vaan lanttulaatikkoa, sitä Juurisen hevostekin söi, sanoi Olli Hovilahti joulujuhlassa, kun tarjottiin lanttulaatikkoa. O.H. oli pikkukupoikana ollut Vanhankylän kartanossa, hänen isänsä (Hoffrén) oli siellä muonamiehenä, äiti karjakkona. Juurinen oli järvenpäälinen hevosties. (Toivo Kallio 7.1.1981)

Kotitalousopettajaopiston johtajatar lehtori Saara Koponen tarjosi v. 1930 mudan ajoa Lammaskallion suolta ajuri Otto Juuriselle 20 markkaa kuormalta. Juurinen torjui: »Voi veikkokset, ei se sillä kule.» (Oskari Nieminen kilp. 1977, kertonut Otto Saviluoma)

Hevosmies Juurisella oli suuri perhe. Joku oli seppittänyt laulun Juuriska, oi Juuriska ja Juurisen tyttäret, Väiskillä on golffarit ja Juurisel on hest. (Sävel: Juuliska, oi Juuliska, Buda-Buda-Pest. Väinö Juurinen kulki tuolloin v:n 1930 tienoilla ns. golf-housuissa. Kaisa Laine kilp. 1977)

Kun tehtailija Kalle Mäntylä rakensi asuintalonsa järvenrannan tuntumaan, tarvittiin paljon täytemaata tontille. Ajon toimitti Parta-Jokiseksi kutsuttu hevosties. Kun Mäntylä tiedusteli, vieläkö täytemaata pitkään riittää, vastasi Parta-Jokinen: »Kyllä multoo piisoo, jos vaan rahuo piisoo.» (Kaisa Laine kilp. 1977)

»Älä piäri niin suruttomasti, eressä on kylmä talvi», sanoi ajuri Heino Manu-orilleen, jolla oli tapana rumpsetulla. (Kalle Valtavuori kilp. 1977)

Kun krematorion siunauskappeli avattiin huhtikuussa 1926, ajuri Arttur Vaahteristo kertoi Matti Uusitalolle: »Sinne Helsinginkiin on pykätty semmonen laitos, jossa poltetaan ruumiita. Sen nimi on kermatorio.» (Oskari Nieminen kilp. 1977, kertonut Matti Uusitalo)

Frans Kortman oli Järvenpään pirsissä v. 1927. Syksyllä pestin aikaan tuli savolainen pyytämään kyytiä Haaraajoen kartanoon: »Tijjättekö, missä on Huarajoen kartano, pittäisi piästä sinne.» Frans valmistautui lähtöön, mutta mies vielä varmisti toisilta suhareilta: »Ossaako tämä sahvööri varmasti?» Kaverit vakuuttivat: »Olkaa huoletta, nyt olette oikein erikoismiehen kyydissä.» (Oskari Nieminen kilp. 1977, kertonut Ville Lund)

Autokatsastukset toimitti Järvenpäässä v. 1928 insinööri Tavast, oikein reipas mies. E.Reinikaisella oli Ford kuorma-auto. Se oli put-sattu ja maalattu, mutta kallellaan aika tavalla. Insinööri tarkasteli ja kysyi sitten Reinikaiselta: »Mistä johtuu, että tuo auto on noin vinossa?» Reinikainen selittämään: »Herra insinööri, se johtuu siitä, että toinen takalinjaani on hiukan norjempi.» (Oskari Nieminen kilp. 1977, kertonut Ville Lund)

Pienyrittäjiä

Järvenpään ympäristön hovihieroja Loviisa Loppinen sai verenmyrkytyksen käteensä ja oli Helsingissä sairaalassa viisikymmenluvulla menetettyään kätensä. Asian tultua hänen asiakkaidensa tietoon alkoi sairaalaan tulla kukkalähetyksiä, joissa lähettäjänä oli mm. Wihuri ja Sibelius. Hoitajat ihmettelivät, miksi hän sai näin arvokkaita lähetyksiä, he olivat luulleet häntä tavalliseksi työläiseksi. Sairas vastasi: »Enhän aivan tavallinen ole, kun olen hieroja ja kuppari Järvenpäästä.» (Lempi Ahvenoja kilp. 1977)

— Tulen illalla sulle funduneeraamaan, sanoi Aksu Tevalle. Edellinen oli seppä, toinen puunikkari. Heillä oli ensimmäinen teollisuusyritys Purolassa. He valmistivat liiterissä heinänsiemenkylvökoneita ja pari kolme puimakonetta (rosmaa). (Ossi Nyberg kilp. 1977)

»Pannahan ny sitte oikeen puolikenkät», sanoi Törmä kun hääkää kengitti. Törmä oli ammatiltaan seppä. Hän tuli suurten nälkävuosien aikana Pohjanmaalta ja pääsi jonkin ajan kuluttua ratavartiaksi Km 40 vahtituvalle, jossa firapalvelukseen teki sepän töitä, mm. pyssyjä. (Kalle Valtavuori kilp. 1977)

Kaivon teko oli ennen arvostettua työtä, johon ei uskottu kenen tahansa pystyvän. Kun August ja Alma Tammiston ensimmäiseen taloon tehtiin kaivoa ja kaivon tekijät aamulla tulivat työmaalle, huusi 4-vuotias Aune-tytär: »Ojankaivurit tulee!»
— Herrajesta tot lortti, mä pelkän jo, ett jättävät koko työn kesken, päiviteli Alma Tammisto. (Kaisa Laine kilp. 1977)

Jokivuori piti 1920-luvulla leipomoa ja kahvilaa ja elokuvateatteria (Kaiku, puolet siitä kuului Kainulle, myytiin sitten Simoselle). Jokivuoren alaleuka oli sisään painunut, harmaa pukinparta sen peittona. Jokivuorta sanottiin Potifariksi. Poikien kompakysymyksiä oli: »Miksei Potifarilla ole leukaa?» Vastaus: »Hän on joutunut niin paljon puhaltamaan ilmaa korvapuustin sisään.» (Paavo Koivuniemi 25.3.1976)

Leipuri Jokivuori oli ukkumuotoonsa saanut pienen erikoispiirteen: hänellä ei ollut sanottavasti leuaksi kutsuttua kasvojenosaa, ja sen vuoksi hän kasvatti leukaansa pienen pujoparran. Nuoret miehet keksivät tästä hokeman: »Oletkos nähnyt Jokivuoren leukaa?» Jos vastasi »en», toinen sanoi: »En minäkään», mutta jos sanoi nähneensä, toinen kehotti: »No vie se sitten sille!» (Kaisa Laine kuullut veljeltään Emil Laineelta, kilp. 1977)

Sahan rakennuksilla piti räjäyttää kalliota. Jukka Lindroos oli ammattilaturi. Sattui kuitenkin niin, että kalliota räjäytettäessä yksi kivi lensi ja tunkeutui vieren rakennuksen katon lävitse. Sahanomistaja T.V.Harjuvaara oli harmissaan katon rikkoutumisesta ja kysyi Lindroosilta: »Mitenkäs se nyt näin kävi?» Jukka Lindroos vastasi: »Näinhän siinä kävi, kun niitä kiviä ei saa ilmasta kiinni.» (Veijo Kokkonen kilp. 1977, kuullut Pekka Harjuvaaralta)

Jukka Lindroos oli lainannut kivityövälineitä Paavo Mattilalle ja meni heti käytön jälkeen noutamaan niitä takaisin. Paavo Mattila oli nolona, että kyllähän toki hänkin olisi ne tuonut. Jukka Lindroos: »Ei se mitään, lainatessani jo tiesin, että joudun hakemaan.» (Oiva Lehtikari 19.3.1981)

Jukka Lindroosilla oli kuorma-auto, Letukka toistakymmentä vuotta. Kerran joku mummu tuli Mäntsälästä päin kyytiin ja halusi jäädä pois alikäytävän kohdalla, kysyi, mitä maksoi. Lindroos: »Ei tää matka mitään maksa, mutta tää pysähdys maksaa kolme markkaa, kun piti pysähtyä ylämäkeen.» (Eino Aro 11.1.1979)

Sama tarina lienee seuraavassakin.

Jukka Lindroos taisi olla Järvenpään ensimmäinen kuorma-autoilija. Kerran joku oli hänen kyydissään Järvenpäästä Seutulän kartanon kohdalle. Kyydittävä kysyi sitten, mitä kyyti maksaa. »Ei kyyti maksa mitään, mutta jos pysäyttämistä pantaisiin viisi markkaa.» Kyydittävä antoi viisisatasta ja sanoi, ettei sattunut pienempää rahaa. Jukka Lindroos vastasi rahasta. Kun joku kysyi häneltä, miten hänellä oli niin suuresta rahasta vastata, hän vastasi: »Täytyy olla tällaisten tapausten varalta.» (1930-luvulta, Veijo Kokkonen kilp. 1977)

Jukka Lindroos säästeli kuorma-autoaan. Kun keväällä 1931 oli Päijänne-ajo, Jukka kyyditsi katsoja Hämeenlinnan tien varteen. Hän pani penkit lavalle reunojen päälle, ihmisiä lava täyteen ja niin lähdettiin. Kun tultiin takaisin Vanhankylän tietä, Jukka pysäytti Möllerin mäen alla ja huusi ikkunasta: »Kävelläänpäs tämä mäki ylös, ei tämä

Kirvesmies Kalle Nurmi teetti puvun v. 1932 vaatturi A.Virtasella (toim. Ahti Virtasen isä). Tavan mukaan puku rympättiin myös. Verssaalla oli ollut pientä erimielisyyttä, kun siellä oli useampi rympääjää. Asiakkaat ja mestari tuupivat toisiaan, ja siinä Kalle horjahti tuolille, jossa oli lasinpaljoja. Lasi raappasi tuluksiin haavan. Toisten ehdotuksesta Kalle meni lääkäriin (West). Tämä ompeli paikat ja sanoi, että kaikki oli kunnossa, muutaman päivän varovainen liikunta vain. Sitten tavanomainen kysymys: »Aiheuttiko sen joku toinen vai te itse?» Kalle: »Näättes se raatari Santtu meina salvaa minut.» (Oskari Nieminen kilp. 1977, kertonut August Nieminen)

Laura Rantanen, silloinen kotiompeilija. Asiakkaat toivat kankaan, ja Laura otti mitat. Kerran tuli eräs rouva asioimaan ja samassa yhteydessä alkoi kysellä: »Onko sinun miehesi kielenkääntäjä vai onko tässä jokin pieni väärinkäsitys?» »Kyl maar», Laura vastasi, »on isokin väärinkäsitys. Kyl meidän Alvar kääntää kieltä siellä Helsingin karjakunnassa.» (Oskar Nieminen kilp. 1990, kertonut Laura Rantanen)

Jukka Lindroos

Jukka Lindroos, jonka talo oli vanhan Perhelän vieressä asemanmaalla, oli monitaiteinen, mm. hän osasi panostaa ja ampuu kiviä. Pulavuosina 1930-luvulla teetettiin hätäaputöitä, mm. hakattiin kiviä Myllytien terveyskeskuksen tienoilla, ja Lindroos oli siellä kymppinä, piti kirjaa töistä ja maksoi palkat. Joku tilipussinsa saatuaan valitti, että yhden päivän palkka puuttui. Lindroos, hyvinhahkainen mies, tutki papereitaan ja sanoi, että hän piti joka päivä nimenhuudon eikä tämä ollut tiistaina vastannut. Mies väitti: »Kyllä minä vastasin että "täällä".» Lindroos ei yleensä sanonut vastaan: »Huusitpa kyllä, mutta huusit niin kaukaa.» (Paavo Koivuniemi 25.3.1976)

jaksa näin paljon vetää.» Mieheltä lavalta: »Mität siinä, kun painat vaan nastaa lataan, menehän se auto mäestä ylös.» Mutta Jukka istahti rapulle, pani käden poskelle, eikä kauan tarvinnut odottaa, kun äijät olivat alhaalla. Jukka ajoi auton mäen päälle ja odotteli, että väki pääsi taas lavalle. (Paavo Koivuniemi 19.2.1981)

Jukka Lindroos oli aikanaan punakaartissa (?). Kun hän luki sota-uutisista, että joukot perääntyivät, hän sanoi, ettei silloin ennen peräännytty, vaan käännyttiin ympäri ja mentiin eteenpäin. (Eelis Pöysti 18.2.1979)

Jukka Lindroos oli säästäväinen. Niinpä kerrotaan, että kun hän oli kaksikerroksisen talonsa katolla maalaamassa ja putosi alas, hän piti maalipurkkia koko ajan kainalossaan, ettei kallis maali menisi hukkaan. (Eelis Pöysti 18.2.1979)

Jukka Lindroosilla oli useita vuokralaisia. Eräs perhe asui Jukan asunnon yläpuolella. Kerran syksypimeällä vuokralainen keräsi poltto-puita asema-alueen halkopinoilta ja toi ne kiireesti sylissänsä suoraan sisälle ja pudotti kovalla rytinällä lattialle. Se ei ollut Jukan mielestä oikein sopivaa. Seuraavana päivänä hän pyysi vuokralaistaan puhuttelemaan: »Kuulehan, kun purat niitä halkokuormiasi iltavuorossa, vaikka pudotat selkää suorana, mutta älä anna vauhtia!» (Oskari Nieminen kilp. 1977, kertonut Aaro Vesa)

Kun kaupunki teki rautatien alikulutunnelia Helsingintielle, jouduttiin tekemään niin syvä leikkaus Jukka Lindroosin tontin vieressä, että oli pelättävissä kaivon kuivuminen tontilla. Kaivo kuivuikin ja Jukka Lindroos totesi: »Oli harmi, kun en huomannut tervata kaivon pohjaa.» (Veijo Kokkonen kilp. 1977)

Lindroosin talon tontti rajoittuu Helsingintiehen, joka sillä kohtaa on n. 6 m alempana sukeltaessaan radan alle. Kaupunki lähetti tontin omistajille katuosuuden auraustarjouksia. Jos lumi ajetaan kaatopai-kalle, hinta on paljon kalliimpi, kuin jos lumi siirretään tontille. Jukan

tytär Irma ilmoitti, että saa nostaa tontille. (Paavo Koivuniemi 19.2.1981)

Sulo Uhlenius

Blixtin Sulosta (peltiseppä Sulo Uhlenius) kiertää Järvenpäässä monia juttuja. Kerran tapasimme naapurin kanssa Järvenpään rautatieasemalla, jolloin Suikka aamuvarhaisella totesi, että väsyttää, kun tuli yöllä oltua noissa jengaustöissä. (Veijo Kokkonen kilp. 1977)

Blixtin Sulo oli korjaamassa Järvenpään Kauppa Oy:n kattoa. Illan tullen kuului katolta: »Nyt mä täältä lähdän, ja jos ei mitään erikoista satu, tulen huomenna uudelleen.» Katolla ei ollut ketään muuta. (Veijo Kokkonen kilp. 1977)

Kalle Valasma sopi Sulo Uhleniuksen kanssa Perhelän katon korjaamisesta: »...mutta sitten yhdellä ehdolla, työmaalle ei tuoda Vinettoa» (Suikan mielijuomia). Kun sitten päivemällä Valasma kiipesi katolle katsomaan, hän näki Suikan ryyppäävän. Silloin hän tietysti muistutti sopimuksesta. Suikka: »Tää onkin Karjala-viiniä». (Kalle Valasma 15.1.1981)

Sulo Uhlenius teki Osuuskassan (ent.) kuparikattoa. Kun hän huomasi mestarin tulevan, hän otti savupiipusta mittaa käsin, lähti tulemaan alas laakonkia ja piti tullessaan käsiään mitta-asenossa. Alhaalla rupesi leikkaamaan kuparilevyä. Mestari huusi, ettei pilaa kallista levyä. Sulo vakuutti: »Kyllä se tästä hyvin tulee.» Hänellä olikin ennestään piirrettyä levyä leikkausviivat. Mestari ihmetteli, että leikkatu pala oli ihan sopiva. (Eelis Pöysti 17.2.1981)

»Näin siin sitte kävi, ku menin selvänä katolle», sanoi Suikka, kun vanhainkodin katonrystäältä tipahti. (Kalle Valtavuori kilp. 1977)

Poliisikonstaapeli Aaro Noso huomasi poikien pitävän tiellä meteliä ja varoitteli: »So so pojat!» Suikka tuli perässä: »No so, no so pojat!» (Oiva Uuskivi 15.1.1981)

Aikoinaan Nymanin siirtomaatavarakaupassa rouva Emilia Bauer kyseli kiluleipää, mutta sitä ei ollut, ja myyjätär suositteli jotakin muuta lajia tilalle. Silloin rouva Bauer kirikkaalla äänellä: »Oi ei, Hilu syö vain kiluleipää!» (Hilu oli Bauerin poika Helmut. Kaisa Laine kilp. 1977)

Irma Lindroos oli v. 1931 Yhteiskoulun I luokalla ja samalla luokalla oli myös Emil Bauer. Rouva Bauer tuli huolestuneena kysymään: »Kuule Irma, sano sinä minulle yks juttu, kuka on ensimmäinen luokka kaikista huonompi... Jaa, sinä ei sano mitään, Bubi vissiin.» (Paavo Koivuniemi 19.2.1981)

Insinööri Cooper, tehtailija Bauer, maanviljelijä Dromberg ja isä (asemapaällikkö Vaurio) muodostivat säännöllisesti kokoontuvan skruuviseuran. Kerran isä sanoi Cooperille: »Kuinka sinäkin noin rikas mies pidät velkaa?» Cooper vastasi: »Se velka perkelele pitää pirttenä.» (Eva Vaurio-Nieminen 27.4.1986)

Rakettitehtailija insinööri Nils Dahl ja Eva-rouva muuttivat Järvenpäähen 1920-luvun alkupuolella. Heillä oli hevonen, Petter-niminen, ja tavalliset työkärryt. He suunnittelivat matkakiesien ostoa ja laittoivat ilmoituksen lehteen. Jokusia tarjouksia tuli puhelimitse. Palvelija Ines vastasi ensin puhelimeen. Jos puhelu tuli suomeksi, niin Ines tulkki suomeksi rouvalle ja herralle, kun eivät osanneet kumpikaan vielä suomea. Eniten kiinnosti soitto Setälän Toimelasta. Sieltä tilanhoitaja Jalmar Asikanius ilmoitti, että heillä on hyvät kиеsit niinkuin ylimääräiset; kun on henkilöauto, vähemmän tarvitsevat hevoskyytiä.

Jalmar sanoi, että hän vie kиеsit näytille. Hän osasi ruotsia jonkun verran, mutta pyysi Everttiä mukaan, hän osasi ruotsia paremmin. Jalmar varoitti Verttiä: »Ettet vaan kiroile!» kun tiesi, että voimasanoja hän käyttäjä, jos tulee erimielisyyttä asioista. »Siellä on varmaan rouvaakin, kun kauppoja tehdään.»

Olihan rouva ja tulkki Ines. Eva ja Nils menivät rattaille ja ajoivat koekierroksen. Oikein sopivat kärryt heidän käyttöönsä. Hin-

Sulo vei polkupyörän tangolla toista miestä ja kolmas istui tarakalla. Poliisikonstaapeli Noso näkee heidät, nostaa käteensä ja huutaa: »Hei pojat!» Sulo huutaa takaisin: »Ei mahdu enää!» (Kaarle Salmivuori 27.5.1981)

Ammattitoveri oli kuollut, tarvittiin muistovärsyä yhteiseen seppeleeseen. Kun Suikkaa pidettiin vähän runoilijakin, hän sai sen sepittääkseen. Tällainen siitä tuoli: »Paljon tinasit, paljon pilasit, viimein kolvis kylmeni.» (Kalle Valtavuori kilp. 1977, ym.)

Tehtailijoita

Tehtailija Emil Bauer rakennutti aikoinaan aika paljon tehdastiloja, ja muurari Teudor Aro oli usein urakoimassa. Kerran isonpuoleista urakkaa suunniteltaessa hinnassa tuli erimielisyyttä, jolloin Bauer sanoi Aroille: »Kuule sine brukkapöksy, sine vie minu kaikki marka.» (Oskari Nieminen kilp. 1977, kertonut Matti Uusitalo)

Liikemies Emil Bauer muutti Haarojoelta Järvenpäähen 1920-luvun puolessavälissä. Osti kiinteistön. Nykyään sillä alueella sijaitsevat Invalidilaitoksen rakennukset. Bauer vuokrasi seppä Virran naapuritontilla olevan ison varastorakennuksen ja asensi siihen kiviparimyllyn ja alkoi jauhaa ruisjauhoja. Myllärinä oli K. Pajunen.

Jonkun ajan kuluttua eräänä yönä myllyssä syttyi tulipalo. Vapaa-palokunta ei ehtinyt ajoissa paikalle. Ei ollut muuta tehtävissä kuin suojella lähitaloja kuumuudelta. Bauer ehti samoihin aikoihin palopai-kalle kuin VPK. Kyselivät Bauerilta: »Olitteko ylhäällä, kuin näin pian pääsitte tänne?» Bauer vastasi: »Mine maga ja mylly pala.» (Oskari Nieminen kilp. 1990)

Tehtailija Emil Bauer kulki kerran kesäisenä päivänä vanhan aptee-kin ohitse. Pihamaalla oli jotakin valkoiseen puettua, ja tehtailija kumartui aitaan päin, nosti kohteliaasti hattuaan ja sanoi: »Hyvää päivää, apteekkari.» Vastausta ei kuulunut, tehtailija jatkoi matkaansa ja ehkä ihmetteli itseksensä, mistä moinen vastaamattomuus. Hän oli tervehtinyt valkoiseen työtakkiin puettua linnunpelintäntä. (Kaisa Laine kuullut veljeltään Emil Laineelta, kilp. 1977)

nan kuultuaan Nils sanoi: »Eikö vähän tingata.» Silloin Vertin pokka petti. Hän oikein kovalla äänellä hihkaisi, ei tarvinnut tulkkia: »Mistä luulet saavasi muualta näin helvetin hyvät kärryt tällä hinnalla. On meillä siinä insinööri Taalainmaalta, vielä pruuataa hintaa. Kuule, lyö äkkiä kaupat kiinni tai viedään vek. Eihän me pelastusarmeijalle tultu lahjoitusta tekemään.» Ja niin siinä kävi, että kiesikaupat tehtiin. (Oskari Nieminen kilp. 1990, kertonut Jalmar A.)

Järvenpään Kumitehtaan johtaja Paul Kaiskolla oli sota-aikana Pontiac-merkinen henkilöauto, jossa oli pilkepytty. Talonmiehenä oli Kalle Nurmi. Kallen ensimmäinen työ aamulla oli putsata pilkepytty, syyttää pilkkeet palamaan, sillä auton täytyi olla lähtökunnossa koko päivän. Pilkkeet olivat paperisäkeissä. Kun säkki tyhjentyi, se pantiin talteen.

Johtajan tontti oli iso, siinä oli perunoita ja juurikkaita kasvamassa. Sinä syksynä oli sateista. Rouva ehdotti, että laitetaan perunat tyhjiin pilkesäkkeihin, viedään ne autotalliin ja jätetään säkin suu auki, perunat kuivuisivat paremmin autotallissa kuin kellarissa.

Kalle oli koko päivän tehtaalla hommissa eikä ollut käynyt kertaakaan autotallilla. Illalla tuotiin sana, että johtaja lähtee Helsinkiin, auto täytyy saada pian lähtökuntoon. Kalle juoksi tallille, kaappasi säkin oven pielestä ja ryhtyi kaatamaan. Se olikin perunasäkki. Jonkun verran perunoita ehti mennä pilkepyttyyn. Pohjakansi auki ja koukkuraudalla Kalle nyyppi perunoita pois pilkepytyistä. Silloin johtaja tuli hienosti pukeutuneena, porsaili päässä. Kun hän näki Kallen puuhat, hän kiroi ensin saksaksi, mutta kun sanat loppuivat, hän jatkoi kiroamista suomeksi — meillä on laaja skaala, olemme omavaraisia siinä suhteessa. Lopuksi hän heitti hattunsa maahan ja alkoi hyppiä sen päällä. Lähti sisälle. Pienen ajan kuluttua tuli takaisin Kallen luo, ojensi sikaarin ja sanoi: »Ota tämä.» Niin lähti matkaan, niinkuin mitään ei olisi tapahtunut. (Oskari Nieminen kilp. 1990, kertonut Kalle Nurmi)

SMK:n Järvenpään myllyn johtaja Simo Kokko oli leikkisä mies. Väitettiin, että myllyn puolikarkea vehnäjauhoalatu olisi saanut Kokon rouvan mukaan nimen Martta. Myös ylimylläri Frans Kuuselan vai-

mon nimi oli Marita. Kerran olivat Kokko ja Kuusela iltaa istumassa varastonhoitaja Einari Saarentaustan luona. Tuli sitten kotiinlähdon aika. Kokko sanoi Kuuselalle: »Eiköhän lähdetä kotiin katsomaan niitä omia puolikarkkeja.» (Oskari Nieminen kilp. 1977, kertonut Eino Saarentaus)

Kenkätehdas Eskon alkuajoina oli vuokra-asuntojen kysyntä suuri muuttolikkeen takia. Johtaja Kalle Mäntylä rakennutti »lautamökkejä» vuokra-asunnoiksi ja sitten valitelti, että taloista oli pajon huolta. Kun siitä huvittuneena kerroitiin, puuskahti kirvesmies August Tammiston vaimo Alma, alkuaan somerolaisia: »Pirruttaks hän kerää semmosii talloi niskaasas!» (Kaisa Laine kilp. 1977)

Kalle Huhta ja A.Salmi olivat Keravalla puuseppiä ja kapinan aikana punakaartissa. He joutuivat vangiksi, vietiin Hennelaan. Sieltä he lähtivät eräänä yönä (ennen luetteloon joutumistaan) pakenemaan metsään. Kulkivat. Nalkä oli kova. Erästä mökistä Huhta sai ostetuksi leivän. Salmi odotti kuusen alla, siellä Huhta jakoi leivän, purosta vettä palan painikkeeksi.

V. 1926 Salmi perusti huonekalutehtaan Järvenpään entiseen meijerirakennukseen (myöh. Tuppurin rautakauppa). Huhta oli pääluottamusmies, kun 1930-luvulla lakkoihtiin. Palkkasopimus oli enää pienestä kiinni. Silloin Huhta sanoi: »Muistatko, kun jaoin leivän sinun kanssasi kuusen juurella. Jos en sitä olisi tehnyt, ei sinäkään nyt tässä hilkkua pihistäisi.» Sopimus syntyi. (Paavo Koivuniemi 4.3.1979)

Tunnettuja järvenpääläisiä

Seutulan Aueria pidettiin yleensä säästäväisenä. Sodan jälkeen hän lähetti palkollisensa Koivukankaan radioliikkeeseen korjattamaan radiota. Koivukankaan mielestä tuo amerikkalainen laite oli jo niin vanhentunut ja huono, ettei sitä olisi kannattanut enää korjata, vaan olisi ostettava uusi. Renki ei uskonut, että Auer ostaisi uuden. Soitettiin. Renki oli oikeassa: kyllä Auer haluaisi sen vielä pitää, siinä on niin hyvä äänikin ja sillä on hänelle tunnearvoa. (Veijo Kokkonen ja Erkki Koivukangas)

Väinö Myllyrinne, pituus 248 cm, oli huvilakaupoissa Satukalliosta. Välistäjänä toimi kauppias Kalle Laakso. Väinö soitti: »Tulen tekemään kaupat, jos mahdun hattu päässä seisomaan sisällä suorana.» Mentiin sitten mökkiä tarkastamaan, mutta ei Väinö mahtunut sisällä suorana seisomaan. Laakso ei lannistunut: »Olet varmaan vielä kasvuiässä, eihän sisällä hattu päässä olla.» Siihen Väinö: »Kun kerran olet noin helvetin hyvä valehtelemaan, niin ostan tämän mökin.» (Oskari Nieminen kilp. 1977, kertonut Hannes Tuominen)

Konstaapeli Aaro Noso kuului sota-aikana Liikkuvan poliisin miesvahuuteen. He tekivät ratsioita ympäri Helsinkiä. Tämä ratsia tehtiin Kosmos-ravintolaan Kalevankadulla. Mustamajaja oli peruutettu ulko-oven eteen, ja auton pariovet olivat auki, kun liikkuvia kolleja heitettiin autoon. Aaro ja suunnilleen samankokoisia kenkiä käyttävä kaveri olivat ulko-ovella vastaanottamassa, kun sisältä talutettiin asiakkaita kamarille vietäväksi.

Sota-aikana oli sellainen määräys, että henkilöllisyystodistus täytyi olla jokaisella aikuisella mukana. Poliisit ilmoittivat kohteliaasti, että henkilöllisyystodistukset esille, olkaa hyvät ja istukaa paikoillanne. Siellä oli myös runoilija Uno Kailas. Hän asui lähellä ravintolaa. Ei ollut päällystakkiakaan, vaikka oli kylmä syksyilma. Henkilöllisyystodistus oli jäänyt kotiin, Kailas selitti. Poliisi vinkkasi: »Nyt mentiin autolle.» Ovelta poliisi sanoi Aarolle: »Tämä mies väittää olevansa runoilija Uno Kailas.» Aaro pani kätensä Unon olalle ja sanoi: »Kuulehan Uno, sen jälkeen kun Runeberg kuoli, ei Suomessa ole ollut yhtään runoilijaa.» (Oskari Nieminen kilp. 1990, kertonut Erik Hellgren)

Maija Pohjanpalo oli mukava opettaja. Mutta-joskus kun hän kiu-kustui johonkin villiin pojannaskaliin, hän otti pojan korvannippukasta pikkuisen kiinni ja puristi oikein kovaa ja sanoi: »Sinä viheliäinen.» (Tyne Aro kilp. 1990)

Kerran Leino ja Jokivuori olivat matkalla Keravalle tohtori Lindenin luo. Leino pyysi spriireseptiä pahaan kipuunsa. Lindin kirjoitti sen ja ojensi heille veitikka suupestä. Päätettiin, että Jokivuori hakisi lääkkeen apteekista. Luovutettuaan reseptin proviisorille hän huomasi tämänkin hymyilevän. Hänen kysymyksiensä, voisiko saman tien saada vähän konjakkia, sanoi proviisori, että kyllä reseptissä on tilaa ja laajuutta, ja näytti sen Jokivuorelle. Siinä nimittäin luki: »Antakaa tälle hullulle, mitä ikinä hän haluaa.» (Apu-lehdessä 1930-luvulla)

Kertoja asui v. 1935 Kokkosen huvilan (nyk. Kartanontie 23)yläkerassa, omistaja alakerrassa. Kauko Kokkonen oli silloin kai VII luokalla (v. 1934) Yhteiskoulussa. Hän oli sellainen temperamenttinen taiteilijan alku. Hän lauloi koko jouluyön »Piiri pieni pyöri». Ei siinä pyörimisessä mitään, mutta se kengän koputus kuului tuonne yläker-taan, niin ettei nukkuttua saanut. Näytelijähän Kaukosta siten tuli. (Paavo Koivuniemi 19.2.1981)

Joonas Kokkosen säveltäessä neljättä sinfoniaa tytär kysyi: »Milloin sinä pääset siihen andante-osaan?» Hän tiesi, ettei silloin ole sel-laista kiirettä kuin nopeassa osassa. (Joonas Kokkonen 14.2.1985)

Opettaja Hilja Raevuoren muotokuvan paljastustilaisuudessa Järvenpään Yhteiskoulussa Pentti Häkkinen VII luokalta soitti Beethovenin Pateettisen sonaatin I osan. Akateemikko Joonas Kokkonen tuu-masi: »Kyllähän mekin kouluaikana soitimme, mutta emme noin hyvin.» Professori Kalevi Koski (kouluaikana hyvä pianisti): »Eikä vieläkään.» (Toim. 20.10.1963)

Lahden Kallelle määrättiin uudet lääkkeet, kun hän meni terveys-keskukseen tohtori Juha Kurton vastaanotolle. Tavonomainen kysymys: »Mikä teitä vaivaa?» Kalle alkoi selitellä vaivojaan. Pahimpana oli tämä, kun ei voinut soittaa edes hanuria, kun oikea käsi on kipeä ja vapisee. Tohtori teki pikaisen diagnoosin ja suositteli instrumentin vaihtoa: »Siirtykääp vibran soittoon.» (Oskari Nieminen kilp. 1990)

Vaaleissa Lasse Poutiainen oli avustajana. Tuleepa tattarimummo äänestämään ja pyytää Poutiaista avukseen. Mennään koppiin ja P. kysyy, ketä pitäisi äänestää. Mummo: »Sanottiin, että kyllä Poutiainen tietää.» (Lasse Poutiainen 27.9.1977)

Taidemaalari Pauli Pyykölä ja hänen Evansansa, musiikinopettaja, ihastelivat esikoistaan, joka kelli hoitopöydällä alastomana. Paulin isä oli kutsuttu katsomaan. Hän tuijotti mieteliäänä ja kysyi: »Onko se tyttö vai poika?» Pauli ihmettelemään: »Onko sulla näkö mennyt noin huonoksi?» Isä: »Ei mutta muisti.» (Pauli Pyykölä 30.1.1990)

Tämän kirjasen toimittaja oli valittu Järvenpään Yhteiskoulun äidinkielen opettajaksi. Olin poikamies ja asetuin vuoden 1938 tammi-kuussa asumaan Panksunaatiin, nykyisessä seurakunnan kansliarakennuksessa sijainneeseen täysihoitolaan. Maaliskuun 22. päivä hapuili jo iltatunteja, kun minut haettiin puhelimeen. Rehtori Vihtori Raevuorihan siellä uteli: »Tiedätkö sinä, mikä päivä tänään on?» Vähän hämil-läni ehdotin kevätpäivän tasausta. »Se oli eilen», rehtori valisti, »mutta tänään on Vihtorin päivä, ja silloin kaikki opettajat ovat minun luonani. Pidä kiirettä!» Vähitellen opin silloisen Järvenpään kyläkierron.

Oli sellainen kylien yhteinen kiertopalkinto, Sandberg-niminen vanhapoika, nykykielellä sanottuna työtä vieroksuva mies.

Eräänä aamuna Ainolan pihalta alkoi kuulua sellaista soiton kur-nutusta. Aino vilkaisi pihalle. Siellä Sandberg viriteli yksirivistä haita-riaan soitokuntoon. Silloin Aino kiireesti pihalle estämään soittami-sen. Sandberg lopetti heti soiton, kun näki Ainon, nosti hattureuh-kaansa ja ryhtyi selostamaan suunnitelmaansa Ainolle: »Olen harjoitel-lut ahkerasti, ja nyt alkaa jo oikein hyvin soitua sävelet, kuten kuulitte. Tää on Porin Jussin haitari minulla lainassa. Jussilla on 5-rivinen haitari, ei se sitä minulle lainannut, sanoi »hanki itse haitari!» varoitteli: »Älä yksirivistä vähempää hanki!» Kyllä se niin taitaa olla.»

Aino esitti soitokiellon syyksi sen, että talossa on vieraita, he ovat valvoneet myöhään ja nukkuvat kaikki vielä. Haki keittiöstä 20 mark-

kaa, antoi Sandbergille ja huomautti: »Jos sopisi huomenna tulla rouvan puheille, olisi puutarhassa mullan käärrästä.» S. kiitteli työtärjouksesta ja pahoitteli kovasti, ettei voi ottaa sitä tällä kertaa vastaan, kun on päässyt näin hyvään tämminkiin. Sormet tulisi jäykiksi ja haitarin pelaaminen ei sujuisi näin hyvin. Niin S. lähti.

Kului yli puoli vuotta, kun S. poikkesi Ainolaan. Silloin oli mullat jo käärrätty. (Oskari Nieminen kilp. 1990, kertonut Aino Kari)

Kansallis-Osake-Pankin Järvenpään konttorin johtaja Pekka Siimestö oli keskikohdaltaan todella mittava. Sodan aikana pikku tyttärensä oli kyselty, milloin hän saa lapsen.

Siimestö oli Järvenpään Yhteiskoulun johtokunnan puheenjohtaja ja taloudenhoitaja. Palkka maksettiin suoraan pankkiin. Kun v. 1938 menin ensimmäistä palkkaani hakemaan, alkoi kuulustelu, mihin rahaa tarvitsin. Selitys ei tainnut olla kyllin vakuuttava, koska lähtäisiksi tuli vielä ohje, että pankissa raha parhaiten säilyy ja kasvaa vielä korkoa.

Puhelin soi. Pikku tyttärensä Marju meni vastaamaan, kuunteli ja sanoi: »Kyllä, menen heti.» Meni naapurimme Vauriolle ja kuulemma toimitti asian: »Natsius ja Huvud tulevat teille tänään.» (Eva Vaurio-Nieminen)

Kun vakuutustarkastaja Arvo Berglind täytti sodan aikana 50 vuotta, pankinjohtaja Pekka Siimestö aloitti onnitelupuheensa: »Päivän mies! En sano päivän sankari, sillä toisenlaisille miehille kuuluu nyt nimitys 'sankari'.» (Liisa Tarus 28.3.1981)

Ihotautien lääkärillä Uromalla oli tapana sanoa, jos potilas ilmoitti olevansa Järvenpäästä: »Jaaha. Träskändasta, sieltä ne kaikki rupinaamat tulee.» (Kaija Mäkelä 7.1.1981)

Sanotaan, että sika söi eväät. Matti oli kertonut, että häneltä ainakin söi, kun hän kävi papin pitämää kesäkoulua. Kun pappi oli lähdössä, Kemilän emäntä kutsui: »Nyt kaikki lapset kahville! Tule sinäkin Matti, älä niin kiireesti mene kotia!» Matti heitti repun maahan, ja kun tuli takaisin, niin sika oli vienyt repun ja syönyt kirjat ja kynät ja paperit. Poru tuli pojalle. (Helvi Uusitalo, 19.10.1981)

Tri Vilho Laine-Ylijoki kertoi, että hänen kävellessään Helsingissä vastaan tuli vanha koulukaveri ja sanoi: »Hei Vilho!»

— Mistä sinä minut tunsit?

— En minä olisi sinua tuntenut, vaan kun sinulla oli sama päällystakki kuin koulupoikana. (Yrjö Ruuskanen 5.3.1981)

Kunnan toimissa

Sosiaalilautakunnan piirimiehenä oli Tuusulan aikoina Kaitarannan isäntä Vilhelm Juhola. Sosiaalilautakunnan vakinaisia asiakkaita oli Riepponen Haarajoelta. Kerran tämä pyysi rautatievaunua — niitä käytettiin tilapäisasuntoina. Juhola: »Tota noin perkele, jos se saa rautatievaunun, tota noin, se seuraavaksi pyytää veturia.» (Kaarle Salmivuori 14.7.1977)

Appeni johtaja Jussi Purola tuli vanhempana huonokuloiseksi. Kun hän eläkepäivinänsä toimi vuokralautakunnan sihteerinä, esitettiin perheen keskuudessa, että hänen pitäisi hankkia kuulolaite, jotta kuulisi mitä asiakkaat vuokralautakunnassa sanovat. »Ei siellä kaikkea tarvitse kuullakaan», oli vastaus. (Veijo Kokkonen kilp. 1977)

Kun kertoja oli v. 1945 ensimmäisen kerran valittu Tuusulan kunnanvaltuustoon, hän tiedusteli tunnetulta järvenpääläiseltä kunnallismieheeltä, kauppias Vihtori Lehtoselta, miten osaisi toimia valtuustossa. Vastaus oli kokousmiehen pätevä ohje kaikkiin tilanteisiin: »Älä koskaan pyydä ensimmäisenä puheenvuoroa. Kuuntele ensin, mitä toiset sanovat. Jos sinulla sitten on vielä jotain uutta sanottavaa, niin pyydä sitten puheenvuoro. Silloin sinua kuunnellaan.» (Veijo Kokkonen kilp. 1977)

Kun olimme muutaman vuoden toimineet yhdessä kunnallisvaltuustossa, oli mielestäni vanha kunnallismies, talousneuvos Vihtori Lehtonen liian hidas ratkaisuja tehdessään. Kiirehdin häntä joskus, mutta sain vastaukseksi: »Eihän hätäillä, ei tässä jäniksen selässä istuta.» (Veijo Kokkonen kilp. 1977)

Pitkäaikaisella kunnallismiehellä Frans Kuuselalla oli usein tapana luottamusmiehehdokkaita harkittaessa muistella erään hämäläisen kunnanvaltuuston kokousta. Jonkin toimikunnan jäseniä valittaessa käytti eräs valtuutettu puheenvuoron: »Ehdotan itteäni ja Mäki-Peskaa», ja Mäki-Peska kannatti. (Veijo Kokkonen kilp. 1977)

Pitkäaikaisella kunnallismiehellä Kalle Valtavuorella oli tapana kertoa kunnallismiesten illanistujaisissa juttua pässistä ja sudesta. Pässä oli joella juomassa ja sanoi: »Olisipa tässä nyt susi, niin puskin, että tuntuisi.» Susi seiso takana ja kysyi: »Mitä se mies juttelee?» Pässä käänsi päätänsä, huomasi suden ja vastasi: »Sitä tulee juodessa puhuttua kaikenlaista.» (Veijo Kokkonen kilp. 1977)

Kansliapäällikkö Pentti Honkanen on Järvenpään vanhin virkamies, sillä hän tuli toimeensa ennen Järvenpäästä, ts. järjestelytoimikunnan sihteeriksi v. 1950 valmistelemaan Järvenpään erottamista Tuusulasta. Mannilantien varrelta Sylvi Nokkosen huvilasta vuokrattiin huone ja keittiö asunnoksi sekä kolme huonetta toimistotiloiksi. Kesällä tuli Eino Kämäräinen (myöhemmin verosihteeriksi ja valtuuston monivuotinen puheenjohtaja) avuksi. Rahaa oli vähän, Tuusula myönsi hiukan ennakkoon, että saatiin ostetuksi pari kirjoituskonetta, harja, rikkalapio jne. tulevan kauppalan irtaimistoksi.

Kahdestaan tehtiin kaikki työt, niin sihteerin kuin siivoojankin. Kylmien tullessa heitettiin kruunaa ja klaavaa, kumpi menee ulkoa hakemaan puut, toiselle jää lattian lakaisu. Ruoka-ajan tullessa pistäydettiin meijerin kaupassa Kuprikan luona ostamassa piimäpurkki, leipää, voita ja makkaraa, jota paistettiin hiilloksella. (Pentti Honkanen)

Kun Järvenpäästä tuli kauppalalla v. 1951, piti olla sellainenkin laitos kuin maidontarkastamo. Naapuritalosta saatiin vuokratuksi huoneisto, mutta se piti kunnostaa. Nurmen Matti hoiti kaikki rakennuspuolen hommat. Honkanen aikoi soittaa hänelle neuvotelakseen korjauksista, mutta huomasi ulos silmätessään, että naapuritalon ikkunasta lentelivät jo tiilet. (Pentti Honkanen)

Mannilantien varrelle rakennetun kauppalatalon edusta oli huonossa kunnossa. Rakennusmestari Nikkilä huomautti, että pitäisi tilata siihen sepeliä. Tuli nyrkinkokoisia lohkeareita. Nikkilä varoitti, että kauppalatalossa asioivat voivat katkaista jalkansa, pitäisi hankkia pienempää tavaraa. Siihen kauppalanjohtaja Pyykkö sanoi, ettei voinut, hän asui itse talossa, ja jos edusta korjattaisiin, väitettäisiin, että kyllä ne herrat omat nurkkansa siivoavat. (Urho Nikkilä 15.2.1981)

Jampassa oli Leppäsen kioski parkeeraustontilla. Asiasta keskusteltiin kaupunginhallituksessa.

— Kun siinä vielä seisoo kauhean rämä pakettiauto, moitittiin lisää.
— Mitä te sitä moititte, sehän on ainoa, joka on oikeassa paikassa, puolusteli Virtasen Pentti. (Kaarle Salmivuori 9.4.1991)

Kaupunginjohtaja Kaarle Salmivuorelta kysyttiin kerran, mistä syystä Järvenpää ja Kerava kinastelevat.

— Sellainenhan on lasten tapa aina ollut, Salmivuori vastasi.

— Mutta miksi Järvenpää ja Kerava sättivät vain toisiaan, ja Tuusula saa olla rauhassa, kysyjä jatkoi.

— No, eiväthän lapset äitiään kiusaa, varsinkaan kun se nukkuu. (Viikkoutiset 8.12.1989)

Elämän kirjavuutta

Maallista

Järvenpää oli hyvin savinen paikka 1930-luvulla. Osuusliike Väinö-län myymälään vietiin suurta kalkkilastia kuorma-autolla. Pyörän urat olivat pihamaalla syvät, ja auto juuttui saveen. Siinä puurrettiin pitkään, mutta auto ei vain ottanut lähtekseen savisesta urastaan. Lopulta autonkuljettaja Väinö Lilja työnsi lakin takaraivoilleen, kädet puuskaan ja huokaisi: »Voi Herra, ota meiltä pois tämä kalkki, me murataan paljaalla sannalla.» (Kaisa Laineelle kertonut myyjätär Salli Murto, kilp. 1977)

Järvenpään talot liikkuvat perustuksiltaan, kun ne oli rakennettu savimaalle. Muuan vierailija sanoi kerran ruokalan pitäjänä tunnetulle Väisäselle, kun ei saanut ovea kiinni: »Sun talos liikkuu.» Siihen Väisänen: »Pysyypähän sentään tontilla.» (Kaisa Laine kuullut Viijo Väisäseltä, kilp. 1977)

Kun Kalle Valasma tuli ensimmäiseen tilintarkastukseen, Mannilantie oli huonossa kunnossa, savi pursuili. Sinne saveen sitten juuttuivatkin hänen kalossinsa, ja siellä nykyisen asvaltikuoren alla niiden pitäisi vieläkin olla. (Pentti Honkanen)

Aseman mäki oli iljanteisella kelillä vaikea noustava. Kauppias Heikki Kokkosella oli siltä varalta hiekkapussi taskussa, asemapäällikkö Kaarlo Vauriolla rautanaula kalossin pohjan läpi lyötynä. (Veijo Kokkonen 13.3.1978)

Tuomari Tulikouralla oli huvila Harjulan mäenreunassa, ja mäen toisella puolella asui Aaretti Lehtinen perheineen. Tuomarilla oli tapana käydä Lehtisen kanssa juttelemassa. Kerran hän kysyi Lehtiseltä: »Kuinka teillä juurikasvit ja perunat kasvaa niin hyvin?» Siihen Lehtinen: »Se on tuo kallio kun kusettaa niitä.» (Oskari Nieminen kilp. 1977, kertonut Ida Vilja)

Sota-aikana, jolloin oli muutenkin vähän ravintoa, parina kesänä satoi niin, että melkein kaikki istutukset mätäni peltoon. Nuuhooja Vihtori Niemi, joka oli rauhallinen mies eikä käyttänyt voimasanoja, katseli vetistä perunamaatansa ja tuumaili: »Kyllä se on merkittistä, ensin se kasuttaa ja sitten se märättää.» (Kaisa Laine kilp. 1977)

Järvenpään hautausmaan aluetta laitettiin kuntoon v. 1956. Siellä oli useita miehiä töissä, muun muassa Antti Pylväinen. Hän arvosteli: »Osa tätä aluetta on epäterveellistä, sillä vesi menee korviin.» (Oskari Nieminen kilp. 1977, kertonut Sulo Uhlenius)

Työntekoa

»Mikäs kiuru ny olis, ku ei kuukan viäl nouse«, sano Seipistön muari, ku isäntä iltalapsylle patisteli. (Kalle Valtavuori kilp. 1977)

— Pooltois moti peivä, vastasi Jampan pappa, kun kysyttiin, paljonko hän hakkaa halkoja metsässä, hänellä kun oli ikää jo lähes 80 vuotta. Ukko oli ruotsinkielinen. Jampan mökki oli lähellä Purolan pysäkkiä. Postiosoitteeksi otettiin Jamma, sillä Purola oli käytössä Pyhtäällä. (Ossi Nyberg kilp. 1977)

T.Samaletdin rakennutti hirsitalon Koulukuja 8:aan. Kirvesmiehet Leo Simanen ja Jussi Virta urakoivat talon. Hirret eivät olleet kuivia, ja tilkkeenä oli tavallinen tervatilke. Niin Simanen hyvänä ammattimiehenä valistamaan rakennuttajaa: »Ei tule oikeen hyvä talo, kun on tavallinen tilke ja hirret tuoreita.» Samaletdin: »Mite tehdä, kun tilkut on kaksi iso baali, menekö ne hukka nyt?» Simanen lohdutteli: »Ei sentään, ne voitaisiin tesinvisioita.» Samaletdin: »Mike sopiva aine ja

kuikka paljo mine homma?» Simanen: »Tenu sopisi hyvin ja aluksi 10 litraa, mutta se kirkas olisi parempaa, kun hirret on näin valkoiset. Sinipiika värjäisi hirret kirjaviksi». Samaletdin hommasi 10 litraa kirkasta ja oli hyvillään kun ammattimies valisti rakennusasioissa. Hyvillään olivat myös urakoitsijat, kun liittelivät tilkkeitä. Mutta kahteen viikkoon ei noussut yhtään hirsivarvia. (Oskari Nieminen kilp. 1977, kertonut Teppo Aalto)

Väisänen oli pannut poikansa kattoo tervaamaan. Työ tuli nopeasti tehdyksi. Muuan katselija sanoi: »Se on ahkera tuo teidän poikanne.» Väisänen oli toista mieltä: »Ei se ole kuin laiska, se teki työn pian, että pääsee taas laiskottelemaan.» (Kaisa Laine kuullut veljeltään Emil Laineelta, kilp. 1977)

Silloin kun pesujauheet tekivät tuloaan markkinoille, Seurojentalossa oli mainostilaisuus, jossa esiteltiin Valo-nimistä pesupulveria. Joku kuulijakunnastakin ehätti vakuuttamaan: »Kyllä se hyvää on, ja jos muuten ei lähde, niin panee vähän mäntysuopaa joukkoon.»

Järvenpään kirkkoa rakennettaessa kirkkoherra Veikko Vallas tarkasteli suurta kannatuspalkkia ja kysyi töitä valvovalta rakennusmestarilta Erkki Koivuniemeltä, uskoiko tämä palkin kestävän. Siihen Koivuniemi: »Kuulkaas kirkkoherra, ei tässä usko auta, täytyy tietää.» (Lasse Poutiainen 27.9.1977)

Oli harjoiteltavana Rautavaaran sävellys. Paavo Berglund ilmoitti: »Soitamme kahdella tavalla.» Kuiskaten orkesterille: »Soittakaa suunnitellen nuottien mukaan!» Toisella kerralla kuiskaus: »Soittakaa mitä haluatte!» Lopuksi P.B. kysyi Rautavaaralta: »Kumpi tapa parempi?» Rautavaara: »Se toinen.» (Ylermi Kuula, 16.3.1984)

Postipankin Järvenpään konttorin henkilöstöpäällikkö Merja Katajavuori esittelytilaisuudessa 11.1.1990: »Me hoidamme asiakkaat alusta loppuun, syntymästä konkurssiin.»

Asemalla

Järvenpään ensimmäinen vakinainen asemapäällikkö Adolf Aminoff oli voimamies. Kellokosken tehtaan takkiraudan ajaja väitti, ettei asemapäällikkö jaksa nostaa hänen rekeään. Lyötiin veto, ajuri lupasi hevosesensa rekineen. Reki nousi, mutta hajosi maahan jymähtäessään. »Pitäkää hevosenne, kunhan korjaatte reen!» tuumasi Aminoff. (Koulujen kauppala siv. 131)

Vuosisadan vaihteessa oli ja eli Vähänummen tilalla isäntä, joka Helsingin matkoillaan joskus innostui juhlimaan. Eräällä matkallaan isäntä myöhästyi junasta. Siihen aikaan niitä ei kulkenut usein. Isäntä oli sillä tuulella, että halusi olla vähän komeata. Olihan hän mielestään ison talon isäntä. Niinpä hän tilasi ylimääräisen junan Helsingistä Järvenpäähen.

Järvenpään asemalle ilmoitettiin lennättimellä ilman enempää selityksiä, että »määräinen juna on tulossa. Siitä sai asemapäällikkökin tiedon ja arveli ties kuinka korkeita vieraita olevan tulossa. Niinpä hän paraatiasuisena ja asemamiehet kunniarivistössä valmistautui ottamaan vieraat vastaan. Junan saavuttua siitä astuikin hieman epävarmoin askelin tuttu maalaisisäntä, jolloin asemapäällikkö tokaisi: »Oho, Vähänummiko se vaan olikin.» (Torsti Vainio kilp. 1977)

»Hyvä kyyti mut lyhkenen matka», sano ratatyömiehes Laakso, ku tresinaan mukana Aaloppiin putos. (Kalle Valtavuori kilp. 1977)

Järvenpään asemapäällikkö K. Vaurio ja esimies K. Malmi tarkastelivat ratapihalla, että kaikki oli kunnossa. Myllyn alueella he huomasiivat laiturilla kasan rautatievaunujen lyijyisinettejä. Ne piti kerätä makasiiniin ja edelleen lähettää sulatettavaksi. Vaurio kysyi Hugo Janssonilta: »Kuka on jättänyt nämä käytetyt sinetit tähän?» Jansson: »Kai ne livarilta jäi, äsken tässä kävi.» Vaurio: »Kuka sellainen livari on?» Malmi: »Näättes, se on se meidän Kahra.» Kahra oli asemamies. (Oskari Nieminen kilp. 1977, kertonut Otto Saviluoma)

Asemapäällikkö Kalle Waurio oli jämerä virkamies, mutta myös huumorintajuinen. Kerran hän oli lähettänyt junan, ja myöhästynyt matkustaja juoksi kello kädessä asemapäällikön luo ja tokaisi: »Mutta helvetissä, kellothan ovat vasta näin.» Siihen Waurio rauhallisesti: »Mutta täällä ajetaan maallisen ajan mukaan.» (Veijo Kokkonen kilp. 1977)

Isä (asemapäällikkö Vaurio) piti järjestystä asemalla. Odotushuoneessa ei saanut tupakoida, paitsi Sibelius sikariaan. Kerran vähän retkun näköinen mies istui odotussalissa pöydällä. Isä aikoi mennä sanomaan, että täällä istutaan penkillä. Asemamies ennätti tulla sanomaan, että se on Eino Leino. »No istukoon sitten», myöntyi isä. (Eva Vaurio-Nieminen 27.4.1986)

Asemalle tuli rouvashenkilö, pyysi lipun Helsinkiin ja sai tietysti. Juna tuli ja rouva meni siihen. Vähän ajan kuluttua tuli herra ja pyysi: »Saanko minä lipun Helsinkiin... taikka minä otan edestakaisen lipun... ei kun kyllä minä sittenkin otan vain menolipun.» Juna lähti jo. »Minun täytyy odottaa seuraavaa juna», ja meni johonkin odottamaan. Vähän ajan kuluttua Kellokosken sairaalasta soitettiin: »Onko-han meidän potilas tullut sinne?»

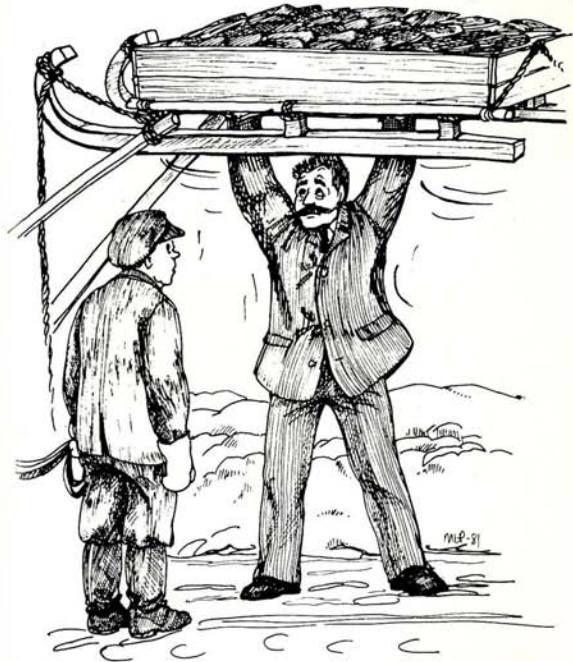
— Juu, semmonen pitkä herra joka ei tiennyt, koska hän menee ja meneekö edestakaisin.

— Ei, se oli meidän ylilääkäri Soininen. Se potilas on semmoinen rouvashenkilö.

— Juu, kyllä täällä semmonenkin oli, mutta se oli ihan täysjärkinen. (Eva Vaurio-Nieminen 27.4.1986)

Seurustelua

Blombergin mummu näki ikkunasta, että tulee vieraita, ja hätäili: »Herjest, tuolta tulee vieraita, ja minä olen dämmösenä ja duba dommosena.» (Liisa Väänänen 18.11.1980)

Nahkureilla Aalto ja Laine (veljeksiä) oli v. 1925 kotimankeli talousrakennuksessa. Siellä kävi heidän perhetuttaviaan mangeloidessa pyykejään. Rouva Katri Nystén oli pois lähdössä, kun rouva Laine huusi: »Älkää lähtekö vielä pois, saatte hyvät kahvit ja karvarin haisu!» (Oskari Nieminen kilp. 1977, kertonut Emmi Virtanen)

Heikin Hanne (Henriksson) asui Loutinmäessä ja oli tunnettu sukkausistaan. Herastuomari kovisteli Hannea vaimon lyömisestä, mutta Hanne torjui: »Minkäs sit ny herrantähnen löis, päähän ei uskalla eikä perseelle rasitte.» Toisella kertaa hän viisasteli: »Em miä lyä muijaa, miä pistän vaa.» (Kalle Valtavuori kilp. 1977)

Rouva Jura oli haastanut ratavartija Törmän käräjiin siitä, että tämän koira Kasse oli purrut hänen sylikoiraansa. Törmä puolustautui: »Enhän mä purru, Kassehan puri, menköhön Kakolaan kans.» (Kalle Valtavuori kilp. 1977)

Kaksi entistä naapuria tapasivat toisensa Järvenpäässä, toinen Tuomaalasta, toinen Vanhastakylästä. Kuulumiset kerrottu huomasi toinen: »No in iso mieskö sinun pojastas on tullu!» Siihen toinen: »Sitä olen itsekin ihmetelly, että niin vähästä aineesta tuommonen Aaretti tuli.» (Lempi Ahvenoja kilp. 1977)

Valtaväylällä, nykyisellä Sibeliuskadulla, kävelivät useasti lystikseen Vanha-Helini ja ruokalan pitaja Edvard Väisänen, molemmilla silloin muodissa ollut keppi. Kerran taas heidän tullessaan vastatusten Väisänen sanoi: »Meillä sitä molemmilla on keppi.» Vanha-Helini tuumasi: »Niin on, mutta minä pidän sitä tarpeen takia, sinä pidät sitä herramaisuuttas.» (Kaisa Laine kuullut Vanha-Heliniltä, kilp. 1977)

Kerran tuli Fanni Vesalle ja talossa asuvalle tatarirouvalle riita lastensa tekosista. Tatarirouva puolustautui sanomalla: »Minä olen muhamehtilainen, minä en valehtele.» Siihen Fanni Vesa: »Ole saatana vaikka kirgiisi, mutta valehtelet sinä kumminkin.» (Kaisa Laine kilp. 1977)

Kenkätehdas Eskossa oli sen alkuajoina suutari Tallgren (sittemmin Talke), joka oli erehdyttävästi mustalaisen näköinen. Niinpä mustalaiset silloin tällöin kyselivät asian laitaa. Kerran taas Väisäsen ruokalassa muuan mustalaismies tuli Tallgrenin pöytään ja kysäisi: »Ookko rommaani?» Tallgren takaisin: »Enkä oo kun novelli.» (Kaisa Laine kilp. 1977)

Seurakuntaopistossa eräässä tilaisuudessa oli kaksi piispaa, Gulin ja Nikolainen. Heidän ruokaillessaan ilmestyi kärpäsiä ja kaksi sukelsi Gulinin maitolasiin.

Gulin: »Minun lasiini tuli kaksi kärpästä.»

Nikolainen: »Ja kun yksikin olisi riittänyt.» (Eino Nikkilä 15.1.1981)

Kosiskelua

Kalle Sjöstrand meni itäkytään v. 1924 erään tytön luokse Nummenkylään. Syksyllä oli pimeää, ovet lukossa. Kalle koputteli ja tyttö tuli kysymään: »Kuka siellä?» Kalle: »Täällä on Kalle Sjöstrand Järvenpäästä, Kalle on hieno mies, uudet skuurit ja sadetakki.» (Oskari Nieminen kilp. 1977, kertonut Lauri Toikkanen)

Järvenpään koulutilan huoneissa (ent. Yrjölä) asui v. 1926 lapikas-suutari Matti Suoja, joka oli mennyt avioon yli 40-vuotiaana. Kun Laineen Svante kyseli Matilta, kuinka tämä ikämiehenä avioon meni, Matti selitti: »Vanhana poikana mitäs helppoa ollu, kun kolmet sukset talvessa hiihti poikki riiuureissuilla. Ajattelin, että pääsee vähemmällä talvisin, jää hiihto pois, kun ottaa vaimon itselleen.» (Oskari Nieminen kilp. 1977)

Koulutilan maille rakennettiin v. 1927 maamieskoulua ja karjanhoitokoulua. Työmaaruokalan pitäjänä oli Mimmi-niminen ikäihminen. Kun töihin tuli Eino Pirkkala, syytyi romansi. Eino kaverit kyselemään: »Kuinkas sinä nyt, kun noin ikäihminen, paljon sinua vanhempi tää sinun Mimmisi. Oletko ihan tosissasi?» Siihen Eino: »Niin kauan rakkautta riittää, kun Mimmillä pullaa piisaa.» Se romansi päättyi onnellisesti. (Oskari Nieminen kilp. 1977, kertonut Sulo Virtanen)

mään. Juoksun päätyttyä todettiin, että Antosen aika on tasan yhdeksän sekuntia. Kun herra Bast totesi, että aika herätti läsnäolevien keskuudessa hymyilyä, sanoi hän loukkaantuneena: »Saatana perkuli, kyllä minu kello tietä.» (Kalervo Lehtonen, Järvenpään Sanomat n:o 1 1977)

Pojilla oli urheiluseura Veto, jonka puheenjohtajana oli Joonas Kokkonen. Kesät talvet kilpailtiin keskenään ja laskettiin pisteitä. Ollisikohan ollut talvella 1934-35, kun tehtiin rautatien penkereeseen hypyrimäki. Juuri kun oli saatu hyppyri kuntoon ja piti siinä iltahämärissä aloittaa kilpailu, Joonas huutaa: »Viiden juna tulee, mun täytyy lähteä viulutunnille!» Orma, hänen sekunsa, katsoi pitkään ja tokaisi halveksivasti: »Kyllä siinä kans on... Nyt kun kilpailu alkaa, mies lähtee viulutunnille.» (Paavo Koivuniemi 19.2.1981)

Matti Uusitalo, »Uusitalon Vaari», oli leikkisä mies. Hyvänä hiihtäjänä hän osallistui kilpailuihin. Kerran juuri ennen starttia hän kajahtti: »Joka ei latua tunne, seuratkoon minua.» (Eevi Allisto kilp. 1977)

Sodan varjossa

Routavuosien aikana saivat taiteilijat olla varuillaan, varsinkin kun heidän luonaan saattoi majailla Venäjän vallankumouksellisia. Järvenpään puhelinkeskuksen hoitaja neiti Holm on kertonut:

— Silloinhan Tuusulan tultiin etupäässä Järvenpään aseman kautta, vähemmän Keravan tietä. Oli sovittu, että kun santarmeja ilmestyy, niin minä kohta soitan kaikille perheille, joita ne mahdollisesti saattavat tarkoittaa. Oli päätetty, että kun vaara uhkaa, niin ilmoitan vain: »Porsaat on irti. Ne tulevat sinnepäin. Ottakaa kiinni.» Sitten kun santarmit olivat menneet, minä soitin: »Porsaat saatiin jo kiinni.» (Eino Palola: Runoja, värejä, säveleitä siv. 84)

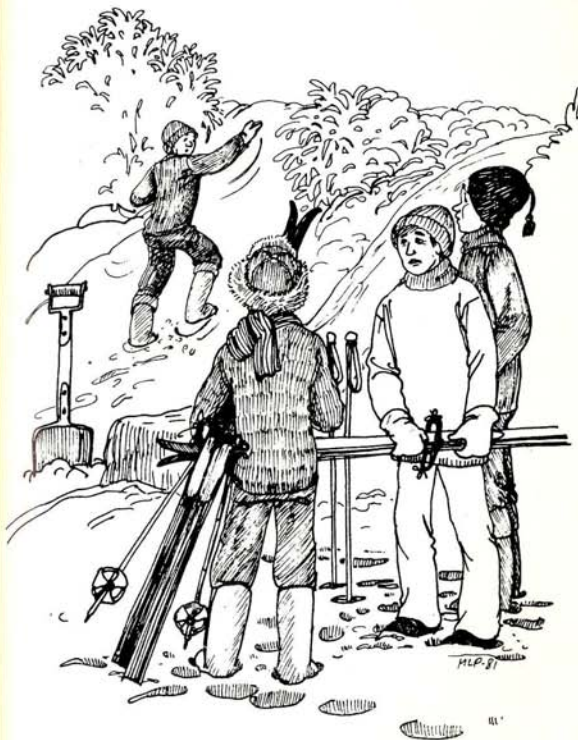
Vaikka Frans Kortmania vaivasi kova reumatismi, ei se estänyt itäkytään menoa. Kerran oli taas tilaukset sunnuntai-illaksi. Sairaus häittäsi, kun pyörällä piti lähteä eikä Frans päässyt omin voimin satulaan istumaan. Niin vaimo Hanna auttoi. Pihalta oli iso alamäki Laaksotielle, sitten ei ollut enää esteitä. Tuonempana Kortman kertoi Kuuselan Fransille siitä lähdöstä: »Ei Hanna olisi varmaan jelpinnyt minu pyörän päällä, jos olisi tienyt, missä mine olin matkassa.» (Oskari Nieminen kilp. 1977)

Urheilua

Niihin aikoihin, jolloin Järvenpään perustettiin Työväen Urheiluliiton alainen urheiluseura (Isku), ei eri liittojen urheilijoilla ollut yhteisiä kilpailutilaisuuksia. Halua yhteisiin kilpailuihin ilmeisesti kuitenkin oli ja tätä halua voitiin noudattaa palokunnan urheilutoiminnan puitteissa. Hiihtokilpailut olivat palokunnan urheiluohjelmassa olleet jatkuvasti, mutta kesäurheilussa saatiin keinoetokisesti syntymään seuraottelu palokunnan Kesäjuhlien yhteydessä järjestämällä palokunnan osastojen välinen viestijuoksu (matkana oli 5 x Palon kentän ratakierros). Seuraottelun tuntu saatiin siten, että Iskuun kuuluvat kilpailijat luettiin kuuluvaksi toiseen ja Paloon kuuluvat toiseen osastoon. (Kalervo Lehtonen, Järvenpään Sanomat n:o 1 1977)

Kun urheiluseura (Palo) oli perustettu ja eri urheilulajeissa saatu opastusta, piti päästä kokeilemaan myös tuloskuntoa. Suorituspaikat eivät ehkä laatunsa puolesta kestä nykyajan kritiikkiä, mutta urheilijoiden into korvasi olosuhteiden aiheuttamat puutteellisuudet. Ensimmäinen pikajuoksukokeilu suoritettiin tämän kirjoittajan kuuleman mukaan aseman uudella hiekkalaturilla, johon sen ajan näkemyksen mukaan saatiin erinomainen 100 metrin juoksurata. Kylässä asui saksalaissyntyinen herra, jonka nimeksi on mainittu Bast ja joka omisti sekundaattorikellon. Tarvittavat välineet olivat siis käytettävissä ja tuloskuntoa 100 metrin juoksussa voitiin kokeilla.

Ensimmäisenä kilpailijana on mainittu Palon alkuajojen tunnettu urheilija Jalmari Antonen. Lähetys tapahtui kaikkien nykyistenkin sääntöjen edellyttämällä tavalla, kun herra Bast pani kellonsa käy-

Blombergin muori (Kalle Valtavuoren äiti) oli sodan aikana v. 1918 tulossa kaupasta. Loutin pelolla hän näki puimakoneen eli rosman. Muorille tuli kiire. Hän poikkesi naapurissaan Rotstenin torpassa ilmoittamassa: »Nyt ne tulee, mynningit on jo tännepäin!» (Liisa Väänänen 18.11.1980)

Muurari Teudor Aro oli nuorempana rautatien palveluksessa. Perhe oli v. 1918 sotaa paossa Rotstenin torpassa. Eräänä päivänä Aron 9-vuotias Impi-tyttönen juoksee tupaan ja huohottaa, että nyt on resiina ilmassa. Mennään ulos katsomaan: lentokone kaarteli Järvenpään yllä. (Mirja Salontaus 9.2.1981)

Kalle Valtavuori oli sodan aikana valtionrautateiden töissä sahaamassa metrin halkoja puolimetrisiksi veturihaloiksi pumppuhuoneen luona. Eräänä päivänä tuli hiihtäen mies nykyistä Myllytietä pitkin ja huusi: »Lahtarit tulee justin.» Alikäytävän (?) luona vartioiva mies teki hälytyksen asemalle ja sieltä työväentalolle. Sieltä tuli kaksi miestä, Nyykreeni ja Sareeni, pumppuhuoneen tykö.

Maantiellä Seutulän mäen kohteilla näkyi karavaanin alkupää. Ruvettiin ampumaan. Vastaa ei ammuttu, vaan sieltä tuli mies pikkui- nen valkoinen lippu kädessä. Nää puolustajat lakkasi ampumasta, ja se mies selvitti: »Älkää meitä ampuko, mehän ollaan punakaartilaisia, tulossa Ohkolan kautta tänne kylään.» Työväentalolla vartiomiehet kärräsivät ruokatarvaa Liikkasen mäkeen metsään piiloon, kunnes se tilanne selvisi. (Kalle Valtavuori 17.6.1984)

Sodan aikana jouduttiin joskus desantteja jahtaamaan, Kalle Huhta muitten mukana. Huhdalle oli annettu kuten muillekin vanha kivääri ja passipaikka. Niemelä kiersi tarkastamassa, että äijät pysyivät paikallaan, ja tenttasi: »Jos tuolta nyt tulisi vihollinen, niin osaisiko Huhta tehdä mitään tuolla kiväärillä?» Huhta: »Tuo on julkisin häväistys, mitä voidaan vanhalle punakaartilaiselle tehdä.» (Paavo Koivuniemi 19.2.1981)

Sodan aikana Järvenpäässä oli ensin Lapin pakolaisia, mutta heidät siirrettiin pois, ja tilalle tulivat kannakselaiset. Eräs järvenpäälinen (nimeä ei kertoja halunnut sanoa) sanoi silloin: »Hyvä kun niistä pas-koista päästiin, mutta taisi tulla samanlaisia tilalle.» (Emil Nikkanen 24.2.1981)

Rovasti Väinö Mutru ja herastuomari Emil Nikkanen tulivat ennen muita tutustumaan siirtopaikkakuntaansa Järvenpäähän. Kun he laskeutuivat alas aseman mäeltä, he kuuluivat Perhelästä tulevan rumpu- tuksen. Rovasti Mutru tuumi: »Niinhän täällä on kuin Terijoellakin.» (Emil Nikkanen 24.2.1981)

Laitisen perhe (Terijoelta) majoittui sodan aikana aluksi Seurojen- talon näyttämölle. Sieltä löytyi mm. piippaussakset. Kertoja kokeili niitä parhaillaan, kun sanomalehtiväkeä tuli haastattelemaan. Report-teri kysyi, toivatko he piippaussakset mukanaan evakkoon. Helmi Laitinen: »Ei, me saimme nämä Siirtöväen huollosta.» (Helmi Laitinen 28. 3.1982)

Sota-aikana oli pulaa ruokatavaroista. Ukko Vaurio oli auttanut neuvoillaan jotakuta isäntää ihan virkansa puolesta. Se tuli myöhem- min ja sanoi, että hän toi jotain asemapäällikölle kiitokseksi niistä neuvoista. Äiti kuunteli parin huoneen päässä sydän pamppailen, että mitähän se tuo meille. Isä virkamiehenä sanoi, ettei hän ota mitään vastaan, hän on tehnyt tämän virkansa puolesta. Ukko meni munineen pois. Äiti moitti: »Kuinka sä annoit pois ne kananmunat, eihän me ole saatu pitkään aikaan kananmunia.» Isä: »Kun niitä ei ollut kuin kaks.» (Eva Vaurio-Nieminen 27.4.1986)

Joskus sodan aikana oli pikku pojan ristimisessä turvaututtu Aarne Siiralaa. Kun vuosien kuluttua Siirala oli Amerikasta Suomessa käy- mässä, äiti huomautti pojalleen: »Tuo setä on sinut ristinyt.» Poika juoksi Siiralaa luo kertomaan, että tämä on hänet ristinyt. Siirala: »Kas vain, en ollut tunteakaan.» (Vantaan Katriinakodin esitelijä 10.5.1989)

Kielikysymys

Tuusulassa käytiin 1800-luvun jälkipuoliskolla kiivasta taistelua ruotsinkielisten ja suomenkielisten välillä. Suomenkielistä sivistyneis- töä edusti mm. arkkiaatri Otto Hjelt. Kerrotaan, että kappalainen Kro- gell oli erään kunnankokouksen jälkeen ollut niin kiihdyksissä, että sanoi: »Jos minä iäisydessä joudun samaan huoneeseen kuin Hjelt, pyydän Herraamme antamaan minulle toisen.» (Ester Hjelt-Cajanus: Vanhankylän kapteeni ja Anni-täti siv. 44)

Pitkäaikainen kunnallismies Eero Ruotsalainen oli niitä miehiä, jotka osaavat laskea leikkiä myös itsestään. Eeron tytär oli naimisissa Ruotsissa, ja Eero lähti eräänä päivänä siellä ostamaan kurkkuja lähi- kaupasta. Varmuuden vuoksi hän tutki ensin sanakirjaa. Kauppaan päästyään Eero kertoi pyytäneensä »halsia», mutta myyjä ei ymmärtä- nyt mitään. Eero oli jo pois lähdössä, kun hän näki kurkkuja ja osoitti niitä sormellaan. »Oo gurka», sanoi myyjä. Eero sanoi todenneensa, että selvällä savon murteella hän olisi selvinnyt paljon paremmin kuin kirjaviisaudella. (Veijo Kokkonen kilp. 1977)

Helsingissä oli ystävyyskaupunkipäivät. SKDL:n valtuustoedusta- jalla Muisto Kolalla oli huollettavanaan Järvenpään ystävyyskaupun- gin Volhovan edustaja. Oli sovittu lähdöstä klo 14, mutta jostain syystä bussi tuli jo klo 13. Muut olivat lähtövalmiina hotellin edustalla, mutta Kolan ystävä huoneessaan tietämättä muuttuneesta lähtöajasta. Kola tiedusteli, kuka osasi venäjää. Ei kukaan suomea ymmärtävistä. Silloin Kola tuumi, että oma apu paras apu. Jatkosodassa kaikille opetettiin venäjän kielen minikurssi: ruki verh (kätet ylös) ja idi sudaa (tule tänne). Kola astui hotellin puhelinkoppiin, valitsi ystävänsä huoneen numeron ja näistä oppimistaan lauseista sen sopivamman. Pian pääs- tiin matkaan. (Veijo Kokkonen kilp. 1977)

»Pirukos sen ny sekotti», sanoi Ruusteenin faari, kun tuuli hänen huomaamattaan Raamatun lehden käänsi. (Kalle Valtavuori kilp. 1977)

Sananparsia ja nimittelyjä

— Varo varpaas, sano Kurliini sutta.

Tämä sanonta kuuluu periytyvän 1800-luvulla sattuneesta tapauksesta. Kurliini oli mennyt järvelle (joelle) hevosella vettä hakemaan. Oli ilmestynyt susia. Kurliini oi päästänyt hevosen valjaista ja käskent menemään kotiin, itse kumonnut tiinun ja mennyt sen sisään. Sudet olivat tavoitelleet Kurliinia tiinun reunan ali, mutta tämä oli iskenyt kirveellä tassuista kynnet — kirves oli avannon tekoa varten. Vähitellen kaikki sudet olivat vuotaneet verta ja hyökänneet toistensa kimppuun. Niin Kurliini oli selvinnyt pälkähästä. (Sylvi Tononen kilp. 1977, kuulut lida Dalbergilta Haarajoella n. v. 1920)

»Luakkarajat selviks!» sano Kuuselan Franssu ku sikaarin syytti. (Kalle Valtavuori kilp. 1977)

»Valitusaika on ohi», sanoi Saajakari, kun kirskuvaa kiskopulttia auki kiersi. (Kalle Valtavuori kilp. 1977)

Sotien jälkeen Järvenpäässä toimi kiinteistönvälittäjänä Väisänen, joka ilmoitteli sanomalehdessä: »Älä välitä, kyllä Väisänen välittää.»

— Sekasin kun Simaskan pöksyt.

Simasella oli leipomo radan itäpuolella Pykälistöntiellä. Kerran kun Simaset olivat lähdössä jonnekin, rouvan oli vaikea kävellä. Simanen ryhtyi ottamaan selvää, missä vika, ja huomasi, että rouva Simanen oli onnistunut pujottamaan molemmat jalkansa samaan lahkeeseen. Silloin Simanen tokaisi: »Näähän on ihan sekasin.» (Kaisa Laine kilp. 1977)

Seutulän kartanon omistivat v. 1925 Notkola ja Kokkonen. Entistä Seipistön torppaa asusti Emil Ingman, hiljainen, harvapuheinen mies. Ingmanin mielestä nämä uudet omistajat antoivat liian paljon määryksiä verrattuna entiseen omistajaan. Suuttuessaan heihin Ingman tiuskahti: »Senkin Notkoset ja Kotkose!» (Oskari Nieminen kilp. 1977, kertonut Kalle Leino)

Järvenpäässä oli kirvesmiehinä Mannisen vejekset. He olivat aina vakavia, ei koskaan hymyä huuleissa. Heistä käytettiinkin yleisesti nimityksiä Suru ja Murhe. (Oskari Nieminen kilp. 1977, kertonut Erkki Uusitalo)

Vanhankylän kartanon eräällä alustalaisperheellä oli viisi poikaa. Joku kysyi poikien nimiä ja toinen vastasi: »Juu, kyllä muistan, ne ovat vanhimmasta nuorimpaan Isompi, Isommasta vähempi, Pörröpää, Irvana ja Poika.» (Eevi Ellisto kilp. 1977)

Nummenkylän metsäkulman nuoret riittelivät talojen nimiä: Etu-Reki, Taka-Reki, Yli-Sänky, Ali-Sänky, Yli-Pertti, Ali-Pertti, Etu-Horna, Taka-Horna, Pikku-Pertti ja Pekströmmi. (Ossi Nyberg kilp. 1977)

Tilta-nimisiä oli useita, joten tarvittiin lisänimiä: Pikku-Tilta, Rojo-Tilta, Pitkä-Tilta, Nätti-Tilta. (Ossi Nyberg kilp. 1977)

Sellainen on Järvenpää

(Sävel: Sellainen ol Viipuri)

Ennen aikaan näillä mailla
vielä oltiin paljon vailla
eikä kukaan kummempaa kaivannut kai:
Järvenpää vain kylä paha,
tiukalla oli leipä, raha,
kapaloissaan kehitys köllöttää sai.
Sitten tuli karjalaiset,
vauhtia sai olot maiset,
täällä vanhat vaihtuivatkin uuteen systeemiin

Jos vain kylä ollut joskus
kaupan, tehtaiden on keskus,
oppia voi täällä mitä vaan,
kulttuuria kun vaalitaan.
Kolmisointu ompe rannalla,
Pikku-Kalle torin varrella.
Sellainen on Järvenpää,
sellainen on Järvenpää,
monta tääl on ystävää.

Täältä Sibelius Janne
musiikin vei maailmalle,
tunnelmia Ainolan sävelihin loi.
Nyt on koossa miehet toiset,
soittopelit aikamoiset,
mutta myös ooppera Järvenpäässä soi.
Taidetta on monenlaista,
kuvaa, sanaa sointuvaista,
täällä voi harrastaa ihan mitä vain.

Urheilun on nasta juttu,
suunnistajajoukko tuttu.
Helppo ompe tulla tutuks,
Järvenpää kun tulee jutuks.
Vanhankylän niemi on upea,
järvi kuvankaunis maisema.
Sellainen on Järvenpää,
sellainen on Järvenpää,
kaikki täällä viehättää.

Olavi Järveläinen
Runo on palkittu Järvenpää-seuran järjestämässä runokilvassa.

Luettelo kaskuissa mainituista henkilöistä

Aho, Antti	siv. 19
Aho, Juhani	13, 23, 37-40
Aho, Venny (Soldan-Brofeldt)	56
Aksu	67
Aminoff, Adolf	88
Antonen, Jalmari	93
Anttonen, A.W.	60
Aro, Impi	96
Aro, Simo	11
Aro, Teudor	73, 96
Asikanius (Hjalmar)	22, 74
Aspegren (kotiopettajat)	49
Aspegren (ruustinna)	54
Auer, Ilmari	76
Bast	93
Bauer, Emil (tehtailija)	73, 74
Bauer, Emil (Bubi)	74
Bauer, Emilia	74
Bauer, Helmut (Hilu)	74
Berglund, Arvo	80
Berglund, Paavo	87
Bergroth, Iita	19
Blombergin mummu	90, 96
Brahms	31
Brondin	34
Carpelan	29
Chapelle, de la	49
Cooper, Edward	34, 74
Cronstedt (pankinjohtaja)	24
Cronvall, Erik	27
Dahl, Nils	74
Dromberg, Ossi	74

Ehrnroth, Reinhold	49
Ehrström, Alexander	48, 49
Eklund, Karl	53
Ekman, Ida	18
Enckell, Gösta	37
Engström, Otto	58
Falk, Evert	74
Favén, Antti	14, 34
Forsten, Filip	32
Fraser, Hanna	53
Földes, Andor	11
Genetz, Emil	27
Grää (patruuna)	47
Gulin, Eelis	92
Haimi, Eila	43
Hallenberg, rouva	64
Halonen, Pekka	38
Harjuvaara, T.V.	70
Heino, ajuri	66
Helin, Vanha-Helini	91
Henriksson, Hanne	91
Henriques (säveltäjä)	5
Hjelt, Aino	54
Hjelt, Edvard	46
Hjelt, Esther	55, 56
Hjelt, Ida	44
Hjelt, Otto	42, 98
Hjelt, Sylvi	56
Holm, Mimmi	46, 94
Honkanen, Pentti	82
Hovihti, Olli	66
Huhta, Kalle	76, 96
Häkkinen, Pentti	77
Ingman, Emil	100
Jampan pappa	86
Jansson, Hugo	88

Jokinen, Lauri	62
Jokinen, Parta-Jokinen	66
Jokivuori, Vilho	7, 16, 68, 77
Juhola, Vilhelm	81
Jura, rouva	91
Juurikkala, Jussi	60
Juurinen, Otto	66
Juurinen, Väinö	66
Järnefelt, Armas	7, 15
Järnefelt, Eero	38-42
Järnefelt, Elisabeth	41
Järnefelt, Kasimir	42
Järnefelt, Saimi	41
Järvinen, Jaakko	35
Kahra (asemamies)	88
Kailas, Uno	78
Kaisko, Paul	75
Kajander, Kalle	38
Kajanus, Robert	15, 22, 25
Kari, Aino	13, 31, 32, 79
Karlsson, Ida Vilhelmiina	48
Kaski, Heino	17
Katajavuori, Merja	87
Kettunen, Lauri	46
Kinane, Daniel	59
Klemetti, Heikki	20
Koivukangas, Erkki	76
Koivuniemi, Erkki	87
Kokko, Simo	75
Kokkonen, Heikki	60, 62, 84
Kokkonen, Joonas	77, 94
Kokkonen, Kauko	77
Kokkonen, Veijo	81, 82
Kokkonen (Seutulan om.)	100
Kola, Muisto	98
Koponen, Saara	66

Kortman, Frans	67, 93
Koski, Kalevi	77
Koskimies, A.V. (Valdus)	19
Kotilainen, Otto	19
Krogell (kappalainen)	98
Kroon mummo (Grää ?)	55
Kurliini	100
Kurtto, Juha	77
Kuusela, Frans	75, 82, 93, 99
Kyrölä, Marju	80
Kyrölä, Väinö	79, 80
Kämäräinen, Eino	82
Laakso, Kalle	78
Laakso (ratatyömies)	88
Laaksonen, Paavo	35
Lahti, Kalle	77
Laine, Svantte	92
Laine, (nahkurin) rouva	91
Laine-Ylijoki, Vilho	31, 81
Laitinen, Helmi	97
Lehtinen, Aaretti	86
Lehtonen, Vihtori	59, 81, 82
Leino, Eino	14, 15, 42, 77, 90
Leiwo, Jyri	28
Lepistö, Matti	63
Leppänen (kioskinpitäjä)	83
Lilja, Väinö	84
Lindberg, Elsa	8
Lindén, Väinö	77
Lindroos, Irma	71, 74
Lindroos, Jukka	69-71
Lindström, Eedit	59
Lindström, Hjalmar	59
Liukkonen, Eetu	60
Lomanska (muonamiehen vaimo)	52
Loppinen, Loviisa	67

Lucca, Pauline	32
Luukkonen, Lilli	53
Malmi, K.	88
Mannisen veljekset	101
Mattila, Paavo	70
Mustajarvi	63
Mutru, Väinö	97
Mylyrinne, Väinö	78
Mäntylä, Kalle	66, 76
Neovius (majuri)	54
Nervander, Emil	46
Niemelä	96
Niemi, Vihtori	86
Nieminen, Tuomo	10
Niinivaara	35
Nikkanen, Emil	97
Nikkilä, Urho	83
Nikolainen, Aimo	92
Niska, Aarno	44
Nordman, Torkel	11
Noso, Aaro	9, 72, 73, 78
Notkolo: (Seutulan om.)	100
Nurmi, Kalle	69, 75
Nurmi, Kusta	63
Nurmi, Matti	83
Nyberg (sotaneuvos)	47, 52
Nygren	96
Nykopp (kapteeni)	47
Nykopp, Sofie	47
Nystén, Katri	91
Oksanen, Alarik	30
Paasikivi, Juho Kusti	13, 30
Paju, Väinö	64
Pajunen, K.	73
Palola, Eino	44
(Partanen), Orma (Ormond)	94

Penttilä (kauppias)	15
Pirkkala, Eino	92
Pohjanpalo, Maija	78
Poutiainen, Lasse	79
Purola, Jussi	60, 81
Pylväinen, Antti	86
Pykkö, Einar	83
Pykkölä, Pauli	79
Raevuori, Vihtori	79
Ranta, Urho	36
Rantanen, Laura	69
Rautavaara, E.	87
Reini (Vanhassakylässä)	53
Reinikainen, E.	67
Reussin prinsessa	32
Riepponen (Haarajoelta)	81
Rotstenin vaari	99
Ruisniemi, Oskari	52, 53
Ruotsalainen, Eero	98
Räihä	22
Sajakari, Einari	100
Saarentaus, Einari	76
Salmi A.	76
Salmivuori, Kaarle	83
Samaletdin, T.	86
Sandberg (hanuristi)	79
Saren	96
Sarkio, Kalervo	63
Sarkio, Tauno	9
Saurén	42
Seipistön muori	86
Setälä, E.N.	43-44
Setälä, Ursula	43
Sibelius, Aimo	5-7, 12-14, 31, 35
Sibelius, Christian	25
Sibelius, Eva	28, 33

Sibelius, Heidi	21, 32, 33
Sibelius, Jean	5-31, 50, 67
Sibelius, Katariina	33, 40
Sibelius, Margareta	13, 32, 33
Sibelius, Ruth	12, 33-35, 41
Siimes, Usko	16
Siimestö, Pekka	80
Siirala, Aarne	97
Sillanpää, F.E.	16, 41
Simanen, Leo	86
Simaska	100
Similä, Martti	30
Simonen, Kaisa ja Leo (pro Simanen?)	62
Sirén, Vilho	35
Sjöstrand, Kalle	92
Snellman, Jussi	34
Soininen (ylilääk.)	90
Soldan, Tilly	45
Suoja, Matti	92
Syrjälä, Lyyli	58
Tallgren (Talke)	92
Tamminen, (rakennusmestarin) rouva	59
Tammisto, Alma	64, 68, 76
Tammisto, Aune	68
Tavast (insinööri)	67
Tavaststjerna, Karl August	32
Teva	67
Tevalin, Knut	50
Tulikoura (tuomari)	86
Tuomi, Harald	6, 11
Tynkkynen, Erkki	63
Törmä (seppä, ratavartija)	68, 91
Törne, Bengt von	23, 26
Uhlenius, Sulo	72-73
Uroma (lääkäri)	80
Uusitalo, Matti	62, 63, 66, 81, 94

Vaahteristo, Arttur	66
Vainikainen, Helmi	12
Vainikainen, Hilma	40
Valasma, Kalle	72, 84
Vallas, Veikko	87
Valtavuori, Kalle	82, 96
Wasenius, Ines	41
Wasenius (isäntä)	40, 41
Vaurio, Kaarlo	74, 84, 88, 90, 97
Weckström, Otto	53
Wegelius (rovasti)	34
Vehanen, Laina	12
Vesa, Fanni	91
West (lääkäri)	69
Westermarck, A.W.,	50
Westermarck, Bjarne	50, 51
Westermarck Elvi	50
Westermarck, Nils	50, 51
Wettenhovi-Aspa	26
Wihuri	67
Virta, Jussi	86
Virta, Yrjö	64, 73
Virtanen, A. (vaatturi)	69
Virtanen, Aleksi	50
Virtanen, Pentti	83
Vuori, Yrjö	6
Vuorisalo, Tauno	36
Vähänummi (isäntä)	88
Väisänen, Edvard	84, 91
Väisänen, Viljo	64, 87
Väisänen (kiinteistönvälittäjä)	100
Ylimys, Emil	34
Åström, Anni	23, 56-58
Åström (Hjelt), Esther	55, 56
Åström, Johan (merikapteeni)	47, 52
Åström, (Vilhelmi)miina, kapteenska	48, 54-56
Ömanska	59

Sisällys

	sivu
Alkusanat	3
Jean Sibelius	
Raha-asioita	5
Sikarit ja ruoka	11
Seurustelua	12
Kävelyllä	16
Ammuskelua	17
Säveltäminen	18
Orkesterin johtaminen	22
Maine	23
Arvostelu	26
Historian harrastus	29
Konservatiivisuus	30
Hienotunteisuus	31
Ilman otsikkoa	33
Muita taiteilijayhdyskunnasta	
Juhani Aho	37
Järnefeltit	40
Otto Hjelt	42
E.N.Setälä	43
Nämäkin	44
Kartanoiden vaiheita	
Naapuruuutta	47
Järvenpään kartanossa	48
Vanhassakylässä	52
Kapteenska Åström	54
Anni Åström	56
Ammattiväkeä	
Kaupanteossa	59
Hevosella ja autolla	66
Pienyrittäjiä	67
Jukka Lindroos	69

Sulo Uhlenius	72
Tehtailijoita	73
Tunnettuja järvenpääläisiä	76
Kunnan toimissa	81
Elämän kirjavuutta	
Maallista	84
Työntekoa	86
Asemalla	88
Seurustelua	90
Kosiskelua	92
Urheilua	93
Sodan varjossa	94
Kielikysymys	98
Sananparsia ja nimittelyjä	100
Sellainen on Järvenpää	102
Luettelo kaskuissa mainituista henkilöistä	104